РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чIал хуьх!

1920–йисалай акъатзава | N 36 (10733) хемис 8–сентябрь, 2016–йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 10 манат

Лезги театрдин цIийи регьбер

РД-дин культурадин министр **Зарема БУТАЕВАДИН** приказдал асаслу яз, Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрамтеатрдин директор яз **Динара Мурадовна ЭМИНОВА** тайинарнава. Идакай театрдин официальный сайтди хабар гузва. 6-сентябрдиз РД-дин культурадин министрдин заместитель **Мурад ГЬАЖИЕВА** ва Урусрин театрдин художественный руководитель **Скандарбек ТУЛПАРОВА** Лезгийрин театрдин коллектив цIийи директордихъ - Динара Эминовадихъ галаз танишарна.

Р.Абдулатипов: "Чи партия Дагъустан я"

"Чун михьи сечкийрин терефдарар я"

Ш.ШИХМУРАДОВ, Э.ШЕРИФАЛИЕВ, М.ИБРАГЬИМОВ

6-сентябрдин сятдин 11-даз республикадин меркездин Дуствилин кIвалин вилик квай майдандилай "Чи партия Дагъустан я" тIвар ганвай агитбригада республикадин районрин агьалийрихъ галаз гуьруьшмиш хьун патал рекье гьатна. Сятдин пудаз Россиядин МЧС-дин РД-да авай управленидин начальник Нариман Къазимегьамедов кьиле авай къефле Ахцегьрин хуьруьв агакьна ва абур Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримова къаршиламишна.

Ахцегь райондин Культурадин кIвале кьиле фейи гуьруьш райондин кьилин заместитель Алмас Шуаева ачухна ва мугьманар къадим чилел атун тебрикна.

- Гьуьрметлубур, куьне агитациядин кIвалах Ахцегь райондилай башламишун лишанлу кар я. Чун гьамиша михьи, дуьз сечкияр кьиле тухунин терефдарар я. Гьа ихьтин меморандум кьабулнавай вири партийрин терефни чна хуьзва. Чун гъавурда ава, сечкийрин юкъуз сес гудай ихтияр авай гьар сад участокдиз фин ва вичиз хуш акур партиядиз, кандидатдиз сес гун чи мурад я. Чна инанмишвалзава, Россиядин Федерациядин Госдумадиз, Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидиз депутатар хкязавай сечкияр михьидаказ кьиле фида.

"Сад тир Россия" партиядин векил Насир Юзбегова икI лагьана: "Заз вири партийри кьиле тухузвай "Чун михьи сечкийрин терефдарар я» акция хуш аквазва. Къе Ахцегьиз "Чи партия Дагъустан я" лозунгдик кваз атанвай ксарин макьсад сад я: Россияда пайгар гьалар арадал гъун, садвал, дуствал хуьн патал руководстводин къваларив кIватI хьун. И кар патални чна депутатарвиле лайихлу ксар хкяна кIанда".

Государстводин Думадиз Дагъустандин Кьиблепатан са мандатдин сечкидин округдай депутатвиле кандидат яз къалурнавай Юлия Юзика икI лагьана: "Зун Москвадай иниз Дагъустандин халкьариз къуллугъ авун, абурун итижар хуьн патал атанва. Зун Дагъустандин аялриз гузвай пособиядин, муаллимрин мажибрин кьадарар артухариз, хуьруьн майишатдин месэлаяр къайдадик кутаз алахъда. Москвада аялрин пособие яз 1200 манат гузватIа, Дагъустандин дидейриз 112 манат гун са жуьрединни адалатлувал туш".

РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Владимир Ашурбегова кIватI хьанвайбурухъ элкъвена лагьана:

- Исятда чун патал кьилинди вахтунин четинвилерал акъваз тавуна дуьз крар авун патал сад хьун я. Дагъустандин Кьилин алахъунрин терефни хвена кIанда. И месэлайрин гъавурдик кутун патал агитбригадани атанва. Зун инанмиш я, 18-сентябрдиз ахцегьвийри чи уьмуьр мадни хъсанарун патал чалишмиш жедай лайихлу кандидатриз чпин сесер гуда.

Нариман Къазимегьамедова къейд авурвал, сечкийри республикадин агьалийриз законар акъуддай властдин органриз чпиз хъсан акур лайихлу векилар хкядай мумкинвал гузва. Идакайни гьар са сечкичиди менфят къачун лазим я. Чаз гзафни-гзаф сечкияр михьидаказ, ислягьвилелди кьиле фена кIанзава.

Агитбригададихъ галаз хьайи гуьруьшдал Ахцегь райондин Общественный палатадин председатель Али Исмаилов, зегьметдин ветеран, шаир Абдулрашид Рашидов ва масабур рахана.

Осман Абдулкеримова райондиз жуьреба-жуьре куьмекар гунай Дагъустандин руководстводиз ва агитбригададиз сагърай лагьана. Районди яшайишдинни экономикадин рекьяй къачузвай камарикай рахуналди ада лагьана хьи, эхиримжи йисара инвестицияр желб авуналди, районда хейлин кIвалахар кьиле тухузва. 18-сентябрдиз кьиле фидай сечкийрин нетижайри райондиз мадни вилик фидай мумкинвал гудайдахъ ада вичин инанмишвал къалурна.

Тебрик

За Дагъустан Республикадин вири мусурманриз Къурбанд сувар мубаракзава!

И сувар гзаф миллетрин векилрикай ибарат чи халкьдин, руьгьдин лап девлетлу ирсинин къакъудиз тежер пай я ва ада мергьяматлувал, инсанпересвал, руьгьдин михьивални муъминвал лишанламишзава.

Зиярат - гьаж куьтягь хьун лишанламишзавай и шад йикъара мусурманри Аллагь-Тааладиз адан сергьят авачир кьван регьимлувиляй шукур гъизва ва абур руьгьдинни ахлакьдин жигьетдай мадни виниз хкаж жез алахъзава.

Зун инанмиш тирвал, мусурманрин экуь сувар тир Къурбанд сувари чи республикадин агьалияр къенивилин ивиррин бинедаллаз тупламиш хьуниз, чи халкьдин руьгьдин девлет артмиш хьуниз, жуьреба-жуьре миллетрин ва динрин арада авай алакъаяр мягькем хьуниз, республикада ислягьвал ва дурумлу гьалар хуьниз къуллугъда.

Заз вири дагъустанвийрихъ хъсан сагъламвал, хушбахтвал, ислягьвал ва меслятвал хьана кIанзава!

Дагъустан Республикадин Кьил Р.АБДУЛАТИПОВ

Ял ядай йикъар

Къведай гьафтеда республикадин агьалияр патал ял ядай 2 югъ алава хъижеда. Идан гьакъиндай РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

РД-дин Гьукуматдин къараррал асаслу яз Дагъустанда 12 ва 15-сентябрь ял ядай, суварин йикъар яз малумарнава.

РикIел хкин, 12-сентябрдиз дуьньядин вири мусурманри пак тир Къурбанд сувар къейдда. 15-сентябрдиз лагьайтIа, республикади Дагъустандин халкьарин садвилин югъ къедда.

Гьа икI, къведай гьафтеда дагъустанвийри анжах 3 юкуьз - саласа, арбе ва жуьмя йикъара кIвалахда.

ОБЩЕСТВО

3-сентябрдиз Дербентда Беслан шегьерда кьиле фейи мусибатдин вакьиаяр рикIел хкуниз талукьарнавай чIехи мярекат кьиле фена. И юкъуз Дербентдин саки вири школайра, вузра митингар, классрин сятер, асфальтдал шикилар чIугвадай конкурсар кьиле тухвана.

▶ 9

ОБРАЗОВАНИЕ

Алай вахтунда аялри ва муаллимри вири къулайвилер авай цIийи школада кIелзава, кIвалахзава. Абуру райондин, республикадин кьилериз, школа эцигай устIарризни фялейриз чухсагъул лугьузва.

▶ 10

Алай аямдихъ галаз кам-камуна аваз

Идрис ОРУЖЕВ,
ДГТУ-дин правоведенидин ва политологиядин кафедрадин заведующий, РФ-дин пешекарвилин кьилин образованидин гьуьрметлу работник

Алай вахтунда Россиядин Федерациядин Гьукуматди технический вузра чирвилерин, алай аямдин технологияр кардик кутунин, лап виниз тир чирвилер авай пешекарар гьазурунин кІвалах мадни вилик тухуниз еке фикир гузва. Уьлкведа лап хъсан вузрин арада Дагъустандин технический университетди лайихлу чка кьазва. Эхиримжи йисара адаз бажарагълу алим, педагог, тешкилатчи Исмаилов Тагьир Абдурашидовича регьбервал гузва ва университетдин коллектив йисалай-суз цІийи агалкьунрихъ тухузва. Баркаллу коллективдин член тир зани и кардал пара шадвалзава.

Лугьун лазим я хьи, алай вахтунда Дагъустандин государствадин техуниверситетда 12 агъзур касдив агакьна студентри кІелзава, 126 кас илимдин докторри, кандидатри, доцентри, РАН-дин членкорреспондентри, гьакІни Россиядин ва международный общественный маса академийрин 42 академикди кІвалахзава.

Университетдин къурулушдик 15 факультет, 64 кафедра, илимдинни ахтармишунардай 3 институт, 3 филиал, алай аямдин тадаракралди таъминарнавай илимдин лабораторияр, библиотека, 20 центр ква. Вузда 59 пешедай магистратурадин 40 рекьяй ва бакалавриатдин 49 рекьяй, аспирантурадин 41 пешедай, докторантурадин илимдин 5 пешедай чирвилер гузва. Университетдин къурулушдик квай профессионально-технический лицейда МПО-дин 14 пешедай важиблу пешекарар гьазурзава. Вузда докторвилин ва кандидатвилин диссертацияр хуьдай 14 совет кардик ква.

Техуниверситетда образованидин рекьяй алай аямдин истемишунрихъ галаз кьазвай технологияр гегьеншдаказ ишлемишзава, вуздин къенепатан пешекарар гьазурунин ери идара ийидай хсуси къурулуш арадал гьанва ва адан менфятлувал къвердавай хкажзава. Интернет-центраяр тешкилуни вуздин вири къуллугъчийриз ва студентриз дуьньядин информационный ресурсрикай гьакъисуздаказ менфят къачудай мумкинвал гузва.

Вуздин са жерге алимри Россиядин Федерациядин образованидин ва илимдин министерстводин, илимдин дибдин хилерай ахтармишунар кьиле тухунихъ галаз алакъалу Россиядин фондунин грантрин бинедаллаз, гьакІни жегьил алимриз ва илимдин школайриз куьмек гун патал Россиядин Федерациядин Президентди тайинарнавай грантрин бинедаллаз кІвалах тухузва.

Ина кІвалахзавай алимри, педагогри, кІелзавай студентрини аспирантри международный, вирироссиядин ва региондин дережадин конкурсра, выставкайра, конференцийра, семинарра, симпозиумра иштиракзава. Университетда цІийи шейэр туькІуьрунин кІвалахдизни еке фикир гузва. Эхиримжи йисара и жуьредин кІвалахдилай развилзавай 600 къарар кьабулна ва адаз цІийи шейэр туькІуьруниз талукь 130-далай виниз патентар гана. Университетдин студентри дипломдин, курсовой ва илимдин ахтармишунардай кІвалахрин олимпиадайра, конкурсра гьамиша призвдин чкаяр кьазва. Эхиримжи йисара Россиядин халкьдин майишат вилик тухуниз талукьарнавай вириросиядин олимпиадайра иштиракай чи алимри ва студентри сад лагьай чкаяр кьуна.

Алай аямдихъ галаз кам-камунаваз физвай вуздин агалкьунар 1975-йисалай ина кІвалахзавай ва 2002-йисалай вуздин ректор тир Тагьир Абдурашидовичан кІвалахдихъ, алакьунрихъ, бажарагъдихъ галаз алакъалу я.

Тагьир Абдурашидовичан ахтармишунрин асул нетижаяр илимдин 570 кІвалахда, гьа гьисабдай яз 9 монографияда къейднава. Ам цІийиз туькІуьрнавай, чпиз авторвилин шагьадатнамаяр ва патентар ганвай 173 шейинин ва илимдинни методикадин 81 разработкадин автор я. Профессор Т.Исмаилован илимдин кІвалахар Россиядин машгьур изданийра чапнава: "Вузрин хабарар. Приборар туькІуьрун", "Вузрин хабарар. Энергетика", "Кефрпатан Кавказдин илимдин центрадин хабарар", "Холодильный кІвалах", "Къаюн международный академиядин вестник".

Т.Исмаилован иштираквал аваз ва адан регьбервилик кваз международный ва вири союздин симпозиумар ва конференцияр кьиле тухвана. Уьлкведин ва республикадин илим, акьалтзавай несил патал чІугвазвай зегьмет бадгьавая физвач. Профессор Исмаилова ярумчух проводиникар тир термоэлектрический алатар, гьакІни абура кьиле физвай электрический ва теплофизический гьерекатар ахтармишунин рекьяй дуьньядин илимдик еке пай кутуна. Ада илимдин рекьяй регьбервал гуналди туькІуьрнавай приборар ва алатар патентар гайидалай кьулухъ производствода кардик кутуна ва абур жуьребажуьре министерствойрин ва ведомствойрин карханайрив, идарайрив агакьарна. ВДНХ-да къалурун патал эцигай цІийи шейэриз гимишдин ва буьруьнждин медалар гана. Вузда туькІуьрай приборар Москва, Санкт-Петербург, Пловдив, Измир, Лейпциг ва Ганновер шегьерра кьиле фейи илимдинни технический международный выставкайра къалурна.

Жегьилар тербияламишунин кІвалах тухунай ва университетдин, гьакІни санлай республикадин общественный уьмуьрда активдаказ иштирак авунай адаз ДАССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Гьуьрметдин кьве грамота ганва. Т.Исмаилов илимдинни техникадин рекьяй комсомолдин премиядин лауреат я. Адаз СССР-дин ВДНХ-дин буьруьнждин ва гимишдин медалар ганва. Ам Россиядин Федерациядин илимрин лайихлу деятель, Россиядин Федерациядин пешекарвилин кьилин образованидин гьуьрметлу работник я. Адаз са шумуд йисуз галаз-галаз Россиядин Федерациядин "Йисан ректор" лагьай тІвар ва Гьуьрметдин знак ганва. Илим вилик тухуник кьетІен пай кутунай ам 2004-йисуз Оксфорд шегьерда кьиле фейи алимрин симпозиумдал Пак Софиядин ордендиз лайихлу хьана. Т.Исмаиловаз 2003-йисуз илимдинни текхникадин рекьяй РД-дин Государствадин премия, 2007-йисуз илимдинни педагогвилин, тешкилатчивилин кІвалах тухунай Гьуьрметдин орден гана.

Профессор Т.Исмаилов Россиядин инженерный академиядин, Къаюн международный академиядин, информатизациядин международный академиядин, Россиядин ректорин Союздин советдин член, Россиядин инженерный образованидин Ассоциациядин председателдин заместитель, Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин депутат ва республикадин вузрин ректорин советдин председатель я.

Тагьир Абдурашидовичан тІвар "Россиядин лап хъсан инсанар" энциклопедияда гьатнава. Илимда къазанмишнавай агалкьунрай вичин тІвар "Дуьньяда вуж вуж я?" международный справочникдик ва Кембриджда чапдай акъуднавай международный биографический словардик кутунвай тек са дагъустанви я. Адаз общественностди гьисаба кьунин кьилин орден ганва. Ам гьакІ Россиядин Гьуьрметлу гражданин я. Ада регьбервал гузвай техуниверситетдизни "Россиядин образованидин кар алай идара" милли реестрдин шагьадатнама ганва. Дагъустандин государственный техуниверситет са шумуд сеферда "Россиядин лап хъсан 100 вуз" конкурсда иштиракунай къизилдин медалдиз лайихлу хьана.

Кьулухъ галамукьна виже къведач

Дербентда мугьманвиле авай чІавуз РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидов агьалияр аварийный гьалда авай яшайишдин кІвалерай акъудун патал гзаф мертебайрин кІвалер эцигунин кІвалахар кьиле физвай гьалдихъ галаз таниш хьана.

Республикадин вице-премьер Гьасан Идрисов, Дербентдин кьил Малик Баглиевни галаз ам Гагаринан куьчеда эцигзавай 7, 9, 11, 12, 20-нумрайрин кІвалер ва III Интернационалдин тІварунихъ галай куьчеда 24-нумрадин кІвал эцигзавай гьалдихъ галаз таниш хьана.

Ахпа республикадин министррин кабинетдин руководителди шегьердин администрацияда совещание кьиле тухвана. Агьалияр аварийный гьалда авай яшайишдин кІвалерай масаниз ахкъудунин барадай кьилиз акъудзавай программадин важиблувиликай лугьуналди, Абдусамад Гьамидова къейд авурвал, финансрин барадай четинвилер ацалтзаватІани, уьлкведин руководстводи вичин гражданрин яшайишдин кІвалерин шартІар хъсанарун патал хейлин такьатар чара ийизва.

Совещание кьиле фидай чІавуз премьер-министрди эцигунрин еришар йигинарун ва графикдалди тайинарнавай вахтарал амал авун чарасуз тирди къейдна. "Эцигарунар кьиле тухунин еришрал гьалтайла кьулухъ галамукьунриз рехъ гана виже къведач. Чарасузвал аваз хьайитІа, алава яз рабочийрин бригадаяр кардик кутун герек я, гьар гьикІ ятІани кІвалер тайинарнавай вахтара ишлемишиз вахкана кІанда", - малумарна Абдусамад Гьамидова. Министррин кабинетдин кьили тагькимарайвал, кІвалер тайинарнавай вахтара вахкун тавунай пудратчияр ва эцигунар кьиле тухузвайбур жерме ийида.

Шегьердин агьалийриз куьгьнебурун чкадал вири къулайвилер авай квартираяр чара авун патал вири чараяр аквазвай Дербентдин кьил Малик Баглиеваз республикадин премьер-министрди сагърай лагьана. "Яшайишдин кІвалер вири къулайвилер авайбур, кІалуб алайбур хьун герек я, дараматра къенепатан кІвалахарни ери аваз тамамарна кІанда", - къейдна ада. Гуьгъуьнлай совещанидал Самурдин водовод тухунихъ, гьуьлуьн кьер аваданламишунихъ, гьакІни майишатдин кІвалах тухузвай субъектрин арада гьуьжет алай месэлаяр къайдадик кухтунихъ галаз алакъалу месэлаяр веревирдна.

Совещанидал гьанвай месэлаяр веревирд авунин карда РФ-дин Госдумадин депутат Заур Аскендерова, РД-дин юстициядин министр Ханлар Пашабегова, Дербент райондин кьил Мегьамед Желилова, пудратдин организацийрин векилри ва маса ксари иштиракна.

Терроризмдиз - женг

Фикирар ачухна

Хийир ЭМИРОВ

Дуьньядин майданда терроризмдин сергьятар гегьенш хьунихъ галаз алакъалу яз Россиядин хейлин регионра терроризмдин идеологиядиз аксивал авунин комплексный госпрограмма кардик кутунва. Адан бинедаллаз чи республикадин государствадин газетрини терроризмдихъ галаз женг чІугунин хсуси планар туькІуьрнава ва абурал асаслу яз газетрин чинриз итижлу ва менфятлу макъалаяр акъудзава.

Накь "Молодежь Дагестана" газетдин редакцияда республикадин винидихъ къейднавай программа уьмуьрдиз кечирмишуник экечІнавай газетрин векилар терроризмдиз акси милли комиссиядин векил Андрей Шаровахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Лугьун лазим я хьи, Федеральный бюджетдай талукь программа уьмуьрдиз кечирмишун патал хейлин пулар ахъайнава. Республикадин газетри терроризмдиз, экстремизмдиз акси материалар гуз хейлин вахт я. Амма терроризмдин идеологиядиз аксивал авунин комплексный госпрограммадик гьихьтин макъалаяр акатзаватІа, финансрин рекьяй ахьтин макъалайрин авторар гьикІ ашкъиламишдатІа ва тешкиллувилин маса месэлайрин гьакъиндай суалар арадал къвезвай. Абуруз жавабар гун патал редакцийрин руководителри и рекьяй вири векилвилер авай касдихъ галаз гуьруьш тешкилунни истемишнай.

Разивилелди лугьуз кІанзава, Андрей Андреевича мад сеферда госпрограммадин макьсаддикай, адак кутунвай умудрикай ва гьакІ республикадин журналистри итиж ийизвай вири месэлайрикай ачухдиз лагьана.

Хуш гьалара кьиле фейи гуьруьшда Андрей Шарова ва республикадин газетрин векилри терроризмдин идеологиядиз аксивалдай материалар кхьинин, талукь темаяр жагъурунин, хкянавай тема тамамдиз ачухарунин, кІелзавайбуруз республикада терроризмдихъ, экстремизмдихъ галаз алакъалу яз арадал атанвай гьаларикай, вакъиайрикай тамам хабарар гунин, милли газетар жегьилриз мукьва авунин, и карда школайрикай менфят къачунин, газетринни къайдаяр хуьдай органрин арада санал кІвалахунин алакъаяр гегьеншарунин месэлайрикай веревирдер авуна.

ГЬУЬРМЕТЛУ ДАГЪУСТАНВИЯР!

2016-йисан 18-сентябрдиз Россиядин Федерациядин Федеральный Собранидин Государственный Думадиз депутатар хкядай сечкияр кьиле фида. «Сад тир Россия» партия и сечкийриз инсанар патал къени крар ийиз гьамиша гьазур тир пешекаррин команда галаз физва. Чаз Россия къуватлу, сад тир, властдини инсанри сада-садаз гьуьрметзавай гьар са касдиз азадвилелди вилик фидай шартIар тешкилнавай уьлкве яз аквазва.

Чна чи къуватар, алахъунар республика Россиядин виридалайни хъсан гьалар авай регион авун патал серфда. Санал кIвалахуналди чна агалкьунар къазанмишда. 18-сентябрдиз «Сад тир Россия»партиядиз сес це.

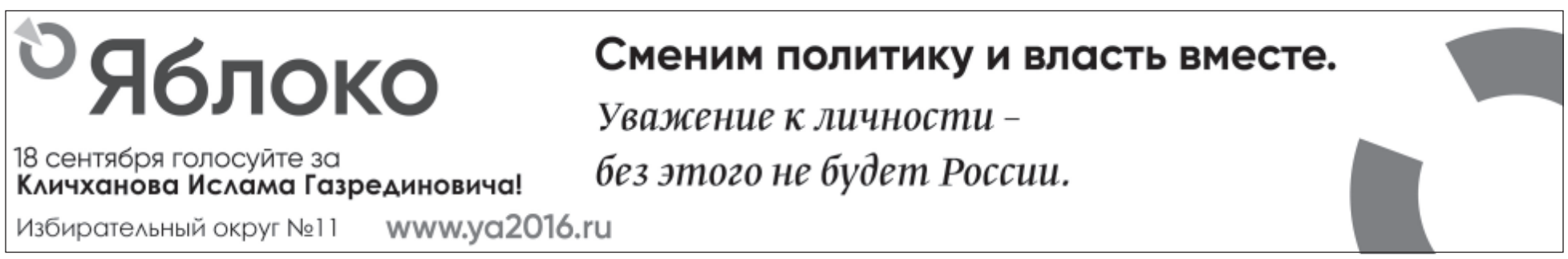

(Агитациядин материалриз гьакъисуз чка чара авунва)

“РОССИЙСКАЯ ПАРТИЯ САДОВОДОВ”

МУФТАЛИ НИЗАМУДИНОВИЧ ЯХЪЯЕВ

ШИХСЕФИ СЕФИХАНОВИЧ СЕФИХАНОВ

МЕГЬАМЕД ЮСУФОВИЧ ГЬАСАНОВ

ЗАКИР ГЬАТЕМОВИЧ ВЕРДИЕВ

ОМАР ВЕЛИХАНОВИЧ ВЕЛИЕВ

ГЬУЬРМЕТЛУ СЕЧКИЧИЯР! Россиядин Федерацияда 60 миллиондилай виниз багъманчияр, саларбанар ва дачникар ава. Гьа гьисабдай яз Дагъустандани - 0,5 миллион кас.

Россияда сад лагьай сеферда политический майдандал инанмишвилелди ва чIехи умудар аваз цIийи партия - Вирироссиядин “Россиядин багъманчийрин партия” экъечIнава. Адан мурад чилел зегьмет чIугвазвай ва емишар, майваяр гьасилзавай гьар са кас вичин къвалав кIватIун я. Сад хьайила, чи къуватарни артух жеда, чалай вилик эцигзавай месэлаярни гьялиз алакьда. Эгер чи партиядин векилар Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидиз акъатайтIа, чна неинки багъманчийрин, гьакI вири зегьметчи инсанрин тереф хуьда. Абуруз яшайишдин къулай шартIар тешкилун истемишда.

Лугьун лазим я хьи, “Россиядин багъманчийрин партия” вири Россиядин общественный организация тир Россиядин багъманчийрин союздин бинедал арадал гьанвайди я. И партиядин Дагъустандин региональный отделение патал багъманчийрин рикI тIарзавай месэлаяр цIийибур туш. Эхиримжи кьуд йисуз чи партиядин общественный приемныйда республикадин вири районрай багъманчияр, саларбанар кьабулзава, абуруз пулсуз куьмек гузва.

Гьайиф хьи, чи мумкинвилер са акьван екебур туш. Багъманчивилихъ галаз алакъалу хейлин месэлаяр государствадин дережада аваз Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидал гьялна кIанзавайбур я. Гьавиляй чна Халкьдин Собранидиз депутатвиле кандидатар яз сиягьра тунвай ксар багъманчийрин, саларбанрин месэлайрин гьавурда авайбур ва зегьметчи инсанриз алакьдай вири куьмекар гуз гьазурбур я. Инанмишвилелди лугьуз кIанзава, гьахълу, къени, зегьметчи инсанар тир чи кандидатри РД-дин Халкьдин Собранида лайихлувилелди кIвалахда.

“Россиядин багъманчийрин партиядин” Дагъустандин отделенидин кьилин везифа чилел зегьмет чIугвазвай гьар са касдиз жезмай кьван гзаф куьмек гун я. И кар патал чна теклифзава:

- гьар са багъманчидиз, саларбандиз виниз тир еридин ва кьакьан бегьерар битмишарун патал пайгар рекьер, электроэнергиядин, газдин, цин, алакъадин линияр туькIуьрун тешкилун;

- чилел зегьмет чIугвазвай гьар са касдиз алай аямдин технологияр ишлемишзавай медицинади къуллугъ авун;

- багъманчийрин, саларбанрин аялар хъсан школайралди, аялрин бахчайралди таъминарун;

- хуьрера, вичин чилел яшамиш жезвай гьар са кас кIвалахдалди таъминарун;

- Дагъустан экономикадин рекьяй вилик фин патал вири территорияр комплекснидаказ вилик фидай шартIар тешкилун;

- республикадин агьалияр ерилу, экологиядин жигьетдай михьи суьрсетдалди ва продуктралди таъминарун.

Багъманчийри, саларбанри, республикадин экономика халкьдин инвестицийралди таъминаруналди, хейлин кьадарда емишар, майваяр ва маса суьрсет гьасилзава. Гьа идалди суьрсетдин рекьяй республикадин хатасузвал мягькемарзава.

Кьел квай, дагъларин четин чилерни багълариз, салариз элкъуьрзавай зегьметчияр, чна куь гьакъисагъ зегьметдал дамахзава, гьейранвалзава!

Виридаз малум тирвал, къецепатан уьлквеяр Россиядин Федерация чпиз муьтIуьгъариз, халкь генномодифицированный емишралди, майвайралди таъминарна, чпелай аслу ийиз алахъзава. Чун ихьтин гьерекатриз акси я ва уьлкведин багъманчияр, саларбанар халкь патал дуьз, михьи, химикатар квачир суьрсет битмишариз гьазур я. Гьа идалди чна жув, жуван аялар, хтулар ва вири халкь начагъ хьуникай хуьзва.

Багъманчивилин хел вилик тухун гзафни-гзаф багъманчийрин аграрно-промышленный карханайрилай аслу я. Гьавиляй уьлкведин багъманчивилин регионра промышленный багъларин майданар артухарун герек къвезва. Идахъ галаз сад хьиз, гьасилзавай продукция яргъалди хуьдай имаратар, хаммал гьялдай карханаяр ва арадал гьизвай продукция маса гудай идараярни лазим къвезва. Чун гьа и крариз къуват гуз алахъда.

Багъманчивал вилик тухунин месэла аграрный базарар авай гьалдилайни аслу я. Алай макъамда хуьруьн майишатдин суьрсет маса гузвай базарра я къайда, я низам авач. Государствадини чкадин продукция акъудзавай багъманчийрин, саларбанрин тереф са акьван аквадайвал хуьзвач.

Багъманчивал вилик тухуниз хуьруьн майишатдин суьрсет арадал гьизвайбурун маркетингдин кIвалах пайгардик кутунини куьмекда. Багъманчивилин хел къазанжияр гьидайдаз элкъуьрун гьасилзавай продукция маса гудай идараяр, чкаяр тешкилунихъ галазни алакъалу я. И кар мадни вилик фида, эгер хаммал гьасилзавайданни муьштеридин арада арачияр, алверчияр тахьайтIа. Чи республикадин шегьерра кардик квай базарар къе алверчийрин, савдагаррин ихтиярда ава. Ихьтин тежрибадал эхир эцигна кIанда.

Багъманчивилин суьрсет чаз, макроэкономикадин месэлаяр гьялунихъ галаз сад хьиз, Дагъустандин агьалийрин, иллаки аялрин сагъламвал мягькемарун патални лазим къвезва.

Россиядин багъманчийрин партия гьамиша квехъ галаз жеда! Чи багъманчияр, саларбанар ва дачникар сад хьун Дагъустандин гьар са хизанди цуьк акъудунин замин я.

Гьуьрметлу сечкичияр!

№6 ✓

Бюллетенда 6-нумрадал алай багъманчийрин хизандиз куь патай куьмек кIанзава

“Россиядин багъманчийрин партиядин” Дагъустандин региональный отделение

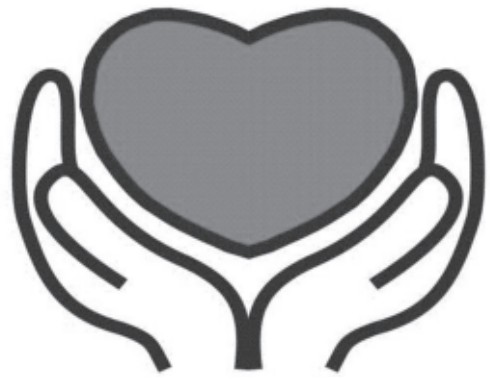

Чун 42 миллиондилай гзаф ава. Чун пенсионерар я!!!

ПАРТИЯДИН МАКЬСАД:

«Россиядин пенсионеррин адалатлувал патал партия» политический партиядин макьсад уьлкведа авай кьван ва инлай кьулухъни жедай пенсионеррин итижар лайихлувилелди хуьн ва абурун терефдарар хьун я.

И кар патал чун 2016-йисуз Россиядин Федерациядин Государственный Думада, РФ-дин субъектрин властдин ва муниципальный тешкилатрин сечки ийизвай органра векилвал авун патал алахъда.

Миллионралди инсанрин ихтиярар хуьдай законар, разработкаяр кьабулиз туналди, Россиядин агьалийрин мурадар ва ихтиярар менфятлувилелди хуьз алахъда. Исполнительный властдин органрин кIвалахдал датIана ва умудлувилелди контроль тухуда. Пенсияда авайбуруз лайихлувилелди яшамиш жедай ва ял ядай шартIар тешкилиз тада.

Пенсия государстводи гузвай садакьа ваъ, намуслу зегьметдалди къазанмишнавай такьатар я.

Гьар са инсан патал важиблу кьве затI ава: вич хуьнин гьисс ва пакадин йикъахъ инанмишвал. Алай вахтунда и месэлаяр мадни важиблубур я. Кар международный алакъайриз талукь татугай гьаларал, экономический кризисдал, санкцийрал алач. Кар ана ава хьи, алай аямдин Россиядин экономикадин бине, такьатар арадал гьунин чешмейрив хьайи ва экономикадин базардин шартIара тайин агалкьунар къазанмишай инсанар къе дакIардихъ галамукьнава. Чи макьсад пайгардик квай менфятлу правовой государствода яшамиш жезвай инсанриз зегьмет чIугвадай, кьилиз акъудзавай кардай лайихлу мажиб агакьардай, пенсиядиз фейилани лайихлувилелди ял ядай ва вири терефрихъай жавабдарлувилелди хуьзвай законар, къайдаяр авай общество арадал гьун я. И кар патал чна женгни чIугвада.

18-СЕНТЯБРДИЗ
Россиядин Федерациядин Федеральный Собранидин Государственный Думадиз депутатар хкядай югъ я.
Сечкияр кьиле физвай участокриз ша ва куьн патал сес це!
Санал алайла чун къуват я!
Сечкидин бюллетенда чун ✓ 3 лагьай нумрадал ала.

(Агитациядин материалриз гьакъисуз чка чара авунва)

Хсуси алахъунрин, зегьметдин нетижа

Нариман ИБРАГЬИМОВ

КУЬРУЬ КЪЕЙД.

Шамил Зугьрабович АСЛАНОВ 1941-йисуз Докъузпара райондин Къурушрин хуьре лежбердин хизанда дидедиз хьана. Асланов Зугьраба чIехи Ватан Гитлеран фашистрикай хуьн патал кьиле фейи женгера эвелдилай эхирдалди викIегьвилелди иштиракна. Уьмуьрдин юлдаш Зулужадихъ галаз муьжуьд хвани са руш уьмуьрдин рекьел акъудна. Абурукайни сад неинки республикада, гьакI чи уьлкведани гзафбуруз чизвай генерал-майор Шамил Асланов я.

Ада Дагъустандин механический техникум акьалтIарна, республикадин чIехи карханайрикай сад тир "Дагдизель" заводда кIвалахна. Аскервиляй хтайдалай гуьгъуьниз жегьил офицер законар, къайдаяр хуьдай органриз желбна. Ахпа алакьунар авай жегьил СССР-дин МВД-дин академиядиз кIелиз рекье туна. Эксперт-криминалиствилин ва юрист-правоведвилин пешеяр къачур офицерди чи республикадин къайдаяр хуьдай органра устадвилелди къуллугъна. 1998-йисуз Махачкъала шегьердин администрациядин кьил Саид Амирова Ш.Аслановал администрациядин административно-правовой управленидиз регьбервал гун ихтибарна. Хаттаб ва Басаев кьиле авай бандитри республикадал вегьейла, полковникдивай къерехдилай тамашиз акъвазиз хьанач. Бандитар чи чилелай чукурна вад йис хьун къейд ийидайла, чун гуьруьшмиш хьанай ва Шамил Зугьрабовича а йикъар икI рикIел хканай.

СЕНТЯБРДИН сифте кьиле-ра чи уьлкведа терроризм-дихъ галаз женг чIугунин карда рейсадвилин югъ къейдна. Адаз талукь мярекатар Дагъустан Республикадин меркезда, шегьерра ва районрани кьиле фена. Са мярекатда чнани иштиракна. 1999-йисуз Дагъларин уьлкведин чилел яракьлу бандитри террористрин дестейри вегьейла, а вахтунда Махачкъала шегьердин администрациядин кьил Саид Амирова интернациональный бригада тешкилнай ва ада,бандитри кьунвай Ботлих райондиз фена, чи чилер террористрикай азад авунин кардик кьетIен пай кутунай. Интербригададин кьиле акъвазнавайди чи баркаллу ватандаш, гуьгъуьнлай вичиз Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путина ВикIегьвилин орден, генерал-майорвилин чинни гайи Шамил Асланов тир. Алай йисан 2-сентябрдиз "Шагьдагъ" ресторанда интербригадада санал бандитрин дестейрихъ галаз женг чIугур, МВД-дин органра санал къуллугъ авур юлдашри, дустари, багъарийри Шамил Аслановаз 75 йис тамам хьун тебрикна, ада республика ва уьлкве патал авур кьван крар, чIугур зегьметдин нетижаяр рикIел хкана.

- Вахт пара четинди, чIуруди тир. Республика кIеве гьатнавай. Конституциядин къурулуш барбатIна, исламдин халифат тешкилна ва Россиядин Федерациядикайни михьиз хкечIиз кIанзавай къуватар-халис бандитар атанвай чи чилел. ЦIумада, Ботлих районрин хуьрер бандитрин гъиле авай. Абурухъ чи меркезни къачунин ниятар авай. Лугьун лазим я хьи, абуруз гьа ихьтин умуд чи республикадин са бязи дестейрини ганвай. Вилик-кьилик квай са бязи чи къуллугъчийрин бейнини элкъвенвай. Гьа и чIавуз Саид Амирова вичин тешкиллувал, дирибашвал къалурна. Ада са йифиз шегьердин вири къуллугърин ва карханайрин регьберар кIватIна ва абурал душмандихъ галаз женг чIугвадай гуьгъуьллубурун бригада арадал гъун тапшурмишна. Зунни гьа бригададин командирвиле тайинарна.

10-августдиз меркездин майдандилай 350 кас авай автобусар Ботлих райондихъ рекье гьатна. Йифен 11-даз чун чкадив агакьна.

Ана къати марф къвазвай. Райондин центр бандитрин гуьллейрикай катзавай инсанрив ацIанвай. Чун атанвайдакай хабар хьайила, мадни агьалияр кIватI хьана ва инал еке митинг арадал атана. Инсанар акваз-акваз дегиш хъхьана. Абуру райондин прокурор Къурбанов Мегьамедшапи кьиле аваз чпин дестеяр тешкилна…

Инал юбилейдин межлисдик рахай юлдашрин рикIел хкунар гунни хъсан аквазва заз. **Абубакар КЪУРБАНИСМАИЛОВ**, интербригададин член:

- За садрани фикирначир, жуванбурун арада хаинар жеда лагьана. Чун Ботлихдиз йифиз агакьнай. Гьа и вахтунда чи патарив чун рекьелай алудиз, маса терефдихъ тухуз кIанзавай инсанар акъатна. Эгер Шамил Зугьрабовичан кьетIивал, вакъиайрин, вахтунин гъавурда авайвал, са бязи дестейрин гьерекатриз къимет гудай зигьинлувал тахьанайтIа, чи бригададин са пай телеф жедай. Ада чаз "куьмек" гуз гьазурбурухъ яб акална ва экв жедалди, райондин, военныйрин гьакъикъи векилрихъ галаз рахун тавунмаз са гьерекатни тийидайдакай лагьана. Гьа идалди ада чунни, чи республикани хвена. Ам чун патал халис командирни, юлдашни, дустни, далуни хьана.

Мегьамед БАГАНДОВ, а вахтунда шегьердин администрациядин кьилин заместитель:

- За къени Шамил Зугьрабовичан викIегьвилел, арадал атанвай гьаларай гъалатI квачиз кьил акъуддай зигьиндал, вичин къвалав инсанар кIватIунин бажарагъдал гьейранвалзава. Эгер чи бригададин кьиле ам авачиз, масад авайтIа, чIуру нетижаяр гзаф жедай. Саид Жапарович адал интербригада ихтибар авуналди са зеррени ягъалмиш хьанач. Москвада уьлкведин Президент Владимир Путина Дагъустандин Гьукуматдин делегация кьабулай вахтундани Шамил Зугьрабовича вич итимвилелди, лайихлувилелди тухвана. Ам Президентдин къвалав ацукьнавай. Абуру хущдиз суьгьбетни ийизвай. Къе за лугьуда, и кар чи делегациядин кьилевайбуруз агъур акъвазнай. Ада Владимир Путиназ зи тарифни авунай. За Ленинграддин вуз куьтягьнавайди чир хьайила, ада захъ галазни хуш ихтилатар авунай.

Наби АЗАЕВ, ДГТУ-дин проректор:

- Шамил Зугьрабович зи чIехи стхадиз хъсан чидай. Ада гьамиша чи дустуниз Имам Шамил лугьудай. Ихьтин дуст, юлдаш хьун гьар са итимдин мурад я. Шамил Зугьрабовича вичин хсуси алахъунралди, зегьметдалди, бажарагъдалди, инсанвилин ерийралди пешени, еке дережаярни, генералдин чинни, республикадилай къеце авторитетни, гьуьрметни къазанмишна. Ам халис дагъустанви я. Къе инал чи республикадин вири халкьарин векилрикай инсанар ала. Абуру адаз чIехи стхадиз, юлдашдиз, архадиз хьиз гьуьрметзава. Сагърай вич!

Бандитрин, террористрин дяве гьелени акьалтIнавач. Абуру вири дуьнья къурхулувилик кутунва. Чи республикадани ара-ара террористриз акси серенжемар кьиле тухузва. Шамил Зугьрабовича къейд авурвал, Россиядин ва Дагъустандин халкьарин стхавилиз, садвилиз, ислягьвилиз кьецI гузвай вири къуватриз акси пропаганда тухун чарасуз я. Кьилинди, чи жаванар, жегьилар терроризмдин, экстремизмдин идеологиядин эмисаррин таъсирдик акат тийидайвал гъавурдик кутунин кIвалах гужлу авун лазим я.

Шамил Зугьрабович республикадин общественный уьмуьрдивай къерех хьанвач. Ада республика, уьлкве патал хийирлу, къени крар авун давамарзава. Сагърай вич!

("Терроризм негьзава" программадай)

Терроризмдиз - ваъ!

Рейсадвилин югъ

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

3-сентябрдиз Дербентда Беслан шегьерда кьиле фейи мусибатдин вакъиаяр рикIел хкуниз талукьарнавай чIехи мярекат кьиле фена. РикIел хкин: 2004-йисан 1-3- сентябрдиз бандитри Беслан шегьердин сад лагьай нумрадин школа кьунай. Теракдин нетижада 334 кас телеф хьанай, абурукай 186 аялар тир.

И юкъуз Дербентдин саки вири школайра, вузра митингар, классрин сятер, асфальтдал шикилар чIугвадай конкурсар кьиле тухвана.

Мярекатар шегьердин кьилин майдандал акьалтIарна. Ана медколледждин, музучилищедин студентри, жегьилрин общественный тешкилатрин векилри, волонтерри, милли театррин коллективри иштиракна. Террористрин гъиликай телеф хьайибур рикIел хкунин мураддалди са декьикьада кисна акъвазун малумарна ва ахпа кIватI хьанвайбуру цавуз лацу шарар ахъайна, майдандин къвалав гвай Женгинин Баркаллувилин паркуна авай "Гъам чIугвазвай дидедин» мемориалдал кузвай шемер эцигна.

Гьа и юкъуз Дербент райондин Белиж поселокда терроризмдиз акси женгина рейсадвилин югъ къейдна. Поселокдин сад лагьай нумрадин ва Г. Лезгинцеван тIварунихъ галай школайра, гимназияда и вакъиадиз талукьарна классрин сятер тухвана.

Мярекатдиз талукь кьилин серенжемар поселокдин майдандал тухвана. Анал 1500 кас кьван кIватI хьанвай. Мярекатда Дербент райондин кьил Мегьамед Желилова, адан заместителар Садир Эмиргьамзаева, Фуад Шихиева, Сеидмегьамед Бабаева, Дербент, Дагъустандин Огни шегьеррин ва Дербент райондин военный комиссар Адил Къулиева, Белиж поселокдин кьил Рамиз Гьабибулаева, меценатар Ферзулагь Исламова, Лейла Керимовади, райондин хуьрерин ва поселокрин кьилери, поселокдин школайрин директорри ва муаллимри иштиракна.

Мярекат ачухай Мегьамед Желилова лагьана: "Гьуьрметлу дустар! 3-сентябрь террористрин гъиликай телеф хьайибур рикIел хкидай югъ я. Чи уьлкведин Президентди, республикадин Кьили алай девирдин общество ислягьдиз ва меслятдивди яшамиш хьун патал кIвалах тухузва. Террористрин вилик пад кьун тавуртIа, пака мумкин я, я зи, я ви , я масадан аял террористрин гьерекатрик къурбанд хьун..."

Рамиз Гьабибулаева, райондин общественный советдин прдседатель Фетулла Фетуллаева, Ферзулагь Исламова, Лейла Керимовади терроризм ва экстремизм негь авуна.

Ахпа аялри Бесландин вакъиайриз бахшнавай шиирар кIелна, манияр лагьана. Эхирдай, дуьньяда ислягьвал хуьнин лишан яз, аялри цавуз 100-лай виниз лацу шарар ахъайна.

* * *

Муса АГЬМЕДОВ

3-сентябрдиз Хасавюртда "Спартак" тIвар алай Культурадин кIвалин вилик терроризмдиз акси женгина рейсадвилин югъ къейдна. Ана "Хасавюрт шегьер" МО-дин администрациядин къуллугъчийри, жегьилри, аялри, диде-бубайри иштиракна.

Яш тамам тахьанвайбурун крарал машгъул комиссиядин пешекар Мария Гебековади, серенжем кьиле тухунин кьилин макьсад акьалтзавай несилар Ватан кIан хьунал, ислягь уьмуьр тухунал желб авуникай ибарат тирди къейдна.

- Акьалтзавай несилрихъ галаз тербиядин кIвалах тухун чи эвелимжи буржийрикай я. Алай вахтунда дуьнья терроризмдин тIегъуьндик къарсатмиш хьанва. Терроррристринни экстремистрин къармахра гьатна са тахсирни квачир инсанар пуч жезва. Ихьтин шартIара аялрин вилик чи хиве авай жавабдарвал генани артух я. Чна вирида къуватар садна тероризмдихъ галаз женг тухвана кIанда, - лагьана Гебековади.

Мярекатдал рахай шегьердин администрациядин къуллугъчийри, аялрин диде-бубайри чеб терроризмдихъ галаз женг чIугваз рейсад тирди къейдна.

Серенжемдин эхирдай аялри яру шарар цавуз ахъайна.

Мергьяматлувилин къанунралди

Ватанпересрин фонд “Леки”

Алай йисан сифте кьилера мергьяматлувилин “Леки” фонд пайда хьана. Ам Дагъустанда регистрация авунва, 19-февралдилай кардик ква. Фондунин махсус сайтдай вири малуматрихъ, документрихъ галаз таниш жедай мумкинвал ава.

Кургъли ФЕРЗАЛИЕВ

“ЛЕКИ” фондунин генеральный директор **Гьасан ГЬАСАНОВА** ихтилатзавайвал, Кьиблепатан Дагъустанда ихьтин фонд арадал гъунин фикир алатай йисан зулуз атана. Са фикирдал алай ксари, чпин къуватрихъ агъана, тешкилат арадал гъана.

- Эхиримжи йисара менфятлу крар кьилиз акъудай ва акъудун давамарзавай милли тешкилатар тІимил хьанач. Амма, зи фикирдалди, мергьяматлувилин проектар мягькемдиз бажармишдай са хъсан тешкилатни авач. Гьавиляй “Леки” фонд и нукьсан арадай акъудиз алахъда. Жувахъ гьевес ва крарик къуьн кутадайбурни хьайила, гьар са месэла гъиле кьаз жеда, - къейдзава Гь.Гьасанова.

Фондунин кІеретІдик хейлин жегьилар ква ва гьар сада тайин са хиляй крар вилик тухузва. Вичин ери-бине Миграгърин хуьряй тир, алай вахтунда Москвада къецепатан нафтадин сервисрин тешкилатра кІвалахзавай **Руслан МЕГЬДИХАНОВА** - этномедениятдинни спортдин; кьепІирви, консалтинговый тешкилатдин регьбер, юрист **Гьасан ГЬАСАНОВА** муьгьтежвал авайбуруз куьмек гунин, образованидин; ахнигви, страховой тешкилатрин кІвалахра тежриба авай карчи **Назим ДАШДЕМИРОВА** жемятдин кІвалахрин, муьгьтежвал авайбуруз куьмек гунин; ери-бине Хъартас-Къазмайрин хуьряй тир, Дубайдин IT-лаборатория туькІуьрай ва лезги электрон гафаргандин Public-Dictionary.org бине кутур **Заур АГЪАМОВА** фондунин IT проектрин, сайт гьазурунин ва вилик тухунин; къурушви, экономикадин илимрин кандидат, доцент, РФ-дин вилик жергейра авай финансовый институтра кІвалахдин рекьяй гзаф йисарин тежриба кІватІнавай **Фазил ГЬАСАНОВА** образованидин ва жемятдин кІвалахар тешкилунин; штулви **Гьамид ГЬАМЗАТОВА** этномедениятдинни спортдин месэлайрал жавабдарвал хивез къачунва, ам машгьур аудиторско-консалтинговый компанийра кІвалахдин рекьяй хъсан тежриба авай аудитор, Ичинрин хуьряй тир общественный деятель, хъсан тешкилатчи ва кар алакьдай **Фарман ШАЙДАБЕГОВ** Дагъустанда “Леки” фондунин векил я.

Фонд арадал гъана са акьван гзаф вахт туштІани, адан векилри кьилиз акъуднавай крар ватанэгьлийрик дамах кутадайбур я. “Леки” фонд тешкиллувилин, кар бажармишунин жигьетдай гьевес ва алакьунар авай ватанпересар агудзавай эбе хьанва. Фондуни мергьяматлувилин хейлин кІвалахар тамамарнава. Тешкилатдин вилик гележегда кьилиз акъуддай важиблу хейлин планарни ква.

Фондунин хилер

Фондунин векилри асул вад хиляй кІвалахар тамамарун кьетІнава: игьтияж авайбуруз куьмек гунин, образованидин, спортдин, этномедениятдин ва жемятдин кІвалахдин рекьяй. Гьам кьилдин ксарин, гьам идарайрин, карханайрин патай фондуниз гайи пулдин такьатар и хилериз талукь проектар кьилиз акъудуниз серфзава. Эгер и ва я маса касдиз са гьихьтин ятІани проектдин патахъай гуз кІанзавай теклифар аватІа, сайтда къалурнавай электронный адресдиз талукь чар ракъуриз жеда.

Кьиблепатан Дагъустанда муьгьтежбуруз яшайишдин рекьяй куьмекдин гьил яргъи авунин месэла асул макьсад яз вилик эцигнатІани, са кьадар вахт алатайла, фондунин активистар тешкилатдин крарин сергьятар гегьеншарунин ва акьалтзавай несилдиз спортдин, образованидин рекьерайни алакьдай куьмекар гунин рейсад фикирдал атана.

“Леки” фонд алай йисан 23-апрелдиз Сулейман-Стальский рай ондин мектебра 5-11-классра кІелзавайбурун арада “Илимдиз кам” лишандик кваз математикадай тухвай олимпиададиз пулдин такьатралди куьмекай кьве фондуникай сад я. Олимпиадада Кьиблепатан районрай, шегьеррай 240-далай гзаф аялри иштиракна.

Фондунин векилри туькІуьрай 2016-йисан “Лезги халкьдин календарни” халкь патал хийирлу я. Ана машгьур 12 лезгидикай хайи чІалал малуматар гьатнава. Къейдзавайвал, ихьтин календарь арадал гъунин асул макьсад жуван халкьдин тарихдиз, хайи чІал чируниз чи ватанэгьлийри ийизвай итиж артухарун я. Чапдай акъудунилай гъейри, фондунин сайтдай адан электрон жуьре къачудай мумкинвални ава. Сифте 100 экземпляр чапдай акъудун патал 25 агъзур манат чара авунва.

Медениятдин хилез талукь проектрикай сад насигьатлу мультфильмаяр таржума авун я. И кІвалахар хайи чІал машгьур авунин, аялриз дидед чІал хъсан дережада аваз чирунин мураддалди ийизва. Мультфильмайрин текстер лезги чІалаз таржума авунин кІвалах фондунин терефдаррин, монтаждин кІвалахар Кьиблепатан Дагъустандин телевиденийрин куьмекдалди кьилиз акъудзава. Мультфильмаяр акатайбур ваъ, ахлакьдин, эдебдин жигьетдай маналубур хкязава. Ихьтин мультфильмайри аялриз хъсан патахъай таъсирда. Фондунин векилри алай йисуз 10 мультфильм таржума авун кьетІнава.

ТІвар-ван авай алим, шаир **Алкьвадар ГЬАСАНАН “Асари Дагъустан”** ктаб урус ва лезги чІаларал чапдай ахкъудуник кьил кутаз кІанзава. Тарихдин делилар гьатнавай, вичихъ еке къимет авай и ктаб урус чІалал 2000 экземплярдин, лезги чІалал, гьайиф хьи, 200 экземплярдин тираж аваз акъатнава. Гьавиляй фондунин векилри “Этномеденият” ва “Образование” проектрин сергьятра аваз и ктаб чапдай ахкъудунин фикир раижнава. Фондунин векилри ктабдин сифте гаф кхьин МФТИ-дин чІехи преподаватель **АБДУЛГЬАМИДОВ Низами Абдулгьамидовичал** тапшурмишнава. Алай вахтунда такьатар жагъурунин къайгьуйрик ква.

Алай йисан апрелдин вацра “Леки” фондуни экологиядин рекьяй Сулейман-Стальский межрайонный комитетдин куьмекдалди районрин арада “Михьи район” серенжем тешкилна. Нетижада Ахцегь, Сулейман-Стальский, Рутул, Агъул ва Хив районрин администрацийрин иштираквал аваз михьивални гуьрчегвал хуьн патал чІехи субботник кьиле тухвана.

- Михьивилер авун патал тухвай мярекатда агъзурралди агьалийри иштиракна. Зирзибил кІватІун патал 9 агъзурдалайни гзаф шешелар ва герек тир маса тадаракар къачунвай, - къейдна субботник тешкилуник кьил кутур “Леки” фондунин векил Фарман Шайдабегова.

Къейд ийин хьи, и мукьвара РД-дин тІебии ресурсрин ва экологиядин министрди фонд Гьуьрметдин грамотадалди къейдна.

Фондунин векилри спортдин рекьяй алакьунар авай жегьилриз жуьреба-жуьре акъажунриз фидай куьмекарни гузва. Алай йисан мартдин вацра вичин ерибине Мегьарамдхуьруьн рай ондин Гъепцегьрин хуьряй тир, армспортдай зурба пагьливан, жегьилрин арада 4 сеферда дуьньядин, Европадин чемпионвилин тІвар къазанмишай ва Россиядинни Дагъустандин чемпионатра хейлин агалкьунар хьанвай **Эльдар АЛИСКЕНДАРОВАЗ** “Леки” фондунин активистри Россиядин чемпионатдиз финин карда пулдин такьатрин куьмекна. Эльдар Алискендаров чемпионатдин приздин сагьиб хьана.

2016-йисан мартдиз “Леки” фондунин векилрикай садавай Бут-Къазмайрин ДЮСШ-дин боксдай тренер Г.Гьажибутаева вичин гъилик вердишвилер къачузвай жегьил спортсмендиз СКФО-дин кІвенкІвечивилин акъажунра иштиракун патал Грозныйдиз фидай куьмек гун тІалабна. Фондуни 10 агъзур манат чара авуна.

- Шад жедай кар я, и акъажунра чи жегьил боксер **Гьажимурад ЗАГЬИРОВА** 76 килограммдин заланвиляй 2-чка кьуна ва и агалкьуни адаз боксдай Россиядин кІвенкІвечивилин акъажунра иштиракдай мумкинвал гана, - кхьенва “Леки” фондунин сайтда.

Вилик эцигнавай макьсадар кьилиз акъудун патал фондуниз эвелни-эвел пулдин такьатар герек я. “Леки” фонд такьатралди асул гьисабдай адан векилри таъминарзава.

“Фейсбук”, “Вконтакте” ва маса соцсетра фондунин махсус чин, гьакІни вири информация, малуматар раижзавай кьилдин сайт кардик кутунва. Интернетдин куьмекдалди халкьдин арада важиблу месэлайрикай, ийизвай крарикай, гъиле кьунвай гьар са проектдикай датІана малуматар гузва.

Фондунин активистри къейдзавайвал, терефдаррин, са гьихьтин ятІани куьмек гунин мумкинвилерни алакьунар авай ксарин кьадар къвердавай артух жезва.

Яргъандиз килигна кІвач гадара лугьудайвал, пулдин такьатрин жигьетдай гьалар гьелелиг са акьван хъсанбур туширвиляй, еке харжияр акъат тийизвай, четин тушир проектар вилик тухузва. Кьилинди, вилик эцигзавай макьсадар баркаллувилелди кьилиз акъудиз алакьзава.

Зур йисалайни тІимил вахтунда фондунин активистрин, терефдаррин къуватралди яшайишдиз талукь проектриз 700 агъзур манатдив агакьна пулдин такьатар чара авуна. Такьатрин жигьетдай ачухвал, михьивал авайвиляй халкьдини ихтибарзава. Вучтин крар авунатІа, гьи хилез гьихьтин такьатар серфнатІа, проектар патал гьикьван пул кІватІнатІа, сайтдин “Такьатрин гьахъ-гьисаб” хиле гьар вацра малумарзава.

Мукьвал вахтара хуьрерин мектебар РД-дин образованидин ва илимдин министерстводин рекьяй спортдин тадаракралди са кьадардин таъминарунин проект вилик тухуз кІанзава. Фондунин векилри тадаракрин жигьетдай бязи хуьрерин спортзалрин гьалар чкайрал чирнава ва талукь тир чарар министерстводиз ракъурнава. Алай вахтунда гьукуматдин куьмек герек тир мектебрин сиягь тестикьарун давамарзава.

Фонд тешкилайбуру проектар тамамарун патал и ва я маса рекьяй пешекарвал ва мукьуф авай ксарни желбзава. Кьилди къачуртІа, “Лезги халкьдин календарь”, “Жегьилдин намус” арадал гъидайла, аялар патал эдеблу мультфильмаяр лезги чІалаз тар0жума ийидайла, сес ва монтаж туькІуьрдайла, фондунин кьиле акъвазнавайбуруз куьмекар гайибур хьана. Са гафуналди, гьихьтин четинвилер акьалтзаватІани, фондунин векилри халкьдин генгвал патал галатун тийижиз зегьмет чІугвазва. Мергьяматлувилин тешкилатдал чпихъ гьевес авайбур, иллаки жегьилар, желб авунин месэла важиблуди яз гьисабзава.

Яшайишдин гьалар хъсан тушир, муьгьтежвал авайбурун гъилни кьазва. ИкІ, Ахцегь рай ондин Цуругърин хуьряй тир Исмаиловрин хизандин кІвал цІийикІа туькІуьр хъувуниз куьмек гудайвал я.

Къейд ийиз кІанзава хьи, фондунин векилри ийизвай ва авунвай мергьяматлу крарин кьадар анжах са и къейднавайбурукай ибарат туш. Яшайишдин жуьреба-жуьре месэлайриз фикир гузвай хьиз, фикир желбдай конкурсарни тешкилзава.

ЦІийи ктабар

Гьуьндуьр лезгияр

Мизамидин МАГЬМУДОВ, АСЛАН-ЭМИР

Лезгийрихъ къадим тарих, меденият, девлетлу чІал ава. Лезгийрикай делилар гьар жуьре асирра сиягьатчийри, тарихчи алимри, шаиррини художникри чпин яратмишунра раижнава. Ихьтин къадим халкьдихъ игитвилин “Шарвили” эпос хьун дуьшуьшдин кар туш. Чи зарб квай къешенг кьуьлуьнизни вири халкьари “Лезгинка” лагьанва.

Къе чаз США-да, Туьркияда, Китайда, Къазахстанда, Азербайжанда ва хейлин маса уьлквейрани лайихлудаказ яшамиш жезвай, жуьреба-жуьре рекьерай еке агалкьунар къазанмишнавай кьегьал рухваярни рушар, чи баркаллу ватанэгьлияр малум я. Лезги халкьдин машгьур векилрин тІварарихъ шегьерар, чІехи шегьерра куьчеяр... янава Чна абурал гьамиша дамахзава.

Къейд ийиз кІанзава хьи, эхиримжи вахтара чна вилик фин фикирдай акъуднавай. Гила яваш-яваш гъавурда гьатзавай хьиз аквазва, машгьур ватанэгьлийрал неинки дамахиз, абурулай чешнени къачуз эгечІзава.

Чавай гьар садавай жув патал лап хъсан чешнеяр и мукьвара “Машгьур виш лезги” тІвар алаз акъатнавай алим ва писатель, литературовед ва общественный деятель, энциклопедист Къ.Акимова туькІуьрнавай ктабдай жагъуриз жеда. Дагъустан Республикада лезги халкьдин илимдин ва культурадин деятелрин ассоциацияди чап авуниз теклифай и ктабда-справочникда, дуьньяда машгьур албанрин алим Дасхуьруьнви Моисеялай (Мовсес Каланкатуаци - Моисей Каланкатуйский) башламишна, илимдин, эдебиятдин, медениятдин, экономикадин, политикадин ва маса хилера машгьур хьанвай ксарин тІварар гьатнава. Авторди къейдзавайвал, “ктабда гьатнавайбур халкь вини дережадиз акъудай, акъудзавай ксар я. Гьуьндуьр кукІушриз хкаж хьанвай, машгьур лезгияр гзаф ава...”

Ктаб гъиле кьур, ам тупІалай авур гьар са касди аник кухтун лазим тир тІварар ава лугьун мумкин я. Гьелбетда, “Машгьур агъзур лезги” тІвар алазни ктаб туькІуьриз жедай. Лезгийрихъ лайихлу рухваярни рушар гзаф ава. Кьилинди ам я хьи, Дагъустандин маса халкьарихъ фадлай авай ихьтин ктаб гила лезгийрихъни хьанва.

Ктабдин жилдинин акунри анал алай Дарвин Велибегован “Кавказдин руьгь” шикилди ам гъиле кьур гьар садак руьгь, лувар кутазва.

Ктабда гьатнавай виридалайни жегьилдан 39 йис (Абдулкеримов Абдулжелил - банкир, “Просвещение” фондунин учредитель ва спонсор”) я. Амайбурун виридан 40 йисалай гзаф хьанва. Ктабда гьатнавай виш касдикай 74, гьайиф хьи, рагьметдиз фенва. Бубайрин рехъ давамардай рухваяр бес къе амачни?

Цналрин школадин 80 йис

Чирвилеринни тербиядин макан

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ,
тарихчи-писатель

Хив ва Сулейман-Стальский районрин сергьятдал, гьуьлуьн яхадилай саки 1300 метрдин вине, гегьенш тIулал, Рычал дередин булахрин кьилел, Цналрин хуьр ала. Революциядилай вилик ина кьве мискIин авай. ЧIехи мискIиндихъ кIелдай кIвал-медресани галай.

Медресада варлу ксарин аялри-гадайри хуьруьн фекьидивай-имамдивай арабдал кIелиз-кхьиз чирзавай. Хуьре а вахтара Алкьвадар Гьасан эфендидивай чирвилер къачунвай савадлу ксар Абдула-эфенди, Агьмедов Ашурали, Велибегов Ширинбег, Усманов Фарман авай. Абуру къунши аялриз илимдин дибар чирзавай. КIвалахдин гьакъи аялрин диде-бубайри гузвай.

медени, чирвилер авай кас тир. 1953-йисан 5-мартдиз И.В.Сталин кьейила, школадин гьаятда ада митинг тухванай, виридаз хабар гана, ам шехьнай. Адахъ галаз чун вири, аяларни, муаллимарни, шехьнай.

1950-1960-йисара СССР-дин гьукуматди, образованидин министерстводи чIехи стха, арха тир урус халкьдин савадлу пешекарар еке уьлкведин вири пипIериз, районриз тарсар гуз, агьалийрин сагъламвал хуьз рекье тунай.

Гьа ихьтин пешекарри Цналрин хуьрени кIвалахна: Вера Павловна Дементьевади (школадин завуч - урус чIалан муаллим), Василий Степанович Бондаренкоди (математикадин муаллим), Капиталина Александровна Ланинади (гъвечIи классрин урус чIалан муаллим), Галина Петровна Андреевади (урус чIалан муаллим) ва масабуру кIвалахнай. Муаллимрихъ галаз школада аялрин

9, 10-классар кьве-кьвед авай. Сад лагьай классдиз анжах чкадин 25-30 аял къвезвай. Вири кIелзавай аялрин кьадар 350-далай алатнавай, муаллимрин, тербиячийрин, техработникрин кьадарни артух хьанвай.

И чIехи коллектив кьиле тухузвай кас-школадин директор - вичихъ еке чирвилер авай, михьи кIвалах тIалабдай регьбер Гьажибутаев Зугьраб тир. Ам Дагъустандин лайихлу муаллимни хьана. 60 йисуз ада, муаллимвиле кIвалахна, адакайни 30 йисуз школайрин директор хьана. Ам Хив райондин Туркалрин хуьряй я. Адахъ галаз и хуьряй чи школада бажарагълу жегьил муаллим-чирвилерин гьуьл Давудов Нажмудина завуч, ахпани школадин директор яз кIвалахнай.

1972-йисуз школадин директор цналви Балабегов Мирзебег хьана. Ада и жавабдар къуллугьдал 1984-йисалди кIвалахна. КIелзавай аялриз ва кIвалахзавай муаллимриз къулай вири шартIар яратмишна. Гуьгъуьнлай школадин директорар яз кIвалахай и хуьруьнвияр тир тарихчи Велибегов Рамазанал ва филолог Алиханов Милгьажуди-нал девирдин четинвилер гьалтна. Уьлкведиз тIегъуьн хьиз чкIай перестройкади уьлкве бураздикай хкудна, яшайишдин вири хилериз хьиз, кIелунризни тербиядиз, школайриз фикир хганач. И четин вахтунда абурулай школада, девирдин чкIайвилиз килиг тавуна къулай шартIар хуьз, акьалтзавай несилдиз дерин чирвилер ва мягькем тербия гуз алакьна.

2001-йисалай школадиз регьбервал ДГУ агалкьунралди куьтягьнавай хуьруьнви Садихов Тимирхана гузва.

Ада вичин ва гьар са муаллимдин кIвалах педагогикадинни методикадин, цIийи реформайринни ФГОС-рин тIалабунрив кьадайвал тешкинава.

Школадинни муаллимрин, диде-бубайрин арада сих алакъа хуьз, чирвилеризни тербиядиз артух фикир гуз, девирдин, гьукуматдин тIалабунар кьилиз акъудиз кIвалахзава.

Абдулашим Рамазанов, Шерихан Гьамзатова республикадин лайихлу муаллимвилин, Р.Велибегов, Т.Садигьов, Р.Рамазанов РФ-дин образованидин гьуьрметлу тIварариз лайихлу хьанва. М.Агьмедов, М.Алиханов образованидин отличникар я, жегьил муаллим Д.Къарабегов алатай йисуз кIвалахдин нетижайриз килигна, Республикадин Кьилин тIвар алай гьилин сятиниз лайихлу хьана.

Урус чIалан муаллимар тир Г.Къазимегьамедова, А.Алиевади, Ф.Рамазановади конкурсра, олимпиадайра датIана сифтегьан чкаяр кьазва, физкультурадин, технологиядин тарсар гузвай А.Куругълиевахъ, Р.Къурбаналиевахъ кIвалахда хъсан нетижаяр ава. Абуру вердишарнавай аялри спортдин жуьреба-жуьре акъажунрай сифтегьан гьалар кьазва. Амай муаллимрихъни кIвалахда хъсан нетижаяр ава, 6 кас зегьметдин ветеранар я. Цналрин школа кутягьнавай вишералди жаванри чи Ватанда ва къецепатан уьлквейрани намуслудаказ кIвалахзава.

ЧIехи Гъалибвилин 70 йисан ва Хив район тешкилна 80 йисан юбилеяр уьзягъдаказ къаршиламишун патал ва хуьруьн жемятдин, школадин коллективдин тIалабунар кьилиз акъудунин мураддалди Хив райондин МО-дин кьил Бейдулагь Мирзоева 2013-йисуз Цналдал цIийи школа эцигунин тапшуругъ ганай. Юбилейрин вилик хуьре 120 касдиз чкаяр авай школадин цIийи имарат эцигна куьтягьна.

Школа ачухунин мярекатдиз Кьиблепатан территориальный округда Дагъустан Республикадин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил Мусафенди Велимурадов, "Хивский район" МО кьил Бейдулагь Мирзоев, гьуьрметлу гзаф маса мугьманар атанай.

Алай вахтунда аялри ва муаллимри вири къулайвилер авай цIийи школада кIелзава, кIвалахзава.

Абуру райондин, республикадин кьилериз, школа эцигай устIарризни фялейриз чухсагъул лугьузва ва чун вири школадин юбилейдиз гьазур жезва.

Цналрин школа акьалтIарнавай аялар муаллимрихъ галаз

Революциядилай гуьгъуьниз социализмдин къурулушди, гьуьлуьн яхадикай хкатай ракъини хьиз, вичин нурар виринриз чукIурна. Къунши Цмуррин хуьре революционер Акимов Къазибег ва Зиядин Эфендиев кьиле аваз девирдин светский школа ачухна. Цналрин хуьруьн жемятди хуьре гьукуматдин куьмекдалди школа эцигун патал атай революционер Акимов Къазибег кьабулнач. Абур авамвилин хъендик кумай. Гуьгъуьнлай медресада, кьилди кIвалера ликбезарни ликпунктар ачухнай. Ахпа вири жемятдин куьмекдалди еке дегьлиздикай ва ругуд классдикай ибарат тир школадин дарамат эцигнай.

ИкI, 1936-йисуз Цналрин сифтегьан школа ачухна. Адан сифте муаллим - директор Кичибегов Агъабег хьана.

1940-йисуз Цналдал къунши хуьрерин аялрини кIелун патал 5, 6, 7-классар ачухна. Муаллимар Цмурдал 7-класс акьалтIарнавай хуьруьнвийрикай тир: Вилиханов Намет, Гьасанов Шамсудин, Алиев Рамазан, Хуршитов Гьажи, Гьамидова Сарахалум, курхуьруьнвияр Абдулгьанини Агъакерим.

Вилиханов Намета хуьряй сифте яз Дербентда педучилище куьтягьна ва ам школадин директор хьана.

1943-йисуз ам хушуналди дяведиз фена. 1945-йисан 16-апрелдиз Берлин патал кьиле фейи чIехи женгера цналви Намета игитвилелди чан гана. Адан яшар 25 йис тир. Адахъ паб - аял авачир. Ам Германияда Бранденбургдин сурара фаракъатнава. Алай вахтунда хуьруьн юкьван школа адан тIварунихъ гала.

Дяведин четин йисара хуьряй 97 кас фронтдиз фена. Абурукай 63 касди Ватан патал чпин чанар гана. Дяведа хьайи кьегьалриз памятник - обелиск эцигнава, гьар юкъуз школадиз къвезвай аялри аниз икрамзава.

Дяведин четин йисара кIелдай ва кIвалахдай ксар амачиз школа сифтегьан классриндаз элкъуьрна.

1950-йисуз чи школадикай ирид йисанди хъхьана. А вахтунда школадин директор кьуланзахитIви Мегьамедов Зиядин тир, гуьгъуьнлай - Чарху захитIви Бабаев Шагьламазакай хьана. Капитан Шагьламаз Бабаев орденризни медалриз лайихлу хьана. Ш.Бабаева чаз тарихдин тарсар гузвай. Ам гзаф арада гьамиша духтур, Воронеждай тир жегьил пешекар Евдокимова Аня Ивановнани жедай. Гуьгъуьнлай адакай вичин хайи ватанда Социализмдин Зегьметдин Игит хьанай.

1955-1960-йисара Цналрин 7, 8-классрин школада директорар яз кIвалахна: Гъафаров Хайирбега (Ялахъай), Мегьамедов Агьмеда (ЦIинитIай), Гьасанов Музафера (Чахчалай), Альдеров Алибутава (Курхуьряй), Вагьабов Мегьамеда (Сардархуьряй), Алияров Зейдулагьа (АрхитIай).

Гьасанов Музафера кIвалахай 1956-1960-йисара школадин гьал хъсан хьана. Адан амле ДАССР-дин МВД-дин министрдин заместителдин куьмекдалди школадиз лазим вири затIар ганай.

И йисара школада муаллимар яз Къазимегьамедов Багьадина (Миграгьай), Къачаев Хейрудина, Рустамов Рамазана (Курхуьряй), Абдулаев Алиди, Абдула (Хъукьварин хуьряй), Мирзаханов Салманханди (Ичинай), Гьабибулаев Жамалдинани, Гьабиба, Гьуьсейнов Насрулагьа (Курай), Рагьимов Рагьима (Хуьруьгай), Латифов Рамазана (Хуьрехуьряй), Мирзамизамедов Мирзебалади, Айдумов Айдума (Фригъай), Балакшидини, Абдуразакьа (Самурдай) кIвалахна. Чкадин жемятди паталай атана чпин аялриз чирвилер гузвай муаллимар лап мукьва ксарай кьуна, абуруз вири жуьредин куьмекар ганай.

1966-йисуз Цналрин хуьре лап чIехи вакъиа хьана. Дербент шегьерда авай военный заводдин (П.Ящик №9) коллективди ина 150 аялдиз кIелдай чкаяр авай цIуд классдикай ибарат школа эцигна. Ам ремонтна, къавуз ракьни яна. И йисуз Рычал дереда сифте яз Цналдал юкьван школа-интернат ачухна.

Школадиз Хив ва Сулейман-Стальский районрик акатзавай 13 хуьруьн аялар 9, 10-классра кIелиз къвезвай. Паталай къвезвай аялриз ина кIелдай, яшамиш жедай вири шартIар тешкилнавай. Интернатда абуруз ашпаз Магьамедова Шагьпериди йикъа пуд сеферда тIямлу хуьрекар гузвай.

И вахтунда школада чпи Цналрин хуьряй сифте яз кьилин образование къачунвай Балабегов Мирзабега, Рамазанов Абдулфетягьа, Велибегов Рамазана, Рамазанов Абдулгьашима кIвалахзавай.

Тежрибалу муаллим

Рагьидин АМИНОВ

Ахцегь райондин яратмишунрин кIвалин муаллим **С.НУРМЕГЬАМЕДОВАДИ** тухузвай кружокда 10 аялди гобелендай ва шикилар чIугунай чирвилер къачузва. КIвалахдин гзаф йисарин тежриба авай и муаллимдин

гьилик квай аялри райондин ва республикадин дережадин выставкайра иштиракзава, конкурсра кIвенкIвечи чкаяр къазва. И мукьвара кьиле фейи республикадин выставкадиз ракъурай С.Нурмегьамедовадин ва С.Залбеговадин гьилин яратмишунрин кIвалахри 2-чкаяр кьуна.

И кружокда чирвилер къачузвай Э.Гьамзатовадин, М.Асваровадин, С.Шагьведеловадин гьилин яратмишунрин кIвалахарни тариф авуниз лайихлу я.

Адаз гьуьрметзава

Райсудин НАБИЕВ

Лезги халкьдин игитвилин "Шарвили" эпосдин нубатдин суварик къадим Ахцегьиз заз НуьцIуьгърин хуьруьн юкьван мектебдин автобусда аваз фин кьисмет хьана. Инал заз лугьуз кIанзава, чан сагърай автобусдин иесидин - адахъ гелкъвезвай, ам идара ийизвай жегьил шофер **МЕГЬАМЕДКЕРИМОВ Эдикан**. Автобусдин 10 йис хьанватIани, ам ишлемишзавай хуьруьн рекьерин шартIарни са артух пайгар-

бур туштIани, улакьдин гьал-къайда акурла, гьар сада разивал ийизва. Им, гьелбетда, Эдикан чалишмишвилерин нетижа я. Ихьтин жегьил за масабуруз чешне къалурзава.

Эдиказ гъвечIи чIавалай шофервилин пеше бегенмиш тир. Мектебдани ада техникадин тарсар гузвай муаллимдихъ галаз сих алакъа, гьуьрмет хвена. Мектебдилай кьулухъ Эдик Туладиз акъатна, 1997-йисуз автошколадик экечIна, дерин чирвилерни къачуна. Халис пешекар хьайила, ада са идарада нек тухудай машиндал кIвалахна. ИкI вад йисуз фермайрай заводдиз нек хкиз хьана. Хуьруьз хтайла, адан чирвилер, алакьунар, техникадал рикI хьун акурла, мектебдин директор Абдулакима ам кIвалахал кьабулна. Вичин везифаяр Эдика хъсандиз кьилиз акъудзава. Автобус, вични еке ПАЗ маркадин - гьамиша туькIвенва, къайдадик жезва. Аялар, муаллимар герек чкайриз экскурсийриз, олимпиадайриз, шад мярекатриз тухуз-хкизва, адахъ пешекарвилин вири категорияр ава. Рекьера Эдик гьамиша мукъаят ва уях я. Сагърай вун, Эдик, гьакI давамара кIвалах!

Петр Карлович Усларан 200 йис

П.К.Услар ва адан “Куьредин чIал” монография

Азиз МИРЗЕБЕГОВ, филологиядин илимрин кандидат

(Эвел 34-нумрада)

Усларан яратмишунар ахтармишнавай алим Александр Мегьамедова къейдзавайвал, “ЧIалар чирунин рекьяй П.К.Усларан куьмекчияр хьайи ксар гуьгъуьнай чпин халкьарин арада сад лагьай маарифчияр, фольклористар ва этнографар хьайиди я[4].

Вичин монографияда П.К.Услара лезги чIалаз “куьредин чIал” тIвар ганва. Малум тирвал, куьредин наречие авайди я, чIал ваъ. Наречие ва чIал какадарун а чIавуз лезги чIалакай Урусатдин ва Европадин илимдиз бегьем малуматар тахьунихъ галаз алакъалу тир. Усларал къведалди чи чIалакай ва халкьдин тарихдикай Европадин илимдиз са затIни малум тушир. Вичин эсердиз “Куьредин чIал” тIвар гуникай авторди икI кхьизва: *“Гьинай хьунилай аслу тушиз, вири куьревийри чпиз ганвай умуми тIвар ава. Ам чаз малум тир тIвар я: теквилин кьадарда лезги, гзафвилин кьадарда лезгияр лугьуда. Къейд авун лазим я хьи, и тIвар куьревийри анжах чпиз хас яз гьисабзава: лезги чIал куьредин чIал я. Абуру я хайдакриз, я табасаранриз, я лакриз ва я дагъви маса халкьариз садазни лезгияр лугьудач. И тIварцIин манадиз лезги чIала виче баян авач ва куьревийри и тIвар чпиз къунши туьркери ганвайвиляй кьабулнавайди хьиз гьисабзава”*[5].

“Куьредин чIал” ктаб авторди лезгияр яшамиш жезвай территориядикай, инин географиядин гьалдикай ва тарихдикай куьруь малуматралди гатIунзава. Авторди лезгийрин хуьрер, а хуьрера авай кIвалерин ва агьалийрин кьадар, лезгияр гьи халкьарин къуншидал яшамиш жезватIа, гьи наречийрал рахазватIа къалурнава ва гьатта са бязи хуьрерин тIварарин этимологияни ачухариз алахънава. Ахпа алим лезги чIалан фонетикадал элячIзава. Къейд авун лазим я хьи, алимди лезги чIалан сесер вичи арадал гьанвай алфавитдин куьмекдалди къалурнава. Усларан алфавитди лезги чIалан сесер сересдиз къалурзава ва гьавиляй 1871-йисуз лезги маарифчи Къазанфарбег Зульфикъарова сад лагьай лезги азбука - “Кюре чIалан элифарни, ахпа гвяниз кIелдай жуз” - акъуддайла гьа алфавитдикай хийир къачунай. Гьа алфавитди Услараз чи чIалан текстерни дуьздаказ къалурдай мумкинвал ганай.

Лезги чIалан фонетикадикай рахадайла, Услара вичи виликдай чирай чIаларинни лезги чIалан сесерин арада авай ухшарвилеризни тафаватлувилериз фикир гузва, а чIалар квелди сад-садаз мукьва ятIа ва гьихьтин жигьетралди абур сад-садалай тафаватлу ятIа къалурзава.

Фонетикадилай гуьгъуьниз Услар лезги чIалан грамматикадал элячIзава. Адан монографиядин и разделдиз талукь яз профессор Ражидин Гьайдарова къейднай: *“Лезги чIалан грамматикадиз Услара дериндай ва гзаф дикъетдалди анализ гузва. Ина авторди сифте яз падежрин кьадар тайинарнава, абур семантика ва функция фикирда кьуна группайриз пайнава, гьакIни абур къалурун патал регьят рехъ жагъурнава. Къейд авун лазим я хьи, икьван гагьди лезги чIалал машгъул хьайи алимрикай садавайни и кардай кутугнавай маса вариант теклифиз хьанвач”*[6].

П.К.Услара Кавказдин чIалар ахтармишунин карда халкьдин мецин эсеррикай гзаф хийир къачунва. Адан фикирдалди, фольклорди гьам тарихдин фактар винел акъудунин, гьакIни чIалан месэлайриз къимет гунин карда чIехи роль къугъвазва. Гьавиляй ада дагъви халкьарин фольклордин эсерарни кIватIзавай. Вичин эсеррикай сада алимди къейдзава: *“Халкьдин мецел алай махар, манияр, бубайрин мисалар чIал чирунин рекье тек са, чпик умуд кутаз жедай, садани чиркинар тавунвай чешме я. Азбука арадал гъайидалай кьулухъ вири фольклордин эсерар кхьена, мукъаятдалди хуьн герек я. И кар тек са маса халкьарикай тир филологар патал ваъ, чпиз кхьинар арадал гъанвай халкьар патал важиблу я”*[7].

Гьавиляй алимди вичин “Куьредин чIал” ктабдин 64 чина лезги халкьдин фольклордин эсерар ганва. Абурун арада бубайрин 49 мисал, 1 къаравили ва 6 мах ава. Абурукай са махунин ахцегьрин наречидал вариантни ганва. Вири и эсерар илимдин транскрипция вилив хвена, кхьиниз къачунвайбур я. Услара вичин ктабда ганвай и эсерар гьам чIалан пешекарар, гьакIни фольклористар патал гзаф къиметлу чешмеяр я.

“Куьредин чIал” монографияда сад лагьай сефер яз лезги чIалани урус чIалан гафарганни гьатнава. Санлай къачурла, ина 1500 гаф гьатнава ва гьар са гафуниз баян гудайла халкьдин чIалай, фольклордин эсеррай мисалар гъуналди ада и гафарган мадни къиметлуди авунва. И карди ктабдин практикадин рекьяй менфятлувал мадни артухарнава.

* * *

П. К. Услара чIалан рекьяй махсус пешекарвал къачунвачир, амма ам пачагьдин Урусатдин девирда классический образование, вичин девирдин гзаф чIехи чирвилер авай, вири уьмуьр чIалар чируниз бахшнавай кас тир. Гъиле кьур кар рикIин сидкьидай ийизвайвиляй, чIалан гьам теориядин ва гьакIни практикадин месэлаяр кьилди дериндай чирнавайвиляй, адалай Кавказдин ирид чIал дериндай чирна, абурукай илимдин эсерар кхьиз алакьнай. Алимдин эсерри алай девирдани чпин къиметлувал квадарнавач. Адан эсеррикай тек са чIалан пешекарри ваъ, гьакIни фольклористри, литературоведри, тарихчийри, этнографри хийир къачузва. Адан тIвар тарихда дуьньядин лап чIехи кавказоведрикай сад яз гьатнава.

Алимди Кавказдин чIаларин винел рикIин сидкьидай кIвалахзавай ва и чIаларин кьетIенвилер дериндай чирнавайвиляй, Европадин са бязи алимри хьиз, ада Кавказдин чIалар кесиббур яз гьисабзавачир. И кардикай алимди икI кхьизва: *“Кавказдин чIалар кьадарсуз кесиб чIалар я лугьудай фикир эсиллагь дуьз фикир туш ва ихьтин фикирар а чIаларикай ерли малуматар авачир ксари лугьузва. И чIалар, аксина, лап дерин манаяр къалурун паталди герек тир грамматикадин формайралди кьадарсуз девлетлу я”*[8].

Дагъвийрин чIаларихъ галаз сад хьиз, алимди гьакIни абурун яшайиш, ацукьун-къарагъун, дуьнья акунар, кьатIунар, фольклор, этнография ва тарихни чирзавай. Адан илимдин кIвалахар универсальный характерда авай. И эсерри Кавказдин гъвечIи халкьарин милли къанажагъ хкажунин карда чIехи роль къугъванай ва абуру чIехи халкьарин арада ассимиляция хьунин вилик пад кьаз куьмек ганай.

Алай йисуз сентябрдин вацран сифте кьилера Тверской областдин Осечно хуьре Услар дидедиз хьайидалай инихъ 200 йис тамам хьунихъ галаз алакъалу яз жуьребажуьре мярекатар кьиле фидайвал я: 1-сентябрдиз алимдин гуьмбет ачухда; 2-сентябрдиз Вышневолоцкий драматический театрда алимдиз талукьарнавай гурлу мярекат тешкилда; 3-сентябрдиз Вышневолоцкийда Услараз талукьарнавай межлисар жеда.

Чи фикирдалди, Дагъустандани вичин уьмуьр дагъви халкьарин рекье серфнавай и чIехи алимдин ирсиниз талукь тир серенжемар, илимдинни практикадин конференцияр, школайра ва вузра адан юбилейдиз талукь межлисар ва маса мярекатар кьиле тухун Дагъустандин вири халкьарин буржарикай я.

Лезгийри лагьайтIа, винидихъ къейднавай гьерекатрилай гьейри, алимдин “Куьредин чIал” монография алай девирдин илимдин методологиядин шартIар вилив хвена, ам сифте гафуналди ва баянралди таъминарна чап хъувун лазим я. Гьа ихьтин краралди чавай алимдин руьгьдин вилик чи буржи кьилиз акъудиз жеда.

---

4 А.А.Магомедов. П.К.Услар - исследователь дагестанских языков. - Махачкала, 1979. С.85.

5 П.К.Услар. Этнография Кавказа. Языкознание. Кюринский язык. - Тифлис, 1896. С.7.

6 Р.Гайдаров. Из истории изучения лезгинского языка // Журн. “Возрождение”, №6, 2000. С.107.

7 П.К.Услар. Этнография Кавказа. Языкознание. Абхазский язык. Тифлис, 1887. С.103.

8 П.К.Услар. О распространении грамотности между горцами // П.К.Услар. Этнография Кавказа. Языкознание. Абхазский язык. - Тифлис, 1887. С.28.

Дагъустандин культурадин меркез

Музейрин шегьер

ТIебиатдин хазинайрин кIвал

Нариман КЪАРИБОВ

(Эвел 28, 29, 32, 33-нумрайра)

“Музейрин шегьер” циклдин сергьятра аваз и сеферда чун вич Дербент шегьердин Ленинан куьчеда авай 64-нумрадин дараматда 1993-йисалай кардик квай “Каспийдин этрефайра авай тIебиатдин музейдикай” (музей - “Природа Прикаспия”) рахада. Вичин маналувилел гьалтайла и музейди Дербентдин тарихдинни архитектурадин ва художественный музей-заповедникдин комплексда тайин ва кар алай чка кьазва. ГьикI лагьайтIа, винидихъ тIвар кьунвай музейда чеб са гьихьтин ятIани себебар аваз, сифте нубатда тIебиатдин барадай инсанрин къадирсузвилин нетижада, йисалай-суз квахьзавай ва я тIимил жезвай гьайванринни къушарин экспонатар хуьзва. И жигьетдай ина “Яру ктабни” ачухнава.

Музейдин чIехи 4 разделди аниз къвезвайбур Кьиблепатан Дагъустандин набататрин ва гьайванрин алемрихъ галаз танишарзава.

“Лув гудай къушар” разделда жуьреба-жуьре къушарин - бакланрин, пеликанрин, къугьрин, фламингайрин, кIвачерал кьакьан гьажилеглегдиз ухшар (цапля) ва хейлин маса къушарин аюхар ва абур тIебиатдин гьихьтин шартIара яшамиш жезватIа къалурзавай шикилар ава.

“Каспий гьуьл” разделни итижлуди я. Музейдиз къвезвайбурун фикир Каспий гьуьлуьн бассейнда туьретмиш хьана яшамиш жезвай осетровый балугъри чпел желбзава.

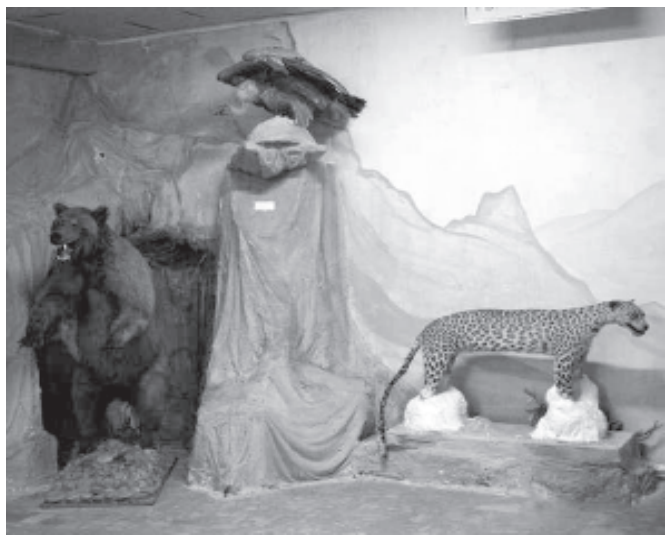

“Дуьзенлухдин зона” раздел набататрин барадай кьери ятIани, анаг маса жигьетдай - къушаралди ва гьайванралди - девлетлу я. Абурун арада чуьлдин къуьрер, кьукьран жинсиникай тир чуьлдин къушар, кукупIар, иланар ва маса гьайванарни къушар ава.

“Дагъустандин тамарин зона” разделда чи чкайра гьалтзавай саки вири чIурун гьайванрин аюхар эцигнава. Кьилди къачуртIа, гзаф заланвал (250-300 кг) авай чIурун вакIарин, севрен, жанавурдин, сикIрен, вагьши къушарикай - къузгъундин ва масабурун. Вич алай вахтунда тIебиатда тек-туьк дуьшуьшра гьалтзавай чIулав гьажилеглегдин аюхни, разделда гьа вич тIебиатда авайвал эцигнава. Музейдин и разделдин куьмекдалди, иниз килигиз къвезвайбуруз, иллаки шегьердин мугьманриз, туристриз Кьиблепатан Дагъустандин тамара Юкьван Азиядин леопард ва Кавказдин барс авайди чирзава.

Къейд ийин хьи, “Природа Прикаспия” музейда мукьвал-мукьвал тIебиат хуьнин барадай алимрин гьуьруьшар, суьгьбетар, конкурсар, выставкаяр ва викторинаяр тешкилзава, музейрин тарсар кьиле тухузва.

Чи багъри ерияр

Тарихди шагьидвалзава

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ,
Рамазан КЪАЙИБОВ, муаллим

ДАГЪЛАРИН уьлкведа гьар са инсандин фикир желбдай надир, гьурчег чкаяр гзаф ава. Абурукай сад кьакьан дагълара, тамун къужахда экIя хьанвай Макьарин вир я (бязи чешмейра Сарагрин вир, Ругунрин вир яз гьалтзава). Ам Кьурагь ва Сулейман-Стальский районрин сергьятра ава.

Саки гьар зулуз КIирийрин хуьруьн мектебра кIелзавай аялар и вирел сиягьатдиз тухузва, акьалтзавай несилриз чи мулкара гьикьван иер чкаяр аватIа къалурзава. Вирин патав гвай Ругунрин хуьруьн агъа кьилихъ, тамун къерехра къайи булахар, булвилелди яр-емиш, гьар жуьредин цуьквер, чеб дарманар яз ишлемишзавай векьер-кьалар, набататар экъечIзавай никIер, чуьллер ава. Са шумуд йис идалай вилик вириз авахьзавай кIамар балугърин, абурун къерехар рагъвалринни хъиперин макан тир. Вирин къваларив, нацIарикай даях кьуна, шарагарни галаз сирнавзавай чуьлдин уьрдегар аквадай. Алатай асирдин юкьваралди вириз рагъакIидай патахъай авахьзавайди са Аран кIам тир. Гуьгъуьнлай, векьин уьруьшар артухарун патал, Арагъ вацIук акахьзавай Макьан кIамни вирихъ элкъуьрна. Нетижада марфар къвайила, селлер авахьзавай кIамари гъизвай зирзибилри вирин сергьятрин пудай са пай тIимиларна, кIане ацукьзавай лилди лагьайтIа, деринвал 3-4 метрдилай 1,5-2 метрдив агакьдалди тIимиларна. Эхиримжи йисара, вир михьи авунин фикирдалди, виряй авахьзавай Арагъ кIам экскаватордалди деринарна. Амма инсанрин къайгъусузвал себеб яз, вирин деринвал мадни тIимил хьана.

ЭХИРИМЖИ са шумуд йисуз Кьурагь райондиз чуьлдин практикадиз кьиле ДГПУ-дин тIебиатдинни географиядин факультетдин муаллим Къурбан Мегьамедович аваз студентрин дестеяр атанай. Райондин жуьреба-жуьре пипIера хьиз, абуру вирелни ахтармишунрин кIвалахар кьиле тухвана. Къурбан Мегьамедовичав гьеле 1970-йисара, студент тирла краеведенидай гьазурай курсовой кIвалахда вирикай къейднавай делилар, шикилар гвай. 40 йисуз кьиле фенвай дегишвилерин гекъигунар авурдалай кьулухъ тежрибалу муаллимди икI лагьана: "Ингье инсандин иесисузвилин нетижа. Мад са шумуд йис - вир уьлегьандиз элкъведа...". 40 йис инлай вилик янавай шикилрай аквазвайвал, алай вахтунда вир рагъул, адан къерехар чиркин, сергьятарни гуьтIуь хьанва. Къенин юкъуз вир экIя хьанвай сергьятри 6 га тешкилзава. И кардин патахъай студентри, Къурбан Мегьамедовичан гуьзчивилик квез, Макьан дугуна кьиле тухвай ахтармишунрин кIвалахри шагьидвалзава.

ВИР авай уьруьшрин патахъай гьеле XIX асирда гьуьжетар хьана. И кар 1903-йисан июндин вацра Кьеанрин хуьре, Абдулкериман хва Мегьамед кьади яз, кьиле фейи суддин къарарди тестикьарзава. 39 чиникай ибарат тир документ гъилин хатIаралди урус чIалалди гьазурайди суддин секретарь кIириви Къурбанан хва Буба я. Тарихдин документда ихтилат КIирийрин ва Макьарин хуьрерин жемятрин арада "Гатран гуьне" тIвар алай участок патал хьайи гьуьжетрикай физва. Гьакъикъат тайинарун патал судда кьве хуьруьн патайни савадлу ксари иштиракна. Абурун арада кIиривияр тир Гьажидин хва Эмин, Агьмедан хва Рамазан, Шихкериман хва Эмиргьемзе, макьавияр тир Ильясан хва Къурбан ва масабур авай. Къунши Бигерилай, Хутаргъай, ХпитIрилай тир шагьидрин иштираквал аваз кьиле фейи суддин силис Дагъустандин халкьдин судда давам хьана. Чи гъиле гьатнавай тарихдин документдай ашкара жезвайвал, Дагъустандин халкьдин судди ихьтин къарар кьабулна: "Гатран гуьне" КIирийрин жемятдин мулк яз гьисабин. КIирийрин хуьруьвай яргъа хьуниз килигна ам вахтуналди ишлемишиз Макьарин хуьруьн жемятдив вугун". Суддин къарардин копия акъуднавай оригинал алай вахтунда КIирийрин хуьруьн комплексно-краеведческий музейда ава. Къарар къейднавай протоколда Бакудин губернатордин ва Дагъустандин областдин чIехи чиновникрин тIварарни кьунва.

КЪЕЙД ийин хьи, ана вирин кьилихъ галай Ругунрин хуьруьн тIвар кьунвач. А йисара гилан Ругунрин хуьре авайбур кIарасдикай лежбервилин сенятар гьазурзавай кIиривияр тир. Гуьгъуьнлай ана, Сарагар хьиз, кьилдин хуьр арадал атана. 60-йисаралди и хуьрера "III Интернационал" колхоз авай. Протоколдин эхирда гъили чIугунвай картосхемани ава. Ана вирин рагъэкъечIдай пата авай мулкар "Гатран гуьнени" квез, вир авай уьруьшар вири КIирийрин хуьруьн сергьятар яз къалурнава. Амма гуьгъуьнлай, Советрин вахтунда чаз малум тушир себебралди, вирин пудай кьве пай ва адан патарив гвай уьруьшар Сулейман-Стальский райондин Макьарин хуьруьн мулкарик акат хъувуна.

1990-йисара вирин къуллугъда ери-бине Ругунай тир ва Каспийск шегьерда яшамиш жезвай Къурбанмегьамед Тагъибегов акъвазна. Ада вириз "лацу амур", "толстолобик", "гимишдин карп" жинсерин балугъар ахъайна. Хайи ерийрихъ рикI кузвай адахъ виряй авахьзавай кIамун кьиле плотина, ял ядай кIвал эцигдай, вирин сергьятар ва деринвал артухардай ниятар авай. Адан фикирар кьилиз акъатнайтIа, са шумуд касдиз кIвалахни жедай. Къ.Тагъибегова гъиле кьунвай крариз гьам чкадилай, гьамни паталай кьецI гузвайбур пайда хьана. Са кьадар вахт арадай фейила, вириз ахъаяй балугърин кьадар гзаф хьана. Къ.Тагъибеговаз гуьзчивалдай мумкинвал тахьайвиляй, вире авай балугъар кьуд патахъай къвез, вагьшивилелди кьаз, хутахиз хьана. Халис ватанперес Къурбанмегьамед Тагъибеговаз гила мад виликан кIвалахар гъиле хкьаз кIанзава. Ам къайгъуйрик ква.

ЛАГЬАНА кIанда, са шумуд йисуз Ругунрин чепедикай хъенчIин къапар гьазуриз иниз Къули райондай яхулар атанай. Мугьманри и хуьруьн чепедин ери Балхардин чепедилай хъсанди я лугьудалдай. Эхиримжи сеферда хъфидайла, яхулри чеб мад хкведа лагьана, чпин сеняткарвилин алатар ругунви Гьайбатан кIвале туна, амма хтанач. Чи фикирдалди, чкадин чепедин ери гьисаба кьуна, ина паталай тежрибалу устIарризни теклифна, хъенчIин къапар гьазурдай сенят вилик тухуз жеда. Белки, гележегда и кар кьилизни акъатин.

Виривай са акьван яргъа тушиз Аран кIама сероводороддин чешме ава. Ам квай цикай кпулар ва хамунин азарар квайбуруз куьмекни жезва. И делилдикай менфят къачуна, вирин мулкара сагъламвал мягькемардай ва я туризмдин метлеб авай гъвечIи база арадал гьайитIани жеда. Вириз мукьва мулкара хъсан пипин там экъечIзава. Мешебеги яз кIвалахзавай Буба Бабаева Ругунрин хуьре хсуси цех арадал гьанва. И кIвалах гележегда мадни еримлу авуртIа, там менфятлудаказ ишлемишайтIа, хъсан жеда.

АЛАТАЙ девиррин четин йисара чи бубайри и дередин девлетрикай менфят къачунай. Абур тIебиатдин гьар са ивирдив къайгъударвилелди эгечIнай. Виликдай кIвачи рехъ атIуз хьайи гьар са ругунвидин гьаятда, къенин юкъуз машинар ава. Мукьвара экверин линияни ремонт хъувунва. Мукьвал-мукьвал Ругуниз хъфизвай рекье грейдерди кIвалахзава. Мел-межлисдин ван алахьзавай и дереда гележегда мадни къулай ва агьваллу уьмуьр давам жедайдак чна еке умудар кутазва.

Малдарвал

Нетижайри шадарзава

Рагьидин ЭМИНОВ

Ахцегь райондин Луткунрин хуьруьн Адилхан Агьмедова регьбервал гузвай "Арт" СПК-дин терекмайрихъ гьар йисуз кIвалахда хъсан нетижаяр жезва. Алай вахтунда и майишатдихъ ири карч алай 75 гьайван ава. Абурукай 40 калер я. КIвачихъ галай калерикай малдарри цIи 30 дана къачуна. Ина гьакI 1650 лапагни хуьзва. Абурукай 1240 диде хипер я. ЦIи терекмайри 1140 кIел къачуна. КIвачихъ галай гьайванрилай абуру гьакI 3619 килограмм сарни туна.

* * *

Хинерин хуьруьн "Амир-Саид" СПК-диз И.Агъабалаева регьбервал гузва. И майишатда исятда ири карч алай 133 гьайван ава. Абурукай 62 калер я. Майишатдин малдарри калерикай 46 дана къачуна хуьзва. Чубанрин кIвачихъ и майишатда куьлуь карч алай 1120 гьайван гала. Абурукай 785 диде хипер я. Терекмайри 722 кIел къачунва.

* * *

Абдулкерим Палчаева регьбервал гузвай "Къужа" СПК-дин коллективдихъни кIвалахда агалкьунар жезва. И майишатдихъ алай вахтунда ири карч алай 116 гьайван ава. Абурукай 65 калер я. Калерикай цIи малдарри 48 дана къачунва. Майишатдихъ 1251 лапагни ава. Абурукай 926 диде хипер я. Терекмайри абурукай 851 кIел къачуна, саламатдиз хуьзва. Къведай йисуз майишатдин коллективди 50 дана ва 880 кIел къачун пландик кутунва.

* * *

Мирвет Давудов кьиле авай Хинерин "Вершина" СПК-дин малдарри алай вахтунда ири карч алай 90 гьайван хуьзва. Абурукай 30 калер я, ина малдарри 22 дана къачуна. Майишатдин чубанрин кIвачихъ 1290 лапаг гала. Абурукай 896 диде хипер я. Ина терекмайри 824 кIел къачуна, абурухъ хъсан гелкъуьн тешкилнава.

* * *

Фиярин хуьруьн "Изумруд" КФХ-дин Мулуш Мамедалиева регьбервал гузвай хипехъанвилин бригададин чубанри яйлахриз хкведалди вилик чпин кIвачихъ галай гьайванриз чарасуз тир рапар яна, абур купкадай акъудна. И коллективдихъ гьар йисуз кIвалахда жезвай агалкьунар тариф авуниз лайихлубур я.

Алай вахтунда и бригададин зегьметчийрин кIвачихъ ири карч алай 65 гьайван гала. Абурукай 28 калер я. Ина чубанри 1280 лапаг хуьзва. Абурукай 962 диде хипер я. И коллективди диде хиперикай 721 кIел къачуна, хкатунар авачиз яйлахра хуьзва. Алатай йисуз малдарри лапагрилай 2 тонни 725 килограмм сарни туна, маса гана.

* * *

Луткунрин хуьруьн Анифат Юсуфова кьиле авай "Къуват" тIвар алай майишатдин малдарри датIана гьакъисагъвилелди зегьмет чIугвазвайдан гьакъиндай абуру къазанмишнавай нетижайрини ачухдиз шагьидвалзава. Алай вахтунда майишатда ири карч алай 70 гьайван ава. Абурукай 42 калер я. И майишатдин малдарри калерикай 31 дана къачуна саламатдиз гатун яйлахра хуьзва.

Чубанрин кIвачихъ ина 638 лапагни гала. Абурукай 460 диде хипер я. Майишатдин зегьметчийри цIи хиперикай 423 кIелни къачунва.

* * *

Алай вахтунда Чеперин хуьруьн "Булах" КФХ-дихъ 840 лапаг ава. Абурукай 695 диде хипер я. Хиперикай терекмайри 639 кIел къачуна, саламатдиз хуьзва. Алатай йисуз и майишатда лапагрилай 1 тонни 250 килограмм сар туна, маса гана. Алай вахтунда бригададин чубанри гатун яйлахра чIугвазвай зегьмет тариф авуниз лайихлу я. Абур чпин кIвачихъ галай гьайванрихъ иесивилелди гелкъвезва.

Сад тир гаф

М.ИСМАИЛОВ, Самур хуьр

17-августдиз Мегьарамдхуьруьн райондин Самур хуьруьн мулкунай Дербент шегьердиз яд тухуниз мад сеферда аксивал къалурунин митинг кьиле фена. Ана Тагьирхуьруьн, Хтунрин, Билбилхуьруьн, Чахчахрин, Азадогълийрин, КьепIир-Къазмайрин саки 1000-далай виниз агьалийри, администрацийрин патай векилри, агъсакъалрин советрин председателри, РД-дин Общественный палатадин член Къазибегов Ражаб Гьажиевича, ФЛНК-дин исполкомдин председатель Шагьпазов Гьасана, журналист, общественный деятель Гереев Руслана иштиракна. Митинг Самур хуьруьн администрациядин Кьил Тагьирмирзоев Фазила ачухна.

- Дербентдиз яд тухуниз акси бягьс гьеле 2013-йисалай башламиш хьайиди я, - лагьана ада. - Гьа са вахтунда ихтиярар хуьдай органрин работникри митингда иштиракзавай са тахсирни квачир ксарин кьилер, гъилер хуниз, 10-12 суткада дустагъда ацукьунриз рехъни гана. ТIебиатда вири затIар сад-садахъ галаз алакъада авайди я. Самурдай лап еке диаметр авай турбайра аваз яд тухуни, са шакни алач, экологиядиз лугьуз тежер зиян гуда. Зун инал кIватI хьанвайбурун фикирдихъ галаз шерик жеда. Дербентдиз яд тухуниз акси митингар тешкилна, Госдумадин депутатарни къаришмиш хьана, экология хуьниз талукь идарайри а карди гележегда туькIуьр техжедай нетижайрал гъидайдакай республикадин газетриз кхьинарни авунай, райондин ва хуьрерин кьилер кIватIиз, рекьер-хуьлер жагъуриз алахъунин совещаниярни хьана, нетижа сад яз амукьна - Дербентдиз яд тухуниз рехъ тагун.

Райондин Собранидин депутат Бейбутов М-Гьанифади Самурдин мулкунай Дербентдиз яд тухун алишверишдин бине авай организациядин кIвалах тирди, Самурдиз цин турбаяр гъидалди а кардикай хабар тахьайди, гила хьайитIа, халкьдиз яд тухунин проектар ачухдиз къалур тийизвайди, абурун гъиле авай цин экспертизаяр I984-йисанбур тирди къейдна. Азадогъли хуьруьн жемятдин патай векил Омрагьов Багьира чпин хуьряй Дербентдиз яд тухуникди къуйра авай ятарин кьадар тIимил жезвайдакай ва хуьруьн жемят и кардиз акси тирдакай лагьана.

“Адет яз, къенин ихьтин кIватI хьунар, - лагьана Тагьирхуьруьн жемятдин патай векил Генжалиев Роберта, - хуьруьн майишатда, промышленностда, культурада агалкьунар къазанмишайбуруз савкьатар, медалар гудайла, жедайди я. Вучиз халкь икьван инжиклу ийизвайди я, адан сесиниз яб тагунин себеб вуч я? Самур хуьруьн кьве патахъай вацIун хилер авахьзаватIани, ана салариз гудай цин патахъай гьамиша чуьруькар жезвайди я. Чи къунши хуьр цикай генани дарда ава. Гьаниз килигна, зи хуьруьн жемят Дербентдиз Самурдай яд тухунал садрани рази жедайди туш.”.

Митингдал рахай Къазибегов Ражаба, Гереев Руслана, Шагьпазов Гьасана ва гзаф масабуру чпихъ яргъи пулар авай “халуйри” халкьдин истемишунриз яб тагузвайди, абуруз экология чIур хьун, тахьун са куьнайни туширди, абуру тухванвай цин экспертизаяр Самур вацIай “Кировец” тракторривайни экъечIиз тежедай вахтунда авунвайбур, алай вахтунда экспертизаяр хъувун патал пул бес жезвач лугьуз, багьнайрихъ къекъвезвайди, Самурдай яд тухуникди Самурдин надир там кьурадайди, Дербент целди таъминардай маса рекьер авайди къейдна ва виридан гаф сад хьуниз эвер гана.

Митингдин иштиракчийри Самурдин мулкунай тухуз кIанзавай целди Дербент таъминарун патал кьиле тухузвай кIвалахар акъвазарунин, техника хутахунин, а кар патал маса рекьер жагъурунин къарар рейсадвилелди кьабулна.

Гьуьжет алай месэла

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Надият ВЕЛИЕВА

И мукьвара “Дагъустан” РИА-дин залда Самурдин водоводдиз талукь месэладай пресс-конференция кьиле фена. Ана РИА-дин директор Мегьамед МЕГЬАМЕДОВА, общественный деятелар тир Альберт ЭСЕДОВА, Энвер АБДУЛАЕВА, РД-дин Общественный палатадин член Вагьаб КЪАЗИБЕГОВА, Самурдин агьали Татьяна ЛЕБЕДЕВАДИ ва СМИ-рин векилри иштиракна.

Вагьаб Къазибегова къейд авурвал, Самурдай Дербентдиз яд тухунин месэла гьеле 1913-йисуз арадал вегьейди я.

- И кIвалах кьиле тухун патал государстводин 500 миллион манат пул харжнава. Водовод тухуниз акси яз гзаф митингарни кьиле фена. Кар анал ала хьи, Самурдай Дербентдиз еке диаметрдин турбайра аваз яд тухуни неинки Самурдин тамуз, гьакI вири экологиядиз екез зиян гуда. Гьавиляй и карди Самурдин ва патарив гвай хуьрерин агьалийрик къалабулух кутазва. Самурдиз техника гьана, чил эгъуьниз башламишдалди агьалийриз гьич хабарни авачир. И кIвалахар кьиле тухузвайбурув цин патахъай Федеральный экспертизадин документарни гвач. Самурдай Дербентдиз яд тухуниз талукь проектарни халкьдиз къалурзавач.

Са патахъай, Самурдин яд Азербайжанди ишлемишзава, муькуь патахъай, амай са тIимил яд Дербентдиз хутахайла, бес анин жемятдин гьал гьикI хьурай? - дарихвилелди малумарна В.Къазибегова.

Самурдай тир Татьяна Лебедевади вич ана яшамиш жез 50 йис я лагьана.

- Зи диде-бубани гьа ина яшамиш хьана. Бес чун эсиллагь инсанрай кьун тавуна, техника гьана эгъуьниз башламишун дуьз яни? Заз садрани Самурда цикай дарвал аваз акурди туш. Гила чи гьаятра авай къуйра авай ятар лап тIимил хьанва, чавай чи салариз ятар гуз жезвач, - наразивал къалурна Т.Лебедевади.

- Зун и мукьвара Дербент шегьердиз фенвай, - давамарна вичин ихтилат Вагьаб Къазибегова. - Вини магьалдин куьче машинар, гамар, халичаяр чуьхуьдай мойкайрив ацIанва.

Идалайни гъейри, Дербентдин патав са еке вир гва. Талукь идарайри цин ери ахтармишна, Дербентдиз анай вучиз яд тухузвачтIа, чидач. Чун Дербент шегьер целди таъминаруниз акси туш. Гьа са вахтунда Самурдин там кьурунални чун рази туш. Са гафуналди, и месэла, кьве падни рази жедай рекьер жагъурна, гьялун лазим я.

РИА-дин директор Мегьамед Мегьамедова ва общественный деятелри Самурдин водоводдин месэла, журналистар чкадал фена, чкадин агьалийрихъ галаз ва водовод тухузвайбурухъ галаз гуьруьшмиш хьана, Дербентда ва Самурда гьихьтин гьалар аватIа килигна, веревирд авун теклифна.

Эхирдай пресс-конференциядин иштиракчийри журналистрин суалриз жавабар гана.

Ван авуна

Халкьдин хамунал…

Шагьабудин ШАБАТОВ

За “Лезги газетдин” алай йисан 25-августдиз акъатай 34-нумрадай **Музафар ГЬАСАНОВА** куз-куз кхьенвай **“Ихьтин гьалар гьикьван чIавалди амукьдатIа?”** кьил ганвай макъала дикъетдивди кIелна. А кас гьахъ я. Ада вичин макъалада къалурнавай хьтин ксари са гьадан кьилел туш писликвилер гъизвайди, абур ажуз хьанвай кесибрал викIегь “кьегьалар” я кьван.

Мадни лагьайтIа, бармак гъваш лагьайла, кьил атIана гъизвай ксарикай я. Гьайиф хьи, ахьтинбур гзаф жезва.

“Зегьметдивай муьтIуьгъариз тежедай затIни авач”, лагьанай Д.Бруноди.

Заз лугьуз кIанзава, зегьметди алай девирда зегьметкешар акIажарзава. Ингье са шумуд мисални. Вуна автомашин къачузва. Алай вахтунда чарасуз шей я. Уьмуьрда кепек кепекдал эцигиз кIватIна, ам къачурла, регистрация авуна кIанзава, пул це, номерриз пул це, техосмотрдиз пул це, страховкадиз пул це, рекьерин фондуниз пул це, налог це, кьазва вун полицияди, ашукь Шихкерима язавай манида лагьайвал, “Гьалт хьайитIа ГАИ-дал, рази жезвач гайидал”. Халу, ремень алач, пул це, машинда коляска авач, пул це, эквер кутунвач пул це, чархар цIранва, пул це... Вири “це” лугьудайбур я.

Са сеферда зун хтул гваз Мегьарамдхуьруьз фидайла, ада завай хабар кьуна, я буба, рагъ алай юкъуз машинри эквер вучиз куькIуьрнавайди я?

Зун ахьтин фикирдал атана хьи, чна сесер гана ккянавай депутатри гзаф вахтара халкь кIеве твазвай законар акъудзава. Абуру чпин мукьва-кьилияр, ярар дустар хуьдай, абуруз къазанмишдай рекьер ачухарзавай законар туькIуьрзава.

Сада 40 агъзур манатдихъ телевизор къачузва, ахпа антенна къачу, тарелка къачу, эцигай устIардиз пул це. Каналар кьадайвал авун патал мад 1200 це, тахьайтIа, ваз къалурдач. Жедачни кьван, затI къачурла, ахкъуд хъийизвай харжияр гьа шейинал эцигна маса гайитIа халкьдин кьил архайин жез кичIезватIани чидач мад.

Кесибди пабни галаз, барцIакри хьиз, палчухдиз кьуьл гуз, керпичар атIузва, са къазма эцигзава, са касдин пайни квачиз. Ви патав къвезва, заз кIвалерин налог це лугьуз, вични агъзурар. “Заз, ваз къуват гурай” лугьудай касни хьайиди туш эхир. Заз гьукуматди гайи куьмек авани? Ваъ. Усадьбадин налог це, хъвадай цин пул це, зирзибилдин пул це. Чун къайи булахар авай хуьрерай хъвадай цихъ пул гуда лагьана авудайди тирни арандиз? Советрин гьукуматда эверин къимет са кепек тир. Гила гьар йисуз къиметар ккажзава. Газни гьакI я. Газ гилигна, пул це, цIийи счетчикдал за гъил элкъуьрна, пул це.

Гьар вацра кайи кьадардин делилар це, тахьайтIа чна пул счетчикдай ваъ, масакIа къачуда, я атIуда. Ахпа гилиг хъийизни пул це. Сад къведа, куьне 563 манат пул гана кIанзава лугьуз. Вучиз? Куь газдин кранар смазка авунай. Кьве кран смазка авунай гьакьван пул акъатзавани? “Чна вуч ийида, чаз чIехибуру гьакI лугьузва”, жаваб гузва.

Аялар школадиз хъфиз мукьва хьайила, парталрин къиметар гьиниз акъудзаватIа килиг. Им дуьз яни? Вун нефс ацIун тийизвай къузгъун я лугьуз, кесиб халкьдин тахсир вуч я, ада ам гьинай гъида? Йикъалай-къуз къиметар ккажиз, халкьдин хамунал девлетар къазанмишиз къекъвезва. Иникай гьукуматдизни хийир авач жеди.

Рекьерин къиметарни гьар юкъуз дегиш жезва. Къе авайвал пака амукьзавач. Самолетрин, поездрин, автобусрин къиметар инсанрин кьадардиз, абурун гьерекатриз килигиз ккажзава. Дербентдай Москвадиз автобусдин билет 2500 манат тир. Гила 5000 манат хьанва. Я кудай, я ягъламишдай шейэрин къиметар ккаж хьанвач. Вучиз акI ийизва лугьудайди авач, сивер ахъа хьана тух тежез ава. Имни къайда туш эхир. За винидихъ лагьайвал, зегьмет чIугвазвай кесибар акIажарзава ихьтин кIвалахри. Недай фахъ агакь тийизвай кесибар ава, абуру гьинай гъурай, вири це лугьудай тарашчияр хьайила.

Савдагарар, алверчияр, карчияр къазанмишдай “сезонрал” вил алаз, сивер ахъайна акъвазнава. Кесибри къазанмишдай “сезон” мус алукьдайди ятIа? Заз чиз садрани.

Аллагьди инсанар сад масадаз кван яз халкьнавайди ятIа? И суалдини жув гьелек ийизва, жаваб жагъин тийиз. Душманривай дарбадагъ ийиз тахьай, халкьди чанар эцигна хвейи битав уьлкве М.Горбачева пайи-паярна, ам чи душманриз акIадарна.

Ельцин лугьудай “гьакимди” халкьдин гзаф къатар кашал гьана. Вирида лугьузвайвал, ада авур хъсан крарикай сад В.Путинал уьлкве ихтибар авун хьана. Адалай уьлкве гуьнгуьна хутаз алакьна, ам мадни хъсан хьун патал алахъзава, сагъ хьурай вич, и кар гьар са касди гьисс ийизва, амма чкайрал алай гьакимри, эхь, ун ийизватIани, гьиллейриз гзаф рехъ гузва. Им дуьз туш. Халкьдиз вири аквазва, ада гьисс ийизва, ада эхзава.

Тапанчидиз, гапурдиз къакъарар авайди хьиз, Азиз Алема лагьайвал, сабурдизни “къакъар” авайди рикIелай алудун дуьз туш. Чи бубайри чпин чанар гьайиф татана, гьалибвилер къачуна, чун патал, чи гележег патал. Чун кIевяй акъатзавач. Абуру чпин чанар гилан олигархар патал гайиди тир жал?!

Гзафбурун рикIелай чеб инсанар тирди, вири мал-девлет туна, и дуьньядай фидайди алатзава, гьайиф! ТупIалай ийидай крар гзаф ава, вуч ийида, са затIни арадал къвен тийизвайла. Гила ккязавай депутатривай ихьтин крариз фикир гун, халкьдин кесиб къатар бейкеф жедай законар кьабул тавун тIалабзава.

Туризмдиз - къетIен фикир

Къагьриман ИБРАГЬИМОВ

И мукьвара Дербент шегьердин администрациядин культурадин, спортдин, жегьилрин политикадин ва туризмдин управленидин начальник Арсен Арухова шегьерда туризмдиз талукь месэлайрай совещание кьиле тухвана.

Анал туриствилиз къуллугъзавай объектрал (мугьманханаяр, ресторанар) инспекторвилин гуьзчивал ийидай махсус десте ккяна. И дестедиз управленидин туризмдинни культотделдин начальник Саид Абдулаев, жегьилрин политикадин отделдин къуллугъчияр тир Байрам Мамедов ва Закир Шихрагьимов ккяна.

Гуьгъуьнлай кьиле А. Арухов аваз и дестеди “Алые паруса”, “Шах”, “Океан”, “Фрегат” мугьманханайри, “Оазис” ресторанди, рикI аладардай цин паркуни агьалийриз ва туриствилиз ийизвай къуллугърин ери ахтармишна. Абуру Пушкинан куьчедилай Хазар хуьруьв кьван гьуьлуьн кьер авай гьални ахтармишна.

Туриствилин къуллугъар ийизвай объектра бязи къайдасузвилерни куьлуь шулугъарни авачиз тушир: санитарно-эпидемиологический къайдаяр техуьн, объектрин вилик квай зонаяр чиркиндиз хьун. Вири и татугайвилер тади гьалда арадай акъудна.

Туризмдинни культурадин отделди шегьердин мугьманриз ва туриствиз талукь махсус суалрин кIватIал арадал гьанва. Рейд кьиле физвай вахтунда саки 300 касдиз суалар гана. Респондентри туризмадин месэлайриз фикир гунай, ихьтин хабар кьунай шегьердин администрациядин векилриз сагъ-рай лагьана.

Шегьерэгьлийри ва мугьманри гайи теклифар ва тIалабунар вири фикирда кьунва, абур кьилиз акъудуниз талукь кIвалах башламишнава.

"Зун сажагъ хьиз ава жансуз..."

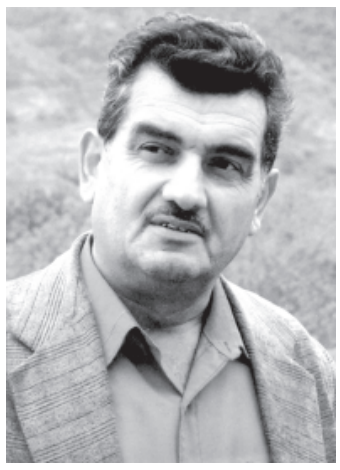

Абидин КАМИЛОВ

Хьана хьи

(Алкьвадрал Гьасан эфендидин музей ачухайла кхьей чIал)

Юлдашар, Куьре магьалдиз
Им багьа савкьат хьана хьи.
И кар гъиле кьур кьегьалдихъ
Къени тир ния хьана хьи.

Алкьвадарви Мирзе Гьасан-
Хайи халкьдихъ рикI кай(и) инсан,
Чи патай ваз савкьат - игьсан -
Гуьзел дарамат хьана хьи…

2009-йис

Зи мурад

Базар-дуьзуь, Шагь дагъ, Шалбуз,
Гимишди хьиз, ава нур гуз.
Алпан чилин даяхар яз,
Акъвазнава дамахар гваз!

ТупIалдавай багьа къаш хьиз,
Нур гуз ава хайи Куьре.
Вил вегьейла фейи яшдиз,
ЧIалахъ жедач лугьуд(а) куьне.

Алатнавай ви асиррин
Четин я къе кьаз хьунухь сан.
Яшамишрай къизил Куьре,
Яшамишрай зи Лезгистан!

"Лезгинкадин" гьунарралди
Машгьур тир къе дуьньяда ад,
Зи мурад я, зи хайи халкь -
Дагъдин лекьер, куьн хьун азад!

2015-йис

Мехъер мубарак!

Алукьнава къе фадлай вил алай вахт -
АватIа, лагь, мад идалай еке бахт:
Къе экIяна чи жегьилрин кIвачик тахт,
Квез и шадвал-мехъер-сувар мубарак!
Муьгьуьббатдин мягькем лувар мубарак!

И йикъал къе чи виридан вил алай,
Кьисметдалди Сад Аллагьдин гъил алай.
Чун сагьибар хьанва йикъан вил галай,
Чи жегьилриз и шад мехъер мубарак!
ЦIийи хизан, бахтлу эквер мубарак!

Веледар хьуй, жегьил чанар сагъ хьурай,
Уьмуьр-бахтлу, кIвачик женнет багъ хьурай!
Диде-буба куь далудихъ дагъ хьурай!
Гьар са кIвале шад межлисар, мехъер хьуй!

Цавани - рагъ, кьвед-кьвед, дагъдин лекьер хьуй!

ЧIал кхьейди Куьре Абид шаир я,
Чар булах хьиз, рикIяй атай шиир я,
- Вафалу хьухь! - чи тIалабун, эмир я.
Лезги халкьди дамахдай са хизан хьуй!
Эсли-Керем хьиз, сад-садаз масан хьуй!

Пашман гьиссер агудмир

Зи гьалдикай, зи тIалдикай
Хабар ятIа гъуцариз?!
Умудрин гъал кьатI хьана зи,
Физмач йифен ахвариз.
Садлагьана хар атана
Агакьнавай къацариз,
Зи гьалдикай, зи тIалдикай
Хабар ятIа гъуцариз?!

"КIвалин даях - сижиф хана",
Зи рикIяй фер атана…
Экуь къакай заз йиф хьана,
Зи чинин хъвер атIана.
Гад вилик кваз, зи кьисметдиз
Мекьи хъуьтIер атана.
"КIвалин даях - сижиф хана",
Зи рикIяй фер атана…

Жува виниз авур бармак
Жуван пеле гьат хьана…
Пак мурадар, экуь къастар,
Бирдан захъай кат хьана.
"Азгъунри, къвез, язава кIуф,
Кьуд патахъай, кIватI хьана".
Жува виниз авур бармак
Жуван пеле гьат хьана...

Факъир шаир - Куьре Абид,
Пашман гьиссер агудмир.
КIан жемир гад, вилик кваз кьуьд,
МефтIедиз тIал акъудмир.
Беледвилин ферз хивевай
На рикIелай алудмир.
Факъир шаир - Куьре Абид,
Пашман гьиссер агудмир…

Дидедиз арза

"- Я дидедин шад хва!" -
Лугьуз, на зак гьевес кутадай.
Ара-бир за цавай лув гуз
Заз ахварай аквадай.

Хайи хуьруьн сегьнедал зун
Лап артист хьиз рахадай:
Шиир кIелиз, мани лугьуз,
Къемедайра къугъвадай...

Акробат яз, гьар жуьредин
Кьуьруькарни хъийидай.
КIвачин тупIарал акъвазна,
"Казаки" кьуьл ийидай...

Вуна кутур гьевесдин зун
Луваралаз къекъвена...
Ви шад хцин уьмуьр, диде,
Къе зулун (йи)къаз элкъвена...

Са куьнини гузмач заз дад,
Дуьньядикай хана пер.
Гьич хъиткъитIар кутуртIани
Къвезмач, диде, сивел хъвер.

Белки им уьмуьрдин рагъдан
Мукьва хьунин я лишан...
Вун авачир, дад амачир
Уьмуьр хьанва перишан.

Вун ахварай рахух тIун зав,
"Дидед шад хва!" - лагьана.
Зун шиирдай рахазва вав,
Туьтуьна шел акIана…

Зун сажагъ хьиз ава жансуз,
Пудакай кьве кIвач кумай...
Кьурай пеш яз гьиссзава жув
Таран кукIва тек амай.

Куьмек це заз, къуват це заз
РикIелай пар алуддай.
Вилик кума гзаф крар,
Диде, кьилиз акъуддай…

"Дидед шад хва" - Куьре Абид,
Шад гьиссерал пас алай.
И цаварал ви кьисметдин
Жилав гвай са кас ала…

Ядигар яз тазава за

Нисинилай экъечIай рагъ,
Вавай заз чим гуз жедани?
Зи гьиссерин муркIадин дагъ,
Нур вегьена куз жедани?!

Зи илгьамдин гуьлчименда
Живед саврух къекъвезава.
Зи бахтунин экуь гъед заз,
Цавун тагъдай хъуьрезава…

Ашкъидин нур, рикI ийиз мур,
Цаварилай агудмир зав.
Эхиратдин зи кIвал - зи сур,
Шаксуз, жеда гьа ви патав…

Зи рикIин чим, ашкъид ялав
Зи чIалара твазава за.
Руьгьдин девлет - зи шиирар
Ядигар яз тазава за.

Дербент шегьер - Кьвевар шегьер

Дербент шегьер - Кьвевар шегьер, -
Зи илгьамдин лувар шегьер.
Ви халкьарин дуствал, гьуьрмет,
Машгьур я ви гьунар, шегьер.

Дербент шегьер - Кьвевар шегьер,
Мидаим хьуй ви тIвар, шегьер.
Стха халкьар са хизан яз
Хьунухь я ви гьунар, шегьер.

Са пад дагълар, са падни гьуьл,
Вун чил хуьдай сенгер хьанай…
Зун, гъетрел хьиз, хьанва вал гуьл,
Сагъ тир агъзур женгер хьана.

Табасаран, лезги, мугъул,
Тавли, урус, чувуд, агъул…
Арадаваз гьуьрмет-хатур,
Къе ви лувук туш гьич сугъул.

Кеферпатай лезги халкьар
Хвенай вуна душманрикай.
Вун тарихда хьанай бизар
"Эвер тавур мугьманрикай…"

Каспи гьуьлуь туькьуьмнани
Къадим лезги ви тIвар, шегьер?
Вал гуьл тушир дагъви женни,
Шегьеррин шагь - Кьвевар шегьер!

Алай девирдиз

Гъиле кьуна еке бафа,
Инжихана чIугур жафа
Гьиниз фена, тир вич сафа?
Амукьайди тIвар хьана хьи.

Гамишди хьиз акIуриз мет,
А Гьасана чIугур зегьмет…
Чи уьлкведин мални девлет
Тарашун муд кар хьана хьи.

РикIе аваз шахси-гъараз,
Халкьдин девлет тухуз патаз,
Гьекьедин ял гьич такурдаз
Фабрик, заводар хьана хьи.

Виш гектарралд кьуна чилер,
ЯтIан(и) пата ава вилер.
Кал хуьз тежез туна эллер,
Нефес чIугваз дар хьана хьи.

Ганва лугьуз чаз "демократ",
Пул квайдав гва еке мукIратI…
Какатайвал ийиз кьатI-кьатI,
(Сад - зегьметкеш, къад - бюрократ)
Дармансуз азар хьана хьи.

Гьатай касди гъиле гьукум,
Тавуна эхир кьил фагьум,
Акъудзава пулунай гум,
"Коррупция" тIвар хьана хьи.

ХХ асирдин тир ягь-намус,
КIелрай куьне Сулейман мус?!
КицIери хьиз къакъудиз кIус,
Дармансуз азар хьана хьи.

ЦIарара тваз на рикIин тIал,
Куьре Абид, гва вав вуч къал?!
Бязибурун на кхьей чIал
КIелайла рикI тIар хьана хьи!

Ша бес хьурай, Америка!

(ПАМФЛЕТ)

"Багъдадда вири секин я..."

Яргъи ийиз масанрал гъил,
Вакай хьанва лап "буьркьуь гъуьл",
Ви гъиляй халкь хьанва къуьгъуьл,
Ша бес хьурай, Америка.

Кеспи хьана кутун футфа,
Шумуд дяве къурмишда на?
Ви Иракда вуч гел ава?
Ша бес хьурай, Америка.

Вун гваз къекъвез ви "интерес",
Масадахъ ам авачни бес?!
Къведа вахт ви атIудай сес...
Ша бес хьурай, Америка.

Чин хъуьрез, гваз гафар хилаф,
Ялтахарни кIватIиз къвалахъ,
Буш гафарихъ жезмач чIалахъ,
Ша бес хьурай, Америка.

Гагь Корея, гагьни Вьетнам...
Вуч квахьнавай ви, пехъи лам?
Ираквийрив агудна гъам,
Ша бес хьурай, Америка.

Шумуд йис хьуй икI эхиз вун,
Дявекар тир "лацу къузгъун"?
Лагь, вун мус тух жеда, азгъун?!.
Ша бес хьурай, Америка.

"Багъдадда секин я..." - лугьуз,

Жегьил чанар ракъуриз цIуз,
Кьуд агъзур кас кьена кьуд суз...
Ша бес хьурай, Америка.

Мусурманар - шиит, суннит... -
Сад-садал гьалдариз, гуз гъуьнтI,
Виш агъзур кьена, тийиз куьтI,
Ша бес хьурай, Америка.

НАТО-дикай кьуна даях,
Агатиз вун, кац хьиз, къвалахъ,
Ви гафарин жезмач чIалахъ,
Ша бес хьурай, Америка.

Сад Аллагьди, вири акваз,
Ганва вахтни няметар чаз.
КIан жемир дуьнья гъута кьаз...
Ша бес хьурай, Америка!

2008-йис

ИкIни жеда кьван!

Къанбаяр

Роза МИНГЬАЖИДИНОВА

Зи халу Марат хайи литературадин тарсар гузвай муаллим я. Вичин рикIни художественный ктабар кIелунал гзаф алайди я. Зунни ада ктабар кIелиз вердишарна. Къе мад куьчеда гьалтайла, халуди заз лагьана: "Хтул, вун фадлай чи кIвализ акъатнавач. Суса гьуьндуьшка квай хинкIални гьазурзава. Илифа, амай ихтилатар чна ахпа ийида".

Нянихъ халудин кIвализ фейила, адан гъиле Дагъустандин халкьдин шаир Расул Гьамзатован "Зи Дагъустан" ктаб авай.

"Хтул, и йис - 2013-йис, Р.Гьамзатован йис я. И ктаб гьакьван заз бегенмиш хьанва, кьвед лагьай сеферда кIелзавайди я".

2-классда кIелзавайла, Расул Гьамзатован кьилел атай дуьшуьш ван хьайила, зун серсер хьана. Яъ, икIни жеда кьван! На лугьуди и дуьшуьш кьилел атайди Расул ваъ, зун я. Гьакъикъат гьикьван рикIиз хуш затI я. Зи кьилел и дуьшуьш зун 4-классда авайла атанай. ХъуьтIуьн каникуларни куьтягь жезвай. Дахди заз Мегьарамдхуьруьн культмагдай ракьун алерарни гъанвай. Къуншидин гада зи дуст Сеферни цIурунал алай: "Мус жив къвада-е, чун "от души" авахьиз фидайди тир". Чи бахтунай хьиз, эхирни, жив къвана. Экуьнахъ къарагьайтIа, къецел метIяй ягъиз жив ава. "Жив!" - лагьана шадвиляй гьарайна за, ксанмай гъвечIи вахни ахварай аватна. Гьаятдиз эвичIайла, Сефер гъенел акъвазнава. Алерарни къачуна, чун гуьнедиз фена. Пагь, акьван хъсанзавай ана. Акьван чун авахьна.

Яъ, са арадилай акуна чаз, гьа Расул Гьамзатован патав атай хьтин къанбаяр къвезва чал. Патав совхоздин ятахар гвай. Ибур ятахрин кицIер тир. Чубанрин гелни аквазвачир. Чун катиз гатIунна.

Къаткидай чIал чаз чизвачир, я лагьай касни авачир. Зун кIвач галкIана алукьна. Сефер яргъаз акъатнавай. Кьил хкажайтIа, къанбаяр патав агакьнава. Хьайиди хьуй лагьана, зун кьил агъузна, гьич югъунни хъувунач. КицIер элкъвена хъфена.

Зун аламат хьана амукьна. КIвализ хъфейла, зи чинин рангар атIанвай. Бахди мекьи хьанвайди я, далуяр тIушунна кIанда лугьуз, зи къайгъу чIугвазвай. За хьайивал ахъайна. Садлагьана бахдин чинин рангар атIана. "Я чан хва, Аллагьди хвена, шукур хьурай Халикьдиз", - лагьана ада.

Ахпа бахди вичин кьилел атай дуьшуьшни ахъайна. Ам къунши хуьре кIвалахал алай. Рекьик улакьарни акьван квачир. КIвачи-кIвачи физвайди тир. Хуьруьн кьилихъ сурар галай. Сурарилай алатайла хуьруьв агакьзавай. Гатфарин вахт тир, хиперни Мугъандай къишлахриз хъфизвай. Суьруьйрихъ чубанрин кицIерни галай. Тадиз-тадиз физвай зи бах, са кам амаз, еке къванцин патав акъваз хьана. Ада гьич са кIусни кьатIанвачир, гьа рехи къванцин кIане гьа къван хьтин рехи кицI ял ягъиз къатканвай.

Чубанар чпин суьруьни гваз алатна фенвай, абур гьич яргъайни аквазвачир. Садлагьана бахдин къаншарда кицI акъвазна. Бах кицIиз, кицIни адаз килигзава. Гьич цIивдай инсанни патав гвач. Агъзур хиял физва бахдин рикIяй: "Гьа икI кицIи кукIварда жал?"

Амма бахди вичи-вич хвена, я гьарайнач, я катнач. Ам секиндиз, кам явашдиз къачуна, кицIин къвалалай элячIна фена. КицIи гьич гьампни авунач. ИкIни жеда кьван!

11-сентябрь Россияда ички ишлемиш тийидай югъ я

Ичкидин къармахрай мус акъатда?

Эй, чехир! Вун цIилинилай мягькем я.
Хъвадай касдин акьул валди зегьем я.

Омар ХАЙЯМ.

Надият ВЕЛИЕВА

ИЧКИ. Кьуд гьарфуникай ибарат тир и гафуни инсанрин кьилел гьикьван бедбахтвилер гъизва, гьикьван хизанар чIур, жегьил чанар пуч, жегьил дишегьлийрикай хендедаяр, аялрикай етимар жезва. Гьикьван гьайиф жедай кар я вири уьмуьр вилик кумай, рикIе мурадар авай, кIвализ-къаз, обществодиз хийир гуз жедай жегьилри чпи-чеб ичкидин къармахра тун. Абуруз я диде-буба, я пабаял, намус, регъуьвал чиз амукьзавач. Пиянискавал уьлкведин бедбахтвилиз элкъвезва. Вири обществоди и кардин вилик пад кьун тавуртIа, нетижаяр, гьелбетда, лугьуз тежедай кьван писбур жеда.

2016-йисан 11-сентябрь Вирироссияда ички ишлемиш тийидай югъ яз малумарнава. Сад лагьай сеферда ички ишлемиш тавунин югъ 1911-йисуз Санкт-Петербургда кьиле тухвана. 1913-йисуз и сувариз кьетIен статус гана. А вахтунда Россия ички виридалайни тIимил ишлемишзавай уьлквейрикай сад тиртIани сувар агьалийрин вири къатара кьиле тухузвай. Суварин юкъуз чехирар маса гузвай лавкаяр вири агалзавай, ички квай шейэр маса гун къадагьа ийизвай. Советрин Союздин девирда ички ишлемиш тавунин сувар акъвазарна. Ам анжах 2005-йисуз кардик кухтунай. Алай аямдин обществодиз ички ишлемиш тавунин сувар кьиле тухун революциядилай виликан девирдилай гзаф важиблу я. ВОЗ-дин (Всемирная организация здравоохранения) делилралди, ички гзаф ишлемишуни Россиядин халкь патал еке хаталувал арадал гъизва. Эхиримжи 15-йисуз ички ишлемишзавай жегьилрин яшар 15-йисалай 13-дал атанва. 80 процентдив агакьна яшар бегьем тахьанвайбуру гьамиша ички ишлемишзава, 33 процент жегьил гадайри ва 20 процент жегьил рушари ички гьар юкъуз ишлемишзава.

Вирироссиядин ички ишлемиш тийидай йикъан сувари чи обществодиз уьмуьрда виридалайни важиблуди, къиметлуди сагъламвал тирди рикIел гъидай мумкинвал гузва. И юкъуз дуьньядин вири общественностдиз ички ишлемишунихъ галаз женг чIугуниз эвер гузва, Россиядин гьар са агьалиди чи уьлкведиз дуьньяда ички виридалайни тIимил ишлемишзавайди лугьудай машгьурвал гьикI хкидатIа фикир авун лазим я.

И йикъара зун республикадин наркологиядин диспансердин заведующий **САГИДОВА Раисат Сагидовнадихъ** галаз гуьруьшмиш хьана ва адавай ичкиди инсанрин бедендиз гузвай зарардикай куьрелди лугьун тIалабна.

- 1960-йисара Россия ички лап тIимил ишлемишзавай уьлквейрикай сад тир, - башламишна ада вичин ихтилат.

КУЬРУЬ КЪЕЙД.
Раисат Сагидовна САГИДОВА 1950-йисуз Гуниб райондин ЧIох хуьре дидедиз хьана. Махачкъалада школа куьтягьайла Дагъустандин мединститутдик экечIна. Институт акьалтIарайдалай гуьгъуьниз Московский областдин Люберцы шегьерда духтур-нарколог яз кIвалахна.
1977-йисалай республикадин наркологиядин центрада духтур-нарколог, 1990-йисалай гьа и идарада диспансерный отделенидин заведующий яз кIвалахзава. 2001-йисалай РД-дин лайихлу духтур я.

- Ина гьар са касдин кьилиз Франциядилай, Италиядилай, Финляндиядилай, Америкадилай ички тIимил ишлемишзавай. Пиянискавал Россиядин агьалийриз садрани адетдин кар хьайиди тушир. Россияда "сухой закон" кардик кутун себеб яз 1986-1987-йисара чи дишегьлийри сагъламвал аяларни ханай. Россиядин 700 агъзур агьали кьиникьикай къутармиш хьанай. Гила лагьайтIа, чаз аквазвай крар масабур я. Алай вахтунда Россия ички гзаф ишлемишзавай уьлквейрикай сад я. Ички наркотик я. Алкоголизм чир тежедайвал яваш-яваш агатдай кIеви азар, ада инсандин бедендиз гузвай зиян лугьуз тежер кьван екеди я. Ички яргъалди ишлемишзавай инсан я кIевиз азарлу жеда, я тахьайтIа, адан эхир кьиникьал къведа. Ахтармишунри къалурзавайвал, гьатта лап тIимил кьадар ичкидини инсандин бедендиз екез зиян гузва. Ада сифтени-сифте мефтIедиз таъсирзава, зигьин квадарзава, кIвачер патай фида, рахунар какахьайбур жеда, вилерал хуш акьалтда. Адет яз, и лишанар ивидикай ички хкатайла квахьда. Итимри ички дишегьлийрилай гзаф ишлемишзаватIани, дишегьлийринни кьил кьилелай алатда, вилерал мичIивал акьалтда, зигьин къуьруь жеда. Им лагьай чIал я хьи, ичкиди дишегьлийриз зиян гзаф гузва.

Инсандин сагъламвилиз неинки чехирди ва эрекьди, гьакIни пиводини зиян гузва. Пиводик квай алкоголди инсан бушарзава, сустарзава, юзунар явашарзава, физический къуватар, зигьин квахьзава, нефес дар жезва, кIвалахдай вахтунда фад галатзава ва икI мад. Эгер гьафтеда 2 кружка пиво ишлемишиз хьайитIа, адахъ галаз беден фад вердиш жезва. Инсандин беденда тек са органни авач ичкиди зиян тагузвай. Ички себеб яз Россияда гьар йисуз миллиондив агакьна инсанар телеф жезва. ЯтIани гзаф инсанар и кардив къайгъусузвилелди эгечIзава.

Гьайиф хьи, алай вахтунда пиво ишлемишзавай чи жегьилрин кьадар къвердавай гзаф жезва. И кардин себебни телевизордай пиводикай гузвай реклама я. Жегьилар патал пиво муддиз элкъвенва. Гьа са вахтунда ВОЗ-ди къейдзава хьи, пиво ишлемишзавай уьлквейра амай уьлквейрилай чIулав лекьин азардик рекьизвайбурун кьадар 20 сеферда гзаф я.

Пиянискавални ичкибазвал Россиядин обществода виридалайни гзаф чкIанвай социальный тIегъуьнрикай ва тахсиркарвилерин кьилин себебрикай сад я.

2016-йисан 1-июлдин делилралди, РД-дин наркологиядин диспансердин учетда ички ишлемишзавай 14229 кас ава. Абурукай 30-кас алкогольный психоздик азарлубур, 7663 кас хронический алкоголизмдик азарлубур, 6566-касни ички ишлемишуни бедендиз зиян ганвайбур я.

2016-йисан 6 вацра уьмуьрда сифте сеферда алкоголизмдин диагноз республикадин 346 агьалидиз эцигнава. Вири санлай учетда эцигнавайбур 40 йиса авайбур ва абурулай чIехибур я. Чи наркологиядин клиникада 18-йисал къведалди жегьилар пулсуздаказ сагъаразава. Абурун беден михьи ийизва, ичкидиз авай иштягь тIимиларзава. Эгер яш бегьем тахьанвай жегьилри гьамиша пиво ишлемишиз хьайитIа, 20 йиса авайла абурукай ичкибазар хьун мумкин я.

Алкоголизмдик азарлуяр гзафни-гзаф Дербент шегьерда (201), Дербент районда (183), Мегьарамдхуьруьн районда (252), Сулейман-Стальский районда (186 кас) авайди къейднава.

Ичкибазвилиз акси государстводин политика авачирла, пиянискавили обществодиз гзаф пис тегьерда таъсирзава, тахсиркарвилерин кьадарни артух жезва. Россиядин властри ички хъвана зегьерламиш хьуниз милли мусибатдиз хьиз къимет гузва.

ХХ асирдин эхирра ичкибазвал артух хьун социологри 1990-йисарин реформайрин чIуру нетижайрихъ, цIуд миллионралди инсанрин уьмуьрдин шартIар пис хьунихъ галаз алакъалу ийизва. Ички гзаф ишлемишуни инсанар гьакъикъатдивай яргъа ийизва. Ичкибазвал артух хьуни хизандин асул дибдиз гзаф писдаказ таъсирзава, набут аялар хьунал, хизанар чукIунал гъизва. Нетижада агьалийрин кьадарни къвердавай тIимил жезва. Наркомания хьиз, пиянискавални гзаф хаталу тIегъуьн я. Адахъ галаз кьетIи женг вири обществоди чIугуна кIанда. Наркоманиядиз - ваъ! Ичкибазвилиз - ваъ!

Тренировкайрив эхгечIнава

Дагъустандин боксёр - пешекар, вичин заланвиляй дуньядин чемпион хьайи **Гьабиб АЛЛАГЬВЕРДИЕВ** тренировкайрив эхгечIнавай хабар адан агалкьунар вилив хуьзвайбуру шаддиз кьабулна.

Спортсменди вичин Инстаграмда кхьенва: *"Боксдал рикI алайбуруз, зи болельщикриз хабар гуз кIанзава, зун тренировкайрив эхгечIнава ва чемпионвилин чIул вахчуда".*

Къейд ийин, Гь.Аллагьвердиева 21 бягьсина 19 гьалибвал къазанмишна, абурукай 9 накаутдин жуьреда.

15 медаль къазанмишна

Августдин эхиримжи, сентябрдин сифте йикъара Каспийскда адет хьанвайвал боксдай государственный ва общественный деятель Мегьамед-Салам Умаханован тIварунихъ галай турнир кьиле фена. ЦIи 18-сеферда кьиле тухвай международный и турнирда Китайдай, Латвиядай, Швециядай, Эстониядай, Израилдай, Польшадай, Белоруссиядай, Тажикистандай, Къазахстандай, Украинадай, Молдовадай, Къиргъизистандай ва гьакIни Россиядин регионрай 150 спортсменди сифтегьан чкаяр патал бягьс чIугуна.

Зурба и турнир ачухунин шад мярекатдиз Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Сад лагьай заместитель Анатолий Къарибовни атанвай. Ада къейдайвал, багьа мугьманар - машгьур спортсменарни тренерар - кьабулун чIехи вакъиа я. Ада турнирдин тарихдикай лагьана, Мегьамед-Салам Умаханов рикIел хкана, Дагъустандин машгьур спортсменрикай суьгьбетна. Эхирдай ада спортсменриз гьалибвилер тIалабна, мугьманриз Дагъустандин чилел хъсандиз ял ягъун теклифна.

Анатолий Къарибован гафарай и турнирди республикада бокс вилик тухуда, халкьарин ва уьлквейрин арада дуствилин алакъаяр мягькемарда ва и крар жегьилриз чешне жеда.

Спортсменар, тренерар, судьяяр, тамашачияр, турнирдин тешкилатчияр международный категориядин судья Пётр Винникани тебрикна. Ада Боксдай Европадин Федерациядин президентдин патайни виридав чими саламар агакьарна.

Умахановрин хизандин дуст, Даггосуниверситетдин тарихдин факультетдин декан Башир Булатова Дагъустан яшайишдинни экономикадин хилерай вилик тухунин карда М.-С. Умаханова авур алахъунар рикIел хкана.

Са гъвечIи концертни хьайидалай кьулухъ акъажунар башламишна. Вад юкъуз спортсменри итимрин арада заланвилин 10 категориядай, рушарин арада заланвилин 3 категориядай медалар патал бягьс чIугуна. Дагъустандин боксёрри виридалайни хъсан нетижаяр къалурна - 15 медаль къазанмишна - 6 къизилдин, 2 гимишдин, 7 буьруьнждин. Командайрин арада кьвед лагьай чка Белоруссиядин боксёрри кьуна - 2 къизилдин, 3 гимишдин, 4 буьруьнждин медалар.

Турнирдин гьалибчияр рушарин арада Яна Бурим (51 кг, Белоруссия), Назым Ишанова (60 кг, Къазахстан), Виктория Кебикова (75 кг, Белоруссия); гадайрин арада Андрей Потемкин (49 кг, Россия), Гьуьсейн Алиев (52 кг, Дагъустан), Сирожиддин Абдуллаев (56 кг, Къиргъизистан), Мегьамедрашид Жабраилов (60 кг, Дагъустан), Авак Узлян (64 кг, Россия), Шагьабас Магьмудов (69 кг, Дагъустан), Владислав Федюрин (75 кг, Россия), Муслим Гьажимегьамедов (81 кг, Дагъустан), Садам Мегьамедов (91 кг, Дагъустан), Шигьабутдин Алиев (+91 кг, Дагъустан) хьана.

Сифтегьан чкаяр кьур вирибуруз къиметлу пишкешар, дипломар, медаларни кубокар ва премияр гана.

понедельник, 12 сентября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.07-08.10 Местное время. Вести-Дагестан
08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11.30 Местное время. Вести-Дагестан
14.30 Местное время. Вести-Дагестан
17.25 Местное время. Вести-Дагестан
17.50 Реклама
17.53 Мир Вашему дому
18.13 Брейн-ринг
20.45 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.40 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08.20 Мультфильм
08.50 Х/ф «Горская новелла» 12+
10.05 Проект «Поколение» Елена Абдулжалимова
10.30 Х/ф « Праздник святого Иоргена»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Моя поэтическая тетрадь» Марина Ахмедова 12+
14.00 «Служа Родине»
14.30 Время новостей Дагестана 12+
14.50 Т/с «Под прикрытием»16+
15.50 Д/с «Испанские города XXI века»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф « Шамиль. Рай под тенью сабель» 12+
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Проект «Дагестан туристический» Табасаранский район, с. Хучни 12+
20.50 Круглый стол «Выборы 2016» Дебаты 12+
21.50 «Кунацкая» 12+
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Глобальная сеть» 12+
23.50 Д/ф «Сказка поющих узоров» 12+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
01.35 Т/с «Под прикрытием» 12+
02.30 Х/ф «Ковбои» 12+
04.55 Проект «Дагестан туристический» Табасаранский район, с. Хучни 12+
05.15 Д/ф «Сказка поющих узоров» 12+
05.40 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф « Шамиль. Рай под тенью сабель »

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.10 "Контрольная закупка".
9.40 Женский журнал.
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Мужское/Женское". (16+).
13.20 "Время покажет".
14.00 Новости.
14.15 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Про любовь". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Время покажет".
19.00 "Выборы-2016".
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Медсестра".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "Про любовь". (16+).
1.30 "Наедине со всеми".
2.30 "Время покажет".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 Праздник Курбан-Байрам. Прямая трансляция из Московской Соборной мечети.
10.00 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.30 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Каменская".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.25 "Вести - Москва". (
17.50 "Прямой эфир". (
18.50 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.45 "Вести - Москва".
21.00 Т/с "Жемчуга". (12+).
0.00 Д/ф "Специальный корреспондент". "Черные риелторы". (12+).
1.00 Т/с "Каменская".

НТВ

6.00 "Новое утро".
8.30 "Студия Юлии Высоцкой".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Дельта. Продолжение". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Я работаю в суде". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Шаман. Новая угроза". (16+).
23.20 "Итоги дня".
23.45 "Поздняков". (16+).
0.00 Т/с "Морские дьяволы". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
11.50 Д/ф "Женский детектив". (16+).
12.50 Д/ф "Измены". (16+).
13.50 Кризисный менеджер. (16+).
14.50 Т/с "Выхожу тебя искать". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Соблазн". (16+).
21.05 Т/с "Запретная любовь". (16+).
23.00 Т/с "Доктор Хаус".
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Абонент временно недоступен..." (Украина). (16+).
2.35 Давай разведемся!
3.35 Д/ф "Измены". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

7.50 "Выборы-2016". (6+).
8.05 "Настроение".
8.15 "Тайны нашего кино". "Покровские ворота". (12+).
8.45 Х/ф "Покровские ворота".
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Внимание! Всем постам..."
13.25 "В центре событий".
14.30 "События".
14.50 "10 самых... Сомнительные репутации звезд". (16+).
15.25 Х/ф "Питер-Москва"
17.30 "Город новостей".
17.45 "Выборы-2016". Теледебаты. (12+).
18.40 Т/с "Черные кошки".
19.40 "События".
20.00 "Право голоса".
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Гудым. На расстоянии удара". Спецрепортаж. (16+).
23.05 "Без обмана". "Грустный капустник". (16+).

вторник, 13 сентября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.07-08.10 Вести-Дагестан
08.35-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Выборы-2016
11.30 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
17.25 Вести-Дагестан
17.53 Очрк о поэте. Максуд Зайнулабидов
18.08 Муслим Дахаев. Закрытый диалог
20.45 Вести-Дагестан

РГВК

07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Испанские города XXI века»
09.20 Х/ф «Ковбои»
11.50 Д/ф «Сказка поющих узоров»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Глобальная сеть» 12+
13.30 Проект «Дагестан туристический» Табасаранский район, с. Хучни
13.50 «Кунацкая»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Под прикрытием»16+
15.50 Д/с «Испанские города XXI века»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф «Тайна рукописного Корана» 12+
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» 12+
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана» 12+
20.55 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Угол зрения» 16+
23.50 Д/ф «Искусство, рожденное в горах» 12+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» 12+
01.35 Т/с «Под прикрытием» 12+
02.30 Х/ф «Дикая гонка» 16+
03.25 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
05.00 Д/ф «Искусство, рожденное в горах» 12+
05.25 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф «Тайна рукописного Корана» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.10 "Контрольная закупка".
9.40 Женский журнал.
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Мужское/Женское". (16+).
13.20 "Время покажет".
14.00 Новости.
14.10 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Про любовь". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Время покажет". (16+).
19.00 "Выборы-2016".
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Медсестра".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "Про любовь". (16+).
1.30 "Наедине со всеми".
2.30 "Время покажет".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
10.00 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.30 "Вести - Москва".
11.55 Т/с "Каменская".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.25 " Вести - Москва".
17.50 "Прямой эфир".
18.50 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.45 "Вести - Москва".
21.00 Т/с "Жемчуга". (12+).
0.10 Т/с "Каменская".
2.35 Т/с "Семейный детектив". (12+).
4.30 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Дорожный патруль". (16+).
6.00 "Новое утро".
8.30 "Студия Юлии Высоцкой".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Дельта. Продолжение". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Я работаю в суде". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Шаман. Новая угроза". (16+).
23.20 "Итоги дня".
23.45 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
0.45 "Место встречи".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся! (16+).
11.50 Д/ф "Женский детектив". (16+).
12.50 Д/ф "Измены". (16+).
13.50 Кризисный менеджер. (16+).
14.50 Т/с "Выхожу тебя искать". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Соблазн". (16+).
21.05 Т/с "Запретная любовь". (16+).
23.00 Т/с "Доктор Хаус". (16+).
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Абонент временно недоступен..." (Украина). (16+).
2.35 Давай разведемся! (16+).
3.35 Д/ф "Измены". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
7.50 "Выборы-2016". (6+).
8.05 "Настроение".
8.20 Х/ф "Три плюс два".
10.20 Д/ф "Алексей Смирнов. Клоун с разбитым сердцем". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (Великобритания). (12+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "10 самых... Наглые аферисты". (16+).
15.25 Х/ф "Питер-Москва"
17.30 "Город новостей".
17.45 "Выборы-2016". Теледебаты. (12+).
18.40 Т/с "Черные кошки".
19.40 "События".
20.00 "Право голоса".
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Осторожно, мошенники! Диагноз на миллион". (16+).
23.05 "Дикие деньги. Бадри Патаркацишвили".

среда, 14 сентября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.07-08.10 Вести-Дагестан
08.35-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Выборы-2016
11.30 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
17.25 Вести-Дагестан
17.53 «Несломленные». Интервью с дагестанскими параолимпийцами
18.23 В мастерской Буньямина Калаева
20.45 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» 12+
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Два билета на дневной сеанс»
10.10 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
11.50 «Бизнес Дагестана» 12+
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Балет Мусы Оздоева «Жди меня»
14.05 «Угол зрения»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Под прикрытием» 16+
15.50 Д/с «Испанские города XXI века»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф «Загадка кубачинского браслета» 12+
18.15 «Круглый стол» 12+
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Т/о «Знай и люби родной язык» 12+
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Выборы 2016»
21.10 В/ф «Министерство транспорта, энергетики и связи РД: начало пути» 12+
21.30 «Профессионал» Лучный спорт
21.50 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе» 12+
00.10 Приоритетные проекты Республики Дагестан
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Т/о «Знай и люби родной язык»
01.35 Т/с «Под прикрытием» 16+
02.30 Х/ф «Аэропорт» 16+
04.40 «Линия судьбы» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.10 "Контрольная закупка".
9.40 Женский журнал.
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Мужское/Женское". (16+).
13.20 "Время покажет".
14.00 Новости.
14.10 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Про любовь". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Время покажет".
19.00 "Выборы-2016".
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Медсестра".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "Про любовь". (16+).
1.30 "Наедине со всеми".
2.30 "Время покажет". (

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
10.00 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.30 " Вести - Москва".).
11.55 Т/с "Каменская".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.25 "Вести - Москва".
17.50 "Прямой эфир". (
18.50 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.45 "Вести - Москва".
21.00 Т/с "Жемчуга". (12+).
0.10 Т/с "Каменская".
2.35 Т/с "Семейный детектив". (12+).
4.30 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Дорожный патруль". (16+).
6.00 "Новое утро".
8.30 "Студия Юлии Высоцкой".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Дельта. Продолжение". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Я работаю в суде". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Шаман. Новая угроза". (16+).
23.20 "Итоги дня".
23.45 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
0.45 "Место встречи".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся! (16+).
11.50 Д/ф "Женский детектив". (16+).
12.50 Д/ф "Измены". (16+).
13.50 Кризисный менеджер. (16+).
14.50 Т/с "Выхожу тебя искать". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Соблазн". (16+).
21.05 Т/с "Запретная любовь". (16+).
23.00 Т/с "Доктор Хаус". (16+).
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Удиви меня". (Украина). (16+).
2.25 Давай разведемся! (16+).
3.25 Д/ф "Измены". (16+).
4.25 Кризисный менед

ТВ-ЦЕНТР

7.50 "Выборы-2016". (6+).
8.05 "Настроение".
8.15 "Тайны нашего кино". "Мужики!" (12+).
8.45 Детектив "Инспектор уголовного розыска".
10.35 Д/ф "Михаил Кокшенов. Простота обманчива". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Пуаро Агаты Кристи".
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Хроники московского быта. Мать-кукушка".
15.40 Х/ф "На белом коне"
17.30 "Город новостей".
17.45 "Выборы-2016".
18.40 Т/с "Черные кошки".
19.40 "События".
20.00 "Право голоса".
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "10 самых... Громкие разорения". (16+).
23.05 Д/ф "Закулисные войны в опере". (12+).

четверг, 15 сентября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.07-08.10 Вести-Дагестан
08.35-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Выборы-2016
11.30 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
17.25 Вести-Дагестан
17.50 Реклама
17.53 Единство культуры, традиций народов мира. «Фестиваль «Горцы»
18.16 День единства народов Дагестана. Интервью с министром по национальной политике РД Т.Гамалей
18.36 Традиционные ценности Дагестана
20.45 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Т/о «Знай и люби родной язык»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «По следам Карабаира»
10.10 Х/ф «Кольцо старого шейха»
11.45 «Аутодафе»
12.30 Х/ф «Тайна синих гор» 12+
13.50 «Профессионал» Лучный спорт
14.15 В/ф «Министерство транспорта, энергетики и связи РД: начало пути» 12+
14.45 «Жилой мир»
15.10 В/ф «Фестиваль «Горцы» - единство культурных традиций народов мира»
15.40 Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф «Тучи покидают небо»
18.35 Обзор газеты «Хlакъикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» Памяти Муи Гасановой
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.25 Концерт ко Дню единства народов Дагестана 12+
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Агросектор»
23.30 «Аулы Дагестана» Тляратинский район
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» Памяти Муи Гасановой
01.35 Х/ф «Отверженные» 16+
05.20 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф «Тучи покидают небо» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.10 "Контрольная закупка".
9.40 Женский журнал.
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Мужское/Женское". (16+).
13.20 "Время покажет".
14.00 Новости.
14.10 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Про любовь". (16+).
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Время покажет".
19.00 "Выборы-2016".
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Медсестра".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "Про любовь". (16+).
1.30 "Наедине со всеми".
2.30 "Время покажет".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
10.00 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.30 "Вести - Москва".
12.00 Т/с "Каменская".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.25 "Вести - Москва".
17.50 "Прямой эфир". (16+).
18.50 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.45 "Вести - Москва".
21.00 Т/с "Жемчуга". (12+).
1.15 Т/с "Каменская".

НТВ

5.00 Т/с "Дорожный патруль". (16+).
6.00 "Новое утро".
8.30 "Студия Юлии Высоцкой".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Дельта. Продолжение". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Я работаю в суде". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Шаман. Новая угроза". (16+).
23.20 "Итоги дня".
23.45 Т/с "Морские дьяволы". (16+).
0.45 "Место встречи".
1.55 Д/с "Таинственная Россия". (16+).
2.50 "Их нравы".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
11.50 Д/ф "Женский детектив". (16+).
12.50 Д/ф "Измены". (16+).
13.50 Кризисный менеджер. (16+).
14.50 Т/с "Выхожу тебя искать". (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Соблазн". (16+).
21.05 Т/с "Запретная любовь". (16+).
23.00 Т/с "Доктор Хаус".
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 "Осенний вальс".

ТВ-ЦЕНТР

8.15 "Доктор И..."
10.35 Д/ф "Рыцари советского кино".
11.30,14.30 "События".
11.50 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (Великобритания).
13.40 "Мой герой".
14.50 "Хроники московского быта. Власть и воры".
15.40 Х/ф "Любовь вне конкурса"
17.30 "Город новостей".
17.40 Х/ф "Страшная красавица".
19.40 "События".
20.05 "Право знать!"
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "10 самых... Войны за наследство".
23.05 "Прощание. Андрей Миронов".
0.00 "События. 25-й час".
0.20 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (Великобритания).
2.10 Д/ф "Тайны двойников".

пятница, 16 сентября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.07-08.10 Вести-Дагестан
08.35-08.41 Вести-Дагестан
09.00 Выборы-2016
11.30 Вести-Дагестан
14.30 Вести-Дагестан
17.25 Вести-Дагестан
17.53 Мир Вашему дому
18.13 Дагестан спортивный
18.33 Дежурная часть
20.45 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги» Памяти Муи Гасановой
08.00 Обзор газеты «ХIакъикъат»
08.10 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Испанские города XXI века»
09.20 Х/ф «Очарован тобой» 12+
11.00 В/ф «Фестиваль «Горцы» - единство культурных традиций народов мира»
11.25 Пятничнаяп р о п о в е д ь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.05 «Агросектор»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Аулы Дагестана» Тляратинский район 12+
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Под прикрытием» 16+
15.50 Д/с «Испанские города XXI века»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Неделя кино о Дагестане на РГВК. Х/ф «Пора красных яблок»
18.10 «На виду»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» Т/о «Художник Магомед Моллакаев» 12+
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности» 12+
20.40 «Здоровье»
21.10 «Профессионал»
21.40 Обзор газеты «Дагестанская правда»
21.50 «Время и люди. Обычаи и традиции Сергокалинского района» 12+
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/ф «Малочисленные народности Северного Кавказа»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» Т/о «Художник Магомед Моллакаев» 12+
01.40 Т/с «Под прикрытием» 16+
02.35 Х/ф «Лев зимой» 16+
04.50 Д/ф «Малочисленные народности Северного Кавказа»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.10 "Контрольная закупка".
9.42 Женский журнал.
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Мужское/Женское". (16+).
13.20 "Время покажет".
14.00 Новости.
14.10 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Про любовь". (16+).
17.00 "Человек и закон".
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Время покажет".
19.00 "Выборы-2016".
19.50 "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Голос". (12+).
23.30 "Вечерний Ургант".
0.15 Д/ф "Уоррен Битти. Голливудские амбиции". (16+).

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
10.00 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.30 "Вести - Москва".
12.00 Т/с "Каменская".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Вести - Москва".
14.55 Т/с "Тайны следствия". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.25 " Вести - Москва".
17.50 "Прямой эфир".
18.50 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.45 " Вести - Москва".
21.00 "Петросян-шоу".
23.05 Х/ф "Храни ее, любовь". (12+).
1.05 Т/с "Каменская".

НТВ

6.00 "Новое утро".
8.30 "Студия Юлии Высоцкой".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Дельта. Продолжение". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
15.00 Т/с "Я работаю в суде". (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 "Экстрасенсы против детективов". (16+).
21.15 Х/ф "Капитан полиции метро". (16+).
23.10 Большинство.
0.25 "Место встречи".
1.35 Д/с "Таинственная Россия". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.00 Джейми у себя дома.
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Мелодрама "Единственный мой грех".
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Мелодрама "Когда зацветет багульник".
22.45 Т/с "Доктор Хаус".
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Счастье по рецепту". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
7.50 "Выборы-2016". (6+).
8.05 "Настроение".
8.20 Т/с "Скорая помощь". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Скорая помощь". (12+).
14.30 "События".
14.50 Т/с "Скорая помощь". (12+).
17.30 Город новостей.
17.45 Х/ф "Ивановы".
19.40 "События".
20.00 Большой праздничный концерт. (12+).
22.00 "События".
22.30 А. Яковлева "Жена. История любви". (16+).
0.00 Т/с "Пуаро Агаты Кристи".

суббота, 17 сентября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.10 Реклама
08.15 Сказки моего детства
08.30 Год кино. Наследие Петра Малаева. «Жизнь прожитая набело»
09.10 Реклама
11.20 Местное время. Вести-Дагестан
14.20 Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» Т/о «Художник Магомед Моллакаев» 12+
08.00 Обзор газеты «Дагестанская правда»
08.10 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 «Здоровье»
09.20 Х/ф «Солдат Иван Бровкин»
11.20 «Мой малыш»
12.00 Концерт джазовой музыки. Лиза Кабоева
14.00 Х/ф «Евдокия»
16.05 Мультфильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Благочестивая Марта»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Чистое сердце»
20.10 «Аулы Дагестана» Тляратинский район
21.00 Приветы и поздравления в программе «Полифония»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Наука Дагестана» 12+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 «Мой малыш» 12+
01.30 Х/ф «Погоня» 16+
03.35 Концерт джазовой музыки. Лиза Кабоева 12+
05.15 Х/ф «Евдокия» 12+

ПЕРВЫЙ

5.40 "Наедине со всеми".
6.00 Новости.
6.10 "Наедине со всеми".
6.40 Х/ф "Барышня-крестьянка".
8.45 М/с "Смешарики. Новые приключения".
9.00 "Играй, гармонь любимая!"
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 Д/ф "Любовь Казарновская. "У моего ангела есть имя".
11.20 "Смак". (12+).
12.00 Новости.
12.20 "Идеальный ремонт".
13.15 Д/ф "Теория заговора". (16+).
14.10 Х/ф "Таежный роман". (12+).
15.00 Новости.
15.15 Х/ф "Таежный роман". (12+).
17.00 "Кто хочет стать миллионером?"
18.00 Вечерние новости.
18.10 "Голос". Спецвыпуск.
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером".
23.00 "Подмосковные вечера". (16+).
23.55 Х/ф "Идеальный мужчина". (16+).
1.50 Х/ф "Прелюдия к поцелую". (16+).
3.50 Х/ф "Тайный мир". (

РОССИЯ 1

6.45 "Диалоги о животных". (12+).
7.40 "Вести - Москва".
8.00 "Вести". (12+).
8.10 "Россия. Местное время". (12+).
9.15 "Сто к одному". (12+).
10.05 "Личное. Екатерина Волкова". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.20 "Вести - Москва".
11.30 "Это смешно". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.20 "Вести - Москва".
14.30 Х/ф "С любимыми не расстаются". (12+).
18.05 "Субботний вечер".
20.00 "Вести в субботу".
21.00 Х/ф "После многих бед". (12+).
0.55 Х/ф "Формула счастья". (12+).

НТВ

5.00 "Их нравы".
5.30 Т/с "УГРО". (16+).
7.25 "Смотр".
8.00 "Сегодня".
8.15 "Жилищная лотерея Плюс".
8.45 "Готовим с Алексеем Зиминым".
9.10 "Устами младенца".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Еда живая и мертвая". (12+).
12.00 "Квартирный вопрос".
13.05 "Двойные стандарты". (16+).
14.05 "Однажды" с Сергеем Майоровым. (16+).
15.05 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 Д/ф "Мировая закулиса. Большой брат".
17.15 "Герои нашего времени". (16+).
18.00 "Следствие вели..."
19.00 "Центральное телевидение".
20.00 Новые русские сенсации. (16+).
21.00 Т/с "Охота". (16+).
22.30 "Салтыков-Щедрин шоу". (16+).
23.30 "Международная пилорама" с Тиграном Кеосаяном. (16+).
0.25 Х/ф "Русский характер". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.30 6 кадров. (16+).
8.25 "Приезжая". (16+).
10.20 Домашняя кухня.
10.50 Мелодрама "Позвони в мою дверь". (16+).
14.35 Мелодрама "Надежда как свидетельство жизни". (Украина). (16+).
18.00 Д/ф "Великолепный век". (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век". (16+).
22.50 Д/с "Замуж за рубеж". (Россия - Франция - Италия - Испания - Германия - Швеция - Румыния). (16+).
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Берега". (16+).
2.25 Д/с "Звездные истории". (16+).
5.00 Домашняя кухня. (16+).
5.30 Джейми у себя дома. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.45 "Марш-бросок". (12+).
6.20 "АБВГДейка".
6.45 Х/ф "Выстрел в тумане". (16+).
8.30 "Православная энциклопедия". (6+).
9.00 Х/ф "Варвара-краса, длинная коса".
10.25 Х/ф "Солдат Иван Бровкин".
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Солдат Иван Бровкин".
12.35 Х/ф "Иван Бровкин на целине".
14.30 "События".
14.45 "Тайны нашего кино". "Семнадцать мгновений весны". (12+).
15.15 Х/ф "Если любишь - прости". (12+).
17.20 Т/с "Отель последней надежды". (12+).
21.00 "В центре событий".
22.00 "Право знать!" (16+).
23.15 "Право голоса". (16+).
2.35 "Гудым. На расстоянии удара". Спецрепортаж. (16+).
3.05 Детектив "Квирк". (Великобритания). (12+).
4.55 Д/ф "Служебный брак". (12+).

воскресенье, 18 сентября

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Х/ф «Благочестивая Марта» 1 с.
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Благочестивая Марта» 2 с.
10.00 Приветы и поздравления в программе «Полифония»
11.30 «Чистое сердце»
11.45 «Аулы Дагестана» Тляратинский район 12+
12.40 Концерт «Премия года - 2015» 12+
17.20 «Человек и право»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.20 «Служа Родине»
20.45 «Моя поэтическая тетрадь» Народный поэт РД М. Ахмедов
21.40 Д/ф «Барият Мурадова» 12+
21.50 «Галерея искусств»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.20 Х/ф «Живет такой парень»
01.00 Передача на лезгинском языке
01.35 «Моя поэтическая тетрадь» Народный поэт РД Магомед Ахмедов 16+
01.20 Д/ф «Барият Мурадова»
01.40 Концерт «Премия года - 2015» 12+
04.45 Х/ф «Девушка из легенды» 12+

ПЕРВЫЙ

5.40 "Наедине со всеми".
6.00 Новости.
6.10 "Наедине со всеми".
6.40 Х/ф "Барышня-крестьянка".
8.45 М/с "Смешарики. Новые приключения".
9.00 "Играй, гармонь любимая!"
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 Д/ф "Любовь Казарновская. "У моего ангела есть имя".
11.20 "Смак". (12+).
12.00 Новости.
12.20 "Идеальный ремонт".
13.15 Д/ф "Теория заговора". (16+).
14.10 Х/ф "Таежный роман". (12+).
15.00 Новости.
15.15 Х/ф "Таежный роман". (12+).
17.00 "Кто хочет стать миллионером?"
18.00 Вечерние новости.
18.10 "Голос". Спецвыпуск.
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером".
23.00 "Подмосковные вечера". (16+).
23.55 Х/ф "Идеальный мужчина". (16+).

РОССИЯ 1

5.00 Х/ф "Северное сияние". (12+).
7.00 М/с "Маша и медведь". (12+).
7.30 "Сам себе режиссер". (12+).
8.20 "Смехопанорама".
8.50 "Утренняя почта".
9.30 "Сто к одному". (12+).
10.20 " Вести - Москва". Неделя в городе. (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.20 "Смеяться разрешается". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.20 Х/ф "Не в парнях счастье". (12+).
16.15 Х/ф "Домработница". (12+).
20.00 "Вести недели".
22.00 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". Выборы-2016.

НТВ

7.00 "Центральное телевидение". (16+).
8.00 "Сегодня".
8.15 "Русское лото плюс".
8.50 "Стрингеры НТВ".
9.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача".
11.05 "Чудо техники".
12.00 "Дачный ответ".
13.05 "НашПотребНадзор". (16+).
14.10 "Поедем, поедим!"
15.05 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
17.00 "Секрет на миллион". (16+).
19.00 Акценты недели.
19.55 Х/ф "Глухарь в кино".
21.50 "Ты не поверишь!"
22.50 Х/ф "Наводчица".
2.25 "Их нравы".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми у себя дома.
7.30 6 кадров. (16+).
8.00 Мелодрама "Благословите женщину".
12.05 Мелодрама "Когда зацветет багульник".
15.50 Мелодрама "Счастье по рецепту". (16+).
18.00 Д/ф "Великолепный век". (16+).
19.00 Телесериал "Великолепный век". (16+).
22.55 Д/с "Замуж за рубеж". (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама "Берега". (16+).
2.25 Д/с "Звездные истории". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.50 Детектив "Сувенир для прокурора". (12+).
7.35 "Фактор жизни". (12+).
8.05 Х/ф "Ивановы". (12+).
10.00 "Барышня и кулинар". (12+).
10.30 Х/ф "Свадьба в Малиновке".
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Свадьба в Малиновке".
12.45 Х/ф "Белые Росы".
14.30 "Московская неделя".
15.00 Д/ф "Александр Розенбаум. Мне тесно в строю". (12+).
16.05 Х/ф "Раненое сердце". (12+).
19.45 Т/с "Подруга особого назначения". (12+).
20.58 "События".
21.05 Детектив "Подруга особого назначения".
22.00 "События".
22.10 Детектив "Подруга особого назначения". (12+).
23.00 "События".
23.10 Детектив "Подруга особого назначения".
0.25 "События".
0.45 "Петровка, 38". (16+).
0.55 Х/ф "Выстрел в тумане". (16+).
2.40 Х/ф "Один и без оружия".

МАТЧ ТВ 12 ПО 18 СЕНТЯБРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 Д/с "Вся правда про..." (12+).
7.00 Новости.
7.05 "Зарядка ГТО". (12+).
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
9.25 Новости.
9.30 Д/с "Безграничные возможности". (16+).
10.00 "Правила боя". (16+).
10.20 Новости.
10.25 Хоккей. Кубок мира.
12.55 Новости.
13.00 Смешанные единоборства. UFC. (16+).
15.00 Новости.
15.05 Все на Матч!
15.50 "Десятка!" (16+).
16.10 "Континентальный вечер".
16.40 Хоккей. КХЛ.
19.45 Новости.
19.50 Д/с "Кубок войны и мира". (12+).
20.25 Все на Матч!
20.55 ЕвроТур. Обзор матчей недели. (12+).
21.55 Футбол.
0.00 Все на Матч! (Канада). (6+).

ВТОРНИК

6.30 Д/с "Вся правда про..." (12+).
7.00 Новости.
7.05 "Зарядка ГТО". (12+).
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
9.25 Новости.
9.30 Д/с "Безграничные возможности". (16+).
10.00 "Инспектор ЗОЖ".
10.30 ЕвроТур. Обзор матчей недели. (12+).
11.30 Новости.
11.35 Д/с "Звезды футбола". (12+).
12.05 Х/ф "Короли льда".
14.40 Новости.
14.45 Все на Матч!
15.45 "Правила боя". (16+).
16.05 "Спортивный интерес".
17.05 Новости.
17.15 Д/с "Кубок войны и мира". (12+).
19.30 "Наши соперники".
19.50 Новости.
20.00 Все на Матч!
20.30 "Культ тура". (16+).
21.00 Все на футбол!
21.30 Футбол.
23.45 Все на Матч! П

СРЕДА

6.30 Д/с "Вся правда про..." (12+).
7.00 Новости.
7.05 "Зарядка ГТО". (12+).
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
9.15 Новости.
9.20 Д/с "Безграничные возможности". (16+).
9.50 Мини-футбол.
11.50 Новости.
12.00 "Наши соперники".
12.20 Хоккей. Кубок мира.
14.50 Новости.
14.55 Все на Матч!
15.30 Д/ф "Павел Буре. Русская ракета". (12+).
16.30 Новости.
16.35 "Культ тура". (16+).
17.05 Футбол. Лига чемпионов. ПСЖ
19.05 Новости.
19.10 Все на Матч!
19.50 "Наши парни. Live".
20.10 Д/с "Кубок войны и мира". (12+).
20.55 Новости.
21.00 Все на футбол!
21.30 Футбол.
23.45 Все на Матч!
0.45 Д/с "Кубок войны и мира". (12+).
1.30 Все на хоккей!
2.30 Хоккей. Кубок мира.

ЧЕТВЕРГ

6.30 Д/с "Вся правда про..." (12+).
7.00 Новости.
7.05 "Зарядка ГТО". (12+).
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч!
9.25 Новости.
9.30 Д/с "Безграничные возможности". (16+).
10.00 "Наши соперники".
10.20 Хоккей. Кубок мира.
12.50 Новости.
12.55 Футбол.
14.55 Новости.
15.00 Все на Матч!
15.30 Хоккей. Кубок мира.
18.00 Новости.
18.10 "Наши соперники". Швеция. (12+).
18.30 "Десятка!" (16+).
18.50 Все на футбол!
19.45 Футбол. Лига Европы.
21.55 Футбол. Лига Европы.
0.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
1.00 Х/ф "Ринг". (США). (16+).
3.00 Футбол. Лига Европы.
5.00 "FIFA. Большие деньги футбола". (16+).
6.10 "Детский вопрос". (12+).

ПЯТНИЦА

6.30 Д/с "Вся правда про..." (12+).
7.00 Новости.
7.05 "Зарядка ГТО". (12+).
7.25 Новости.
7.30 Все на Матч! .
9.20 Новости.
9.25 Д/с "Безграничные возможности". (16+).
9.55 Теннис.
14.00 Новости.
14.10 "Спортивный интерес". (16+).
15.10 Новости.
15.15 Все на Матч!
15.55 Д/с "Заклятые соперники". (12+).
16.25 Формула-1.
18.05 Новости.
18.10 Футбол. Лига Европы.
20.10 Новости.
20.20 Все на Матч!
20.55 Все на футбол! (12+).
21.55 Футбол.
0.00 Все на Матч!
0.45 Д/ф "Джой. Гонка жизни". (Великобритания). (12+).
1.55 Мини-футбол. ЧМ. Россия - Куба. Прямая трансляция из Колумбии.
4.00 Смешанные единоборства. Bellator.

СУББОТА

6.30 Д/с "Заклятые соперники". (12+).
7.00 Новости.
7.05 Мини-футбол. ЧМ.
9.05 Новости.
9.10 "Диалоги о рыбалке".
9.45 Все на футбол! (12+).
10.45 Новости.
10.55 Теннис. Кубок
13.00 Новости.
13.10 Д/с "Кубок войны и мира". (12+).
13.55 Баскетбол. ЧЕ-2017.
15.45 Формула-1.
17.05 Футбол.
18.55 Росгосстрах. Чемпионат России по футболу. "Локомотив"
21.00 Все на Матч!
21.45 "Наши парни. Live".
22.00 Все на хоккей!
22.30 Хоккей. Кубок мира.
1.15 Все на Матч!
2.00 Д/ф "Павел Буре. Русская ракета". (12+).
3.00 Хоккей. Кубок мира. Канада - Чехия. Прямая трансляция из Канады.
5.45 Д/с "Поле битвы". (12+).

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Д/с "Заклятые соперники". (12+).
7.00 "Десятка!" (16+).
7.20 Новости.
7.25 Хоккей.
9.55 Новости.
10.00 Теннис.
14.00 Новости.
14.10 Все на Матч! .
14.45 Формула-1.
17.05 Росгосстрах. Чемпионат России по футболу. "Крылья Советов" (Самара) - ЦСКА. Прямая трансляция.
19.15 Новости.
19.30 Росгосстрах. Чемпионат России по футболу. "Краснодар" - "Ростов" (Ростов-на-Дону). Прямая трансляция.
22.05 "После футбола с Георгием Черданцевым".
23.05 "Ростов". (12+).
23.20 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
0.30 Формула-1. Гран-при Сингапура.
3.00 Хоккей. Кубок мира.

РАДИО

ИСЛЕН, 12-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 13-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 14-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 15-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 16-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 17-СЕНТЯБРЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр»
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 18-СЕНТЯБРЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

Программа гьазурайди - Н. РАШИДОВА

Гуьруьшмиш жедач

Лацу кIвали США-дин президент Барак Обама Филиппинрин регьбер Родриго Дутертедихъ галаз гуьруьшмиш хьун акъвазарна, хабар гузва CNN-ди. Ихьтин къарар Дутертеди Обамадин намусдик хкIадай гафар лагьайдалай гуьгъуьниз Филиппинрин властри наркотикар маса гузвайбуруз талукь яз тухузвай политика критика авурвиляй кьабулна.

Виликамаз планламишнавайвал, кьве государстводин кьилер Лаосда и гьафтеда Кьиблепатанни РагъакIидай патан Азиядин уьлквейрин регьберрин саммитдиз Обама атайла гуьруьшмиш жеда лагьана фикирнавай.

Дутертедихъ галаз гуьруьшмиш жедай чкадал Обамади Кьиблепатан Кореядин президент Пак Кын Хедихъ галаз суьгьбетна.

4-сентябрдиз Дутертеди Обамадиз кутуг тавур гафар лагьана ва инсандин ихтиярар хуьнин гьакъиндай вичиз меслятар къалур тавун истемишна. "Вуна чаз гьуьрмет авун лазим я. Суалар ва малуматар гваз чал гадар жемир. За вун саммитдал беябурда", - малумарна ада. Идалай гуьгъуьниз, гуьруьшмиш хьунихъ метлеб авани авачни лугьуз, Обама шаклу хьана.

Дутертедихъ галаз суьгьбетдай вахтунда Обамадиз Филиппинра инсандин ихтиярар хуьнин гьакъиндай месэла къарагъардай ният авай. И гуьруьшмиш хьун Дутерте президентвилин къуллугъдал хьайидалай инихъ сад лагьайди хьун мумкин тир.

Августдин сифте кьилерай Филиппинрин регьберди США-дин посол Филип Голдбергазни кутуг тавур гафар лагьана. Адакни уьлкведин къенепатан крарик къаришмиш жезва лагьана, тахсир кутуна.

Дутерте алай йисан майдиз вичин къуллугъдив эгечIна. Сечкийрилай вилик адан хиве кьунрикай сад наркотикрихъ галаз алакъалу тахсиркарвилерин аксина кьетIи женг чIугвада лагьана гаф гун тир. Кьилди къачуртIа, ада лагьана хьи, къадагъа авунвай шейэр маса гузвай ксар тергда ва абурун мейитар Маниладин бухтадиз гадарда. Дутертеди вич хкягъайдалай гуьгъуьниз наркодилер терг авунай гражданриз медаль гуда лагьана хиве кьуна, вичихъ кьиникьин жаза гун кардик кухтадай ният авайдан гьакъиндайни малумарна.

Хабар гузва хьи, Дутерте къуллугъдал хьайи чIавалай инихъ уьлкведа саки 2 агъзур кас телеф хьана, абурукай 700 кас - полицейскийри кьиле тухвай серенжемра.

2000-йисарин сифте кьилерай Давао шегьердин мэрдин къуллугъдал хьайи 71 йис хьанвай Дутертедиз криминалдихъ галаз женг чIугунин къайдайрай Жаллат (Каратель) лакIаб ганвай. А чIавуз агъзурдалай гзаф тахсиркарар къайдаяр хуьдай органри тергна. Ихтиярар хуьдай Righcn Watch тешкилатди адаз "ажалдин батальондин мэр" лагьана тIвар ганвай.

РикIел хкана

Вашингтонди Минскдин икьрарар уьмуьрдиз кечирмиш тавунмаз Москвадиз акси яз кардик кутунвай къадагъаяр акъвазардач. Идан гьакъиндай США-дин президент Барак Обамади "Къад уьлкведин" саммит куьтягь жезвай Китайдин Ханчжоу шегьерда хьайи пресс-конференциядал малумарна, хабар гузва "ЦIийивилер" РИА-ди.

"Минскдин икьрарар ава, амма абур тамамарзавач. За ачухдаказ лагьана хьи, абур тамамар тавунмаз США-ди къадагъаяр алуддач", - къейдна Обамади, Россиядин Президент Владимир Путинахъ галаз гуьруьшмиш хьуникай суьгьбетдайла.

5-сентябрдиз Россиядин регьбердин пресс-секретарь Дмитрий Пескова хабар гайивал, кьве уьлкведин регьберрин гуьруьш планламишнавайдалай яргъалди давам хьана ва хъсандиз кьиле фена (Америкадин регьберди къимет гайивал, ам ачухди, михьиди ва карчиди хьана).

Сифтедай рахунра Россиядин МИД-дин кьил Сергей Лаврова ва США-дин госсекретарь Джон Керриди иштиракна, ахпа президентри суьгьбет кьилди давамарна. Гуьруьш 4-сентябрдиз ачух хьайи G20-дин кьве йикъан саммитдин сергьятра аваз кьиле фена.

2014-йисан мартдилай са жерге уьлквейри, гьа гьисабдай яз Сад Хьанвай Штатрини, Крым Россиядихъ галаз сад хъхьуникай ва Украинадин РагъэкъечIдай пата къизгъин гьалар арадал атуникай багьна кьуна, Москвадиз талукь яз къадагъаяр кардик кутуна. И серенжемар гьам кьилдин ксариз, гьам юридический къурулушриз, гьамни Россиядин экономикадин тамам секторриз талукь хьана. Жаваб яз Россияди суьрсетдин барадай къадагъа кардик кутуна, кьилди къачуртIа, Евросоюздин членар тир уьлквейрин ва США-дин аксина.

Москвадиз акси яз эцигнавай къадагъаяр алудун са бязи государствойри 2014-йисан апрелдилай Украинадин къуват гьилевайбуру ополченцыйриз акси къуватдин серенжем кьиле тухузвай Донбассда гьалар къайдадик кутунихъ элкъуьрнавай Минскдин икьрарар Кремлди тамамарунихъ галаз алакъалу ийизва. Россияди, вичин нубатдай яз, вич и чуьруькдин иштиракчи туширди са шумуд сеферда малумарнай ва гьавиляй Минскдин икьрарар уьмуьрдиз кечирмиш тавунай жавабдарвал вичин хиве авач лугьузва.

Азаднавайди малумарна

Туьркиядин яракьлу къуватри Сириядин Азад армиядихъ галаз санал кьве уьлкведин сергьят международный террориствилин "Исламдин государство" тIвар алай тешкилатдикай (Россияда къадагъа авунва), азаднавайди малумарна. Anadoli агентстводи хабар гайивал, боевикар Азаз шегьердивай Джераблусдал кьван авай са жерге хуьрерал гуьзчивал авуникай магьрум хьана.

Агентстводин малуматдал асаслу яз, махсус серенжемдин вахтунда аскеррилай боевикрин сенгерар 3 километрдилай 5 километрдал кьван Сириядин къенепатаз гадариз алакьна. Террористрикай михьи авунвай мулкарин яргъивили 91 километр тешкилзава, хабар гана BBC News-ди.

Туьркиядин премьер-министр Бинали Йылдырыма тестикьарайвал, Туьркиядинни Сириядин сергьятдилай неинки ИГ-дин боевикар, гьакIни Сириядин куьрдерин дестеярни къерехдиз акъудна. Сириядин куьрдерин дестеяр Анкарада туьркверин къуватриз акси партизанрин дяве тухузвай Куьрдистандин Рабочий партиядин союзникар яз гьисабзава. "Террориствилин вири тешкилатар кьулухъди гадарна", - малумарна ада.

4-сентябрдиз хабар гайивал, Туьркиядин тереф хуьналди, восстанидиз къарагъна вай сириявийри ИГ-ди гуьзчивалзавай Аль-Раи шегьердин къерехра са шумуд хуьр кьуна. Са югъ идалай вилик Туьркиядин армияди и мулкарал танкар ва залан техника гъана.

24-августдиз Туьркиядин яракьлу къуватри ва США кьиле авай коалициядин гьавадин дяведин къуватри ИГ-диз акси яз Алеппо вилаятда авай Джераблус шегьер азад авун патал женгинин гьерекатар башламишна. Туьркияда малумарзавайвал, военный кампаниядин мурад Сириядин кеферпад террористрин дестейрин боевикрикай азад авун ва Сириядин куьрдериз и мулкар кьадай мумкинвал тагун я.

Туьркиядин президент Реджеп Тайип Эрдаганан гафаралди, военный серенжем эвелни-эвел Сириядинни туьркиядин сергьятдин хатасузвал таъминарун патал кьиле тухузва.

Пехилвална

Верховный Радада авай Радикальный партиядин фракциядин регьбер Олег Ляшкоди малумарайвал, Украинадин президент Петр Порошенкодини Китайда кьиле фейи G20-дин саммитда иштиракун лазим тир. Идан гьакъиндай 5-сентябрдиз ада Фасебукда авай вичин чина кхьена.

"Обамади, Меркела, Олланда Путинахъ галаз Донбассда авай гьалар веревирдзава, амма и рахунра Украинадин векил авач. Им намусдик хкIадай кар я. Чун, украинвияр къецепатан меркезра чи Конституция дегишариз гъвечIи аялар туш", - лагьана Ляшкоди.

Ада алава хъувуна хьи, Киевдин властри Къазахстандин президент Нурсултан Назарбаевалай чешне къачун лазим тир.

"Къазахстанни G20-дан член туш, амма Назарбаев саммитда авай. Вири дуьньядиз жуван бегьемсузвал къалурун бесрай", - къейдна политикди. Россиядин Президент Владимир Путин 5-сентябрдиз G20-дал Америкадин регьбер Барак Обамадихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Малумарзава хьи, государстводин кьилери Сирияда ва Украинада авай гьалар веревирдна. Гуьруьшмиш жедалди вилик Путинани Обамади сада-садан гьилер кьуна.

Са югъ идалай вилик Путин Германиядин канцлер Ангела Меркелахъ галаз гуьруьшмиш хьана. Къейдзава хьи, и рахунар кьиле фидай вахтундани Украинада авай гьалар веревирдна. Гьа гьисабдай яз гележегда Минскдин икьрарар тамамарунин месэлани.

Къазахстан "ЧIехи къадан" составдик акатзавач. Амма Нурсултан Назарбаеваз "кьве уьлкведи санал кIвалахун виниз тир дережада аваз хьунихъ галаз" алакъалу яз "КНР-дин председатель Си Цзинь Пина саммитда иштиракун теклифнавай.

"ЧIехи къадан" саммит и йисуз Ханчжоу шегьерда кьиле фенай. Форумдин асул тема дуьньяда инновацийрин экономика туькIуьрун тир.

Самаркандда фаракъатна

3-сентябрдиз Самаркандда Узбекистандин президент Ислам Каримов кучудна. Идан гьакъиндай "Интерфаксди" хабар гана.

Каримов адан диде-буба фаракъатнавай тарихдин Шахи-Зинда памятникдин патав гвай сурара мусурманрин адетралди фаракъатна. Уьлкведа пуд йикъан яс малумарна.

Ислам Каримов кучуддалди вилик Регистан майдандал алай Тилля-Коре медресадин патав муфтий Усмонхон Алимова ясдин мярекат кьиле тухвана.

Узбекистандин регьбер фаракъат авунин мярекатда государстводин кьилин чкадин резиденцияда уьлкведин властрин къецепатан уьлквейрин делегацийрин, СМИ-рин векилар кIватI хьанвай. Россиядин делегациядин кьиле премьер-министр Дмитрий Медведев авай. Саммитдилай гуьгъуьниз Президент Владимир Путинни башсагъ лугьвал гун патал Узбекистандиз фена.

78 йис хьанвай Каримов кьейидан гьакъиндай 2-сентябрдин нянрихъ малумарнай. Государстводин кьил 27-августдиз инсульт хьуникди больницада къаткурнай.

И.Каримов 1991-йисалай, дегиш тахьана, Узбекистандин президентдин къуллугъдал хьана. Гьа чIавалди, 1990-йисан мартдилай, ада гьакIни Узбекистан ССР-диз регьбервал ганай. Советрин девирда ам Узбекистандин коммунистрин партиядин ЦК-дин Сад лагьай секретардин (1989-1991-йисар) ва республикадин финансрин министрдин къуллугърал хьанай. Адахъ кьве руш ава - Гуьльнара ва Лола.

Кьве боевик тергна

Къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчийри терроризмдиз акси серенжем кьиле тухвай вахтунда Дагъустанда кьве боевик тергна. Идан гьакъиндай, 5-сентябрдиз терроризмдиз акси Милли комитетдал (НАК) асаслу хьана, "Интерфаксди" хабар гана.

"Самур хуьруьн патав гвай тама бандитар чуьнуьх хьанвай чка тайинарна. Махсус метлебдин подразделенидин боецар пайда хьайила, абуру автоматический яракьдай гуьлле гана", - лугьузва НАК-дин малуматда.

Гуьлле гунин нетижада кьве боевик яна кьена. Гьа са вахтунда Милли гвардиядин аскеррикайни пуд касдал хирер, абурукай сад телеф хьана.

НАК-дин делилралди, терг авур кьве террористни бандгруппадин членар тир. Самур хуьруьн патавай, женг кьиле фейи чкадилай, автоматар ва женгинин суьрсет жагъана.

4-сентябрдиз гьиле-гьилди гел жагъурунин серенжемар кьиле тухудай вахтунда къуват гьилевайбур Самур хуьруьн патав гвай тама

боевикрин дестедал расалмиш хьана. Террористри яракь эцигуникай кьил къакъудна ва гуьлле гана. Нетижада къуват гьиле авай къурулушрин пуд къуллугъчидал хирер хьана.

12 йиса авай студент

США-да Техас штатдай тир 12 йис хьанвай гададилай Корнелльскдин университетдиз гьахьиз алакьна, хабар гузва syvopi.ru-ди. Джереми Шулер тIвар алай жаван американви Сармашухдин Лигада авай вуздин тарихда виридалайни жегьил студент хьана. Малум тирвал, Джеремиди адетдин школада кIелнач, гьикI лагьайтIа, адаз чирвилер аэрокосмический хиле инженерар тир вичин дидедини-бубади гана. Аламатдин кар я, амма кьве йисан яшда аваз гададиз ингилис ва корей (дидедин хайи чIал) чIаларал кIелиз чир хьана.

Джеремидин вад йис тирла, ада Джон Толкинан "Гьалкъайрин агъа" ктаб кIелна ва Уильям Данэман "Математикадин зурба теоремаяр" чирунив эгечIна.Жегьил студент тарсариз физва ва ада гьелелиг вичиз са четинвални авач лагьана малумарна.

Сармашухдин лигадин ассоциациядик Колумбийский, Брауновский, Гарварддин, Дартмутдин, Йельский, Корнельский, Пенсильваниядин ва Принстондин университетар акатзава. Абур гьамиша США-дин ва дуьньядин лап хъсан 15 вузрин сиягьда ава.

Рекъем

• Дагъустандин хуьруьн майишатдин зегьметчийри 780 агъзур тоннди агакьна салан майваяр кIват хъувунва.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 65,06 манат,
1 евро - 72,31 манат,
къизил (1 гр) - 2772,29 манат,
гимиш (1 гр) - 40,85 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОЕВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкьдин Собрание ва РД-дин Гьукумат
367000, Махачкъала, Ленинан майдан, 2

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

НУМРАДИН РЕДАКТОР
З. БАБАЕВА

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управленидин регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала,
I Петрдин проспект, 61. Печатдин кIвал

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЬИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - 63249
Зур йисан - 51313
Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.10

Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.
Тираж 7842

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
(12+) - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

(Гь)

Мубаракрай!

Ери-бине Къурагь райондай тир, алай вахтунда Махачкъалада яшамиш жезвай Магьият Мегьамедовна МЕГЬАМЕДАГЬАЕВАДИЗ:

Ширин диде, масан диде,
Гьар дердинин дарман, диде!
Ви гьар са югъ сувар хьурай,
Гатфар хьурай, бахтар хьурай!
Ви хатур гьич хадач, диде,
Ви гаф чилел тадач, диде!
Чи - веледрин дамах я вун,
Гьар са карда даях я вун!

Мубаракрай ваз хайи югъ,
Чаз Аллагьди вун гайи югъ.
Са виш йисар тамам хьурай,
Уьмуьр кIубан, сагълам хьурай!
Чун гьазур я ийиз къуллугъ,
Тамамриз ви гьар са буйругъ.

ВАЗ 65 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ МУБАРАКЗАВАЙ РУХВАЯР, СУСАР, РУШАР, ХТУЛАР.

РФ-дин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй хуьдай министерстводин "РД-да авай медико-социальный экспертизадин кьилин управленидин" ФКУ-дин патав гвай 11-нумрадин бюродин филиалдин коллективдин ва кьилди жуван патай за Дагъустандин вири мусурманриз Къурбанд сувар мубаракзава.

Азиз стхаяр ва вахар! Куь кIвалера ислягьвили, секинвили ва агьваллувили агъавалрай. Къуй куь дуьаяр, къурбандар Халикьди кьабулрай. Квехъ ва куь багьрийрихъ сагълам уьмуьр ва бахтар хьурай!

Гуьлмурад Сейфулагьович ЭСКЕНДЕРОВ,
"РД-да авай МСЭ-дин ГБ-дин" ФКУ-дин патав гвай 11-нумрадин бюродин филиалдин руководитель.

"Аялрин кресло - серенжем"

Радик ГЬАФИЗОВ,
РД-да авай РФ-дин ОГИБДД-дин УМВД-дин пропагандадин инспектор,
полициядин ст.лейтенант

Госавтоинспекциядин къуллугъчийрик яш бегьем тахьанвай аялар машинра аваз тухуни еке къалабулух кутазва. Алай йисан 8 вацра Махачкъалада машинра аваз физвай 10 аялдиз тIарвилер хьанва. И кар себеб яз Россиядин РД-да авай ОГИБДД-дин ОБ-дин ДПС-дин ГБДД-дин УМВД-дин къуллугъчийри 10-сентябрдилай 15-сентябрдалди "Аялрин кресло" тIвар алаз профилактикадин серенжем тухуда.

Практикади къалурзавайвал, диде-бубайри аялар хатасузвилик акатунин месэла гьелелиг бегьемдаказ аннамишзавач. Гзаф вахтара диде-бубайри чпин аялар машинра аваз аялрин бахчадиз ва я масанриз тухудайла, рехъ яргъалди туш лугьуз аялар ацукьардай креслойрикай менфят къачузвач. Амма абуру фикирзавач хьи, бедбахтвал инсандин кьилел са сеферда къведайдакай. Са бязи диде-бубайри машинда аялар патал кресло аватIани, абур вилик квай сиденидал ацукьарда ва чIулар гилигиз рикIелай фида.

Хийирлу меслятар

Интернетдай гьазурайди - Ирина МУРАДХАНОВА

- *Эгер стаканар сад-сада акIанваз хьайитIа, винел алай стакан шуькIуьз ахъайнавай кудай цик кутун меслят къалурзава. Ида абур сад-садавай регьятдиз къакъудда.*
- *Микроволновый пич ягълудикай михьидаказ хуьн - им гзаф четин месэла я. Эгер са стакан циз тIимил кьван лимондин миже ва я сирке вегьена, пич са шумуд декьикьада кутуртIа, ам михьиз лап регьят жеда.*

Утерянный аттестат о среднем (полном) образовании серии А за № 9224949, выданный Куркентской СОШ №1 Сулейман-Стальского района РД в 2002 году на имя **НУРМАГОМЕДОВОЙ Эльмиры Яменовны**, считать недействительным.

Спасём жизнь Жамилы

Эту очаровательную девушку зовут **Жамила ГАБИБУЛЛАЕВА.** Великолепная исполнительница лезгинских, русских и зарубежных песен. В 2006 году она связала свою жизнь с Лезгинским госмуздрамтеатром имени С.Стальского. Получив театральное образование, она окончательно влюбилась в актерскую профессию.

6 декабря 2015 года Жамила попала в аварию. Ее с трудом удалось спасти. За жизнь девушки боролись медики частной клиники "Здоровая нация" в Махачкале, была произведена сложная операция на позвоночнике. Несмотря на все приложенные усилия избежать инвалидного кресла ей, к сожалению, все же не удалось. Коварный диагноз "травма позвоночника грудного отдела спинного мозга" вот уже 9 месяцев дает о себе знать сильными болями.

Спасти эту талантливую девушку возможно. Оказывается, в Баку есть специалисты, которые смогут помочь Жамиле. Для этого нужны деньги в сумме 1 миллион 500 т. рублей.

Помогать попавшему в беду человеку всенародно издревле было присуще нашему народу.

Номер телефона Жамилы: **+79298761009.**

ДЛЯ РУБЛЕВЫХ ПЕРЕВОДОВ
Получатель: ГАБИБУЛАЕВА ЖАМИЛА СЕФУЛЛАХОВНА
Счет получателя: 40817810360320527063
Банк получателя: Дагестанское отделение №8590 ПАО Сбербанк Г.МАХАЧКАЛА
ИНН получателя: 7707083893
БИК банка получателя: 040702615
Корреспондентский счет 30101810907020000615
Код подразделения Банка по месту ведения счета карты для внутренних переводов по системе Сбербанк: 528590037

ДЛЯ ВАЛЮТНЫХ ПЕРЕВОДОВ
Получатель: GABƏBULAYEVA ZHAMƏLA SEFULAKHOVNA
Счет получателя: 40817810360320527063
Наименования банка получателя: SBERBANK (YƒGO-ZAPADNY HEAD OFFICE) STAVROPOL RUSSIAN FEDERATION
SWIFT-код: SABRRUMMSPI
Код подразделения Банка по месту ведения счета карты для внутренних переводов по системе Сбербанк: 528590037

Кроссворд

ТуькIуьрайди - Салигь ИБРАГЬИМОВ

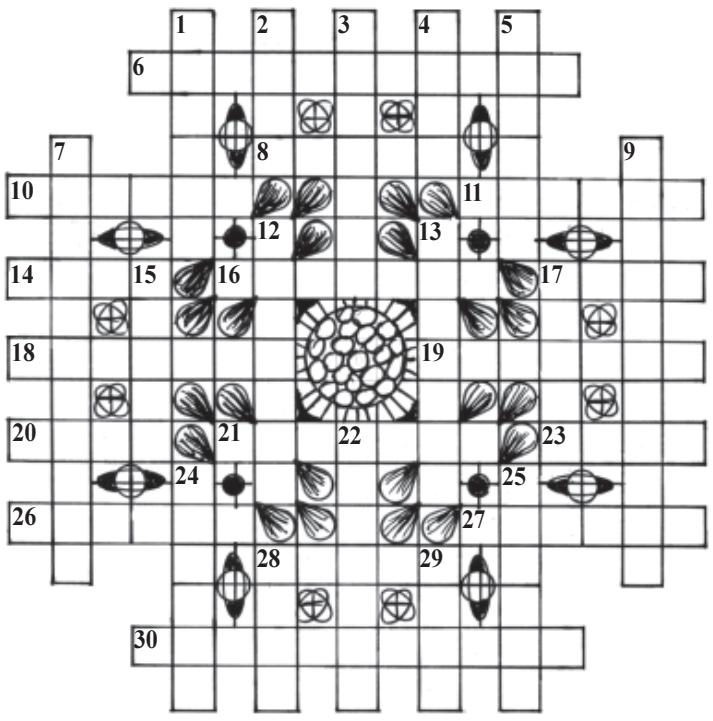

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 6. Производстводин гьилин алатар машинриз элкъуьрун. **8.** Ружа. **10.** Ракьун рекьин станция. **11.** Тарар-тамар, набататар, дагълар, вацIар санлай. **14.** Къаст фикир. **16.** Вагьши гьайван. **17.** ЦIун мурз. **18.** "Анжи" ва Москвадик "Локомотив" командайра къугъвай лезги футболист. **19.** Шегьердин транспорт. **20**. Домино туш... я. **21.** Еке дегишвал. **23.** Хемир. **26.** Мегьарамдхуьруьн районда са хуьр. **27.** Сулейман-Стальский райондин Ивигрин, Хутаргърин хуьрерин дередин агьалидин лакIаб. **28.** КIарасдин кур. **30.** Аялдиз гудай сифтегьан документ.

ТИК ЦIАРАРА: 1. Лайихлувал, намус ва ягь. **2.** КIвалин вилик квай чка... **3.** Вилиз, нериз дарман вегьедай затI. **4.** Къирав, цур. **5.** Пай, чIук. **7.** Кьушунар, аскервиле къуллугъ авуниз мажбур ксар дяведиз гьазур тир гьалдиз гъун. **9.** Манидар Агьмед Уружеван миллет.. **12.** Паб, уьмуьрдин юлдаш. **13.** Са жизви ахвариз фин. **15.** Кьул. **17.** РакIарин къерехдивай ядай шуькIуь тахта. **22.** Папан вах. **24.** Сятер хъийизвай кас. **25.** Чилик жедай картуфдиз ухшар авай майва. **28.** КтIай кIарас (таран пун). **29.** Дишегьлийри чIарариз ядай ранг.